

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KARİYER KARAR VERME GRUP REHBERLİĞİ PROGRAMININ
KARİYER KARAR VERME GÜÇLÜKLERİNE
VE TEMEL İHTİYAÇLARA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
GİZEMSU KARAÇAY

GAZİANTEP – 2021

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KARİYER KARAR VERME GRUP REHBERLİĞİ PROGRAMININ
KARİYER KARAR VERME GÜÇLÜKLERİNE
VE TEMEL İHTİYAÇLARA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
GİZEMSU KARAÇAY

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ HASAN EŞİCİ

GAZİANTEP – 2021

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kariyer Karar Verme Grup Rehberliği Programının Kariyer Karar Verme Güçlüklerine ve Temel İhtiyaçlara Etkisi” başlıklı çalışmanın tarafımda, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

08/01/2021

Gizemsu KARAÇAY

ÖNSÖZ

Yüksek lisans ve tez yazım süreci içerisinde her koşulda desteğini esirgemeyen ve bu süreç içerisinde farklı düşünce kapıları açmamı sağlayan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Hasan EŞİCİ'ye ve tez jürimde bulunarak katkılarını esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Gökçen AYDIN ve Dr. Öğr.Üyesi Görkem CEYHAN'a emekleri için çok teşekkür ederim.

İlköğretim sürecimden beri hep benimle olan ve en yakın arkadaş kavramını bana öğreten Gökçe USLU'ya, ortaöğretim sürecimden en değerlim ve ikizim su'suz Gizem GEZE'ye, lise hayatımda arka sıramda oturup ne yapacağını kestiremediğim ama bana hep güven veren Özge ER'e, üniversite hayatıma bir soru ile giren ve 'sevimli bir ev' arkadaşlığı ile ahretlik dost kavramını bana öğreten Huriye AKSAKAL'a, üç yıllık süre zarfında her türlü derdimi dinleyen benimle mutlu olan, benimle ağlayan ve her koşulda motivasyonumu kaybetmemek için ellerinden ne gelirse yapan çok sevdiğim Gülsün ERGÜN, Kadriye ARAÇ, Mukaddes KURU, Delal DEMİR, Fatma TURAN, Ertuğrul TURAN'a ayrıca bu süreçte beraber başladığım ve sürecin bana kattığı en değerli insan Hatice ÖZDAŞ'a, süreç içerisinde hayal kurmama yardımcı olan ve bu hayalleri birlikte gerçekleştirdiğim Kübra KORKMAZ'a yeni rotalarımnda benimle olduğu için teşekkür ederim.

Öğrenim hayatımın en başından beri her koşulda yanımda olan beni koşulsuz bir şekilde seven ve bunu her zaman hissettiren büyük ailem KARAÇAY ve ÖZTÜRK ailelerine ayrıca Aysel Annem, Elif Ablam, Dedem Hüseyin TÜRKÖZ'e

Hayatıma başlarken ve hayatımı devam ettirirken bütün kararlarımda sessizce, huzurla, güvenle, her zaman arkamda olduklarını bildiğim ve hiç bitmeyen bir motivasyon ile hayatlarının sonunda kadar beni destekleyecek olan sevgili annem Fügen KARAÇAY ve Denizli Gazeteciler Cemiyeti Başkanı babam Muhammet KARAÇAY'a bu gururu yaşatabilme mutluluğu ve huzuru ile teşekkür ederim.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı araştırmacı tarafından geliştirilen “Kariyer Karar Verme Grup Rehberliği Programı”nın ortaöğretim 10. sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerine ve temel psikolojik ihtiyaçlarına etkisini incelemektir. Araştırma kontrol gruplu ön test- son test ve izleme testi deseni ile deneysel bir çalışma olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubu, kariyer karar verme güçlük düzeyleri yüksek olan 15’i deney grubuna, 15’i kontrol grubuna yansız olarak atanan öğrencilerden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği Lise Formu ve Temel İhtiyaçlar Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler Mann Whitney U ve çift faktörlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlara bakıldığında kariyer karar verme grup rehberliği programının 10. sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri toplam puanlarını azalttığını, temel psikolojik ihtiyaçlar puanlarında ise anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kariyer karar verme, kariyer karar verme güçlükleri, temel psikolojik ihtiyaçlar

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the effect of "Career Decision Making Group Guidance Program" developed by the researcher on career decision making difficulties and basic psychological needs of secondary school 10th grade students. This experimental study was designed as pre-test-post-test and follow-up test design with control group. The research included 30 students having high career decision-making difficulties, 15 assigned to experimental group and 15 randomly to control group. Demographic Information Form, Career Decision Making Difficulties Scale High School Form, and Basic Needs Scale were used as data-collection tools. The data were analyzed through Mann Whitney U and two-factor ANOVA. The results revealed that career decision making group guidance program decreased 10th grade students' career decision making difficulties, but it did not make a significant difference in basic psychological needs scores.

Keywords: Career decision making, career decision making difficulties, basic psychological needs

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	ix
BİRİNCİ BÖLÜM	
GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2.Araştırmanın Amacı.....	4
1.3.Araştırmanın Önemi.....	5
1.4.Araştırmanın Varsayımları.....	7
1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1.6.Tanımlar.....	9
İKİNCİ BÖLÜM	
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	10
2. Kavramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar.....	10
2.1.Karar Verme.....	10
2.2.Kariyer Karar Verme Modelleri.....	11
2.2.1. Kuralcı Kariyer Karar Verme Modeli.....	11
2.2.2. Betimsel Kariyer Karar Verme Modeli.....	11
2.2.3. Ön Tanılayıcı Kariyer Karar Verme Modeli.....	12
2.2.3.1.Gelatt'ın Karar Modeli.....	12
2.2.3.2.Ardışık Eleme Modeli.....	12
2.2.3.3.Ön Elemeli Kariyer Karar Verme Modeli.....	13
2.2.3.4.Bilişsel Bilgi İşleme Yaklaşımı.....	13
2.3.Kariyer Kararsızlığı.....	14

2.4.Kariyer Karar Verme Güçlükleri.....	15
2.5.Temel Psikolojik İhtiyaçlar.....	18
2.6.Kariyer Karar Verme Güçlükleri/Temel İhtiyaçlar İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM.....28

3.1.Araştırmanın Deseni.....	28
3.2. Deneysel ve Kontrol Gruplarının Oluşturulması.....	29
3.3. Veri Toplama Araçları.....	30
Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği.....	30
Temel İhtiyaçlar Ölçeği.....	31
Araştırmada Etkililiği Araştırılan Deneysel İşlem.....	32
Kariyer Karar Verme Grup Rehberliği Programının Geliştirilmesi.....	32
Araştırmada İzlenen İşlem Yolu.....	34
Deneysel İşlem.....	34
İç ve Dış Geçerlilik.....	35
3.4.3. Verilerin Analizi.....	36

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR.....37

4.1.Deney ve Kontrol Gruplarında Yer Alan Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeğine Ait Grup Karşılaştırması	37
4.1.1. KKVGO Hazırlık Eksikliği Alt Boyutundan Kaynaklanan Kariyer Karar Verme Güçlüklerine İlişkin Bulgular.....	40
4.1.2. KKVGO Bilgi Eksikliği Alt Boyutundan Kaynaklanan Kariyer Karar Verme Güçlüklerine İlişkin Bulgular.....	42

4.1.3. KKVGO Tutarsız Bilgi Alt Boyutundan Kaynaklanan Kariyer Karar Verme Güçlüklerine İlişkin Bulgular.....	46
4.2. Deney ve Kontrol Gruplarında Yer Alan Öğrencilerin Temel İhtiyaçlar Ölçeğine Ait Grup Karşılaştırması.....	49
4.2.1. TİÖ Sevme-Ait Olma Alt Boyut Puanına İlişkin Bulgular.....	51
4.2.2. TİÖ Güç Alt Boyut Puanına İlişkin Bulgular.....	53
4.2.3. TİÖ Eğlence Alt Boyut Puanına İlişkin Bulgular.....	55
4.2.4. TİÖ Özgürlük Alt Boyut Puanına İlişkin Bulgular.....	57

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM.....	60
-------------------------------	-----------

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	64
-------------------------------	-----------

6.1.Sonuçlar.....	65
-------------------	----

6.2.Öneriler.....	65
-------------------	----

KAYNAKÇA.....	67
----------------------	-----------

EKLER

EK 1. Kişisel Bilgi Formu.....	79
--------------------------------	----

EK 2.Kariyer Karar Verme Grup Rehberliği Programı.....	80
--	----

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Kontrol gruplu Ön Test-Son Test-İzleme Testi.....	29
Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Cinsiyetlere Göre Dağılımı.....	30
Tablo 3. KKVGRP Oturum Amaçları ve Öğrenme Çıktıları.....	33
Tablo 4. KKVGO Toplam Puan Betimsel İstatistikleri.....	37
Tablo 5. Deney ve Kontrol Gruplarının KKVGO Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Karışık Desenler İçin İki Faktörlü ANOVA Analizi Sonuçları.....	38
Tablo 6. Deney Grubunda Yer Alan Öğrencilerin KKVGO Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Tekrarlı Ölçümler İçin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	39
Tablo 7. KKVGO Hazırlık Eksikliği Alt Boyut Puanı Betimsel İstatistikleri	40
Tablo 8. KKVGO Hazırlık Eksikliği Alt Boyutu Son Test- Ön Test Fark Puanı Betimsel İstatistik.....	41
Tablo 9. KKVGO Hazırlık Eksikliği Alt Boyut Son Test-Ön Test Fark Puanları Mann Whitney U Testi.....	42
Tablo 10. KKVGO Bilgi Eksikliği Alt Boyut Puanı Betimsel İstatistikleri.....	44
Tablo 11. Deney ve Kontrol Gruplarının KKVGO Bilgi Eksikliği Alt Boyut Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Karışık Desenler İçin İki Faktörlü ANOVA Analizi Sonuçları.....	45
Tablo 12. Deney Grubunda Yer Alan Öğrencilerin KKVGO Bilgi Eksikliği Alt Boyut Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Tekrarlı Ölçümler İçin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	45
Tablo 13. KKVGO Tutarsız Bilgi Alt Boyut Puanı Betimsel İstatistikleri.....	46
Tablo 14. Deney ve Kontrol gruplarının KKVGO Tutarsız Bilgi Alt Boyut Ön test ve Son Test Puanlarına İlişkin Karışık Desenler İçin İki Faktörlü ANOVA Analizi Sonuçları.....	47
Tablo 15. Deney Grubunda Yer Alan Öğrencilerin KKVGO Tutarsız Bilgi Alt Boyut Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Tekrarlı Ölçümler İçin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	48

Tablo 16. TİÖ Toplam Puan Betimsel İstatistikleri.....	49
Tablo 17. TİÖ Son Test- Ön Test Fark Puanı Betimsel İstatistik.....	50
Tablo 18. TİÖ Son Test- Ön Test Fark Puanına İlişkin T-Testi Sonucu	50
Tablo 19. TİÖ Sevme-Ait Olma Alt Boyut Puanı Betimsel İstatistikleri	51
Tablo 20. TİÖ Sevme- Ait Olma Alt Boyut Son Test- Ön Test Fark Puanı Betimsel İstatistik.....	52
Tablo 21. TİÖ Sevme-Ait Olma Alt Boyut Son Test-Ön Test Fark Puanları Mann Whitney U Testi	53
Tablo 22. TİÖ Güç Alt Boyut Puanı Betimsel İstatistik.....	53
Tablo 23. TİÖ Güç Alt Boyut Son Test- Ön Test Fark Puanı Betimsel İstatistik.....	54
Tablo 24. TİÖ Güç Alt Boyut Son Test-Ön Test Fark Puanları Mann Whitney U Testi.....	55
Tablo 25. TİÖ Eğlence Alt Boyut Puanı Betimsel İstatistik.....	55
Tablo 26. TİÖ Eğlence Alt Boyut Son Test- Ön Test Fark Puanı Betimsel İstatistik.....	56
Tablo 27. TİÖ Eğlence Alt Boyut Son Test- Ön Test Fark Puanına İlişkin T-Testi Sonucu...	57
Tablo 28. TİÖ Özgürlük Alt Boyut Puanı Betimsel İstatistik.....	57
Tablo 29. Deney ve Kontrol Gruplarının TİÖ Özgürlük Alt Boyut Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Karışık Desenler İçin İki Faktörlü ANOVA Analizi Sonuçları.....	58

KISALTMALAR LİSTESİ

KKVGÖ: Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği

KKVGRP: Kariyer Karar Verme Grup Rehberliği Programı

KKVGT: Karar Verme Güçlükleri Taksonomisi

TBM: Türkiye Bağımlılık Eğitimi

TİÖ: Temel İhtiyaçlar Ölçeği

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Bireyin doğduğu ilk andan yaşamının sonuna kadar devam eden süreçte fikirleri, değerleri, inançları ve çevresindeki insanların toplamı onun anlam dünyasındaki ihtiyaçlarını oluşturur. Birey, anlam dünyasındaki ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla birtakım seçimler yaparak onları uygulamaya koymaktadır. Birey, seçim yapma işlemini spesifik bir duruma göre yapmaktan ziyade gelişimsel bir süreç içinde almış olduğu anlık kararları kendisi ve çevresine karşı deneyimleri ile geliştirerek ve değiştirerek uygulamaya koymaktadır (Ersever, 1996). Bireyin yaşamı boyunca uygulamaya koyduğu kararlar sonucunda hissetmiş olduğu duygular, bireyin karar vermesi gereken konu ile ilgili karar verme süreçlerini etkilemektedir. Alınan kararlar sonucunda yaşlılar, erişkinler ve ergenler düşüncelerini ve eylemlerini yaşadığı sorunlardan kaçmak için keyif veren uğraşılara yönelterek bu uğraşılarla kişisel uyumun peşinden koşmaktadır (Wubbolding, 2015).

Kariyer gelişimi bireyin doğumundan başlayarak devam eden bir süreç olduğundan dolayı kariyer planlama süreci basamaklarında bireylerin gelişim dönemi özelliklerine göre kritik dönemleri bulunmaktadır. Ergenlik dönemi gelişim dönemi özellikleri kapsamında bireyin anlam dünyası Glasser'in (2005) tanımladığı beş ihtiyaç (güç, sevmeye-ait olma, eğlence, özgürlük, hayatta kalma) doğrultusunda orta yaşlı ve yaşlıların ihtiyaçlarına göre özgün istekler ile farklılaşmaktadır. Birey, yaşadığı kritik dönemi sağlıklı bir şekilde geçirebilmek için bu dönemi evrelere bölerek her bir evrede kendisi için oluşturduğu görevleri gerçekleştirmeye çalışır. Ergenliğe geçiş sürecinde fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimi ile ergenlik dönemi gelişimsel ödevlerinden birisi de bireyin ileri dönemlerde sahip olacağı meslek hakkında kariyer planlaması yapabilmesidir (Santrock, 2014; Super, 1990). Ergenler bu dönemin özellikleri doğrultusunda değerlerine, ilgilerine, psikolojik ihtiyaçlarına göre meslek alanı seçmek ve bu doğrultuda hazırladıkları kariyer planları ile gelecekte gerçekleştirecekleri iş yaşamlarını oluşturacaklarını bilmektedirler. Bireyin mesleği, onun değerlerini, toplumsal konumunu, insanlarla yaşadığı ilişkileri, yapmış olduğu aktivitelerin kalitesini ayrıca da ilerde iş bulup bulamayacağını belirlemede büyük rol oynamaktadır (Kırdök, 2010; Korkut, 2008; Öner, 1982). Bu süreçte bireyin kendini ve meslekleri tanıması önemlidir.

Kariyer gelişim sürecinde ergenlik dönemine bakıldığında bireyin, araştırma evresi denilen bu dönemdeki görevi kendi ilgi ve yetenekleri ile mesleklerin özelliklerini keşfederek dönem sonunda kariyer seçimini yapmaktır (Super, 1983). Erikson (1968), ergenlik döneminde kimlik kavramına odaklanmakta ve toplumun beklentileri ile bireyin beklentileri arasındaki dengenin önemine vurgu yapmaktadır. Bu süreçte birey kimlik duygusunun gelişmesi ve rol karmaşası yaşayabilmektedir. Bireyin bu dönemde yaşadığı duyguların sonucunda kişisel uyumlarının peşinden gidebilmek için karar verme sürecindeki seçenekler hakkında bilgi toplaması, seçenekleri elemesi ve bu seçenekleri karşılaştırması onların vereceği kararlar için gereklidir (Saunders, Peterson, Sampon ve Reardon, 2000). Bu süreç, bireyin geçirdiği yaşantılarda kendini gözlemleyerek karar verme sürecinde bilinçlenmesi ile mümkün olabilir (Woodwort ve Sheehan, 1972). Bireyin oluşturacağı kariyer planlaması bir yandan kariyer kararının temelini oluştururken diğer yandan yaşamı boyunca değişimler yapabileceği bir süreçtir (Sharf, 2002).

Bireyin kariyer planlaması sürecinin önemli evreleri eğitim yıllarına denk gelmektedir. Eğitimin temel amaçlarından biri toplumun gelişmesi amacıyla nitelikli insan yetiştirmektir. Nitelikli insan yetiştirmek amacıyla okullarda sağlanan eğitim ile bireyin kendini gerçekleştirmesi, kendine ve topluma yararlı bir hale gelmesi amaçlanmaktadır (Çakır, 2003; Kepçeoğlu, 1996; Kuzgun, 1982). Bireyin bu süreç içinde karar verme işlemi ile değişen dünya çerçevesinde yaşadığı çevreye uyum sağlayabilmek için uygun ve etkili kararlar alması ile toplum içinde faydalı bir birey olma gerekliliği olarak ortaya çıkmaktadır (Gelat, 1989). Ergenlik dönemi günümüzde lise eğitimine denk gelmektedir ve bu dönemde ergenlerin kariyer kararı alırken kritik süreci bilmeleri onların kariyer karar verme süreçlerini ertelemesine neden olabilmektedir (Mutlu, 2011).

Kariyer kararı verme sürecinde bireyin karşılaştığı güçlükleri ortadan kaldırabilmesi için Gati, Krausz ve Osipow (1996) tarafından bireyin sahip olması gereken özellikler tanımlanmıştır. Bu tanımlamaya göre; birey bu süreç zarfında karar vermesi gerektiğinin farkındadır, bu konuda isteklidir. Birey doğru karar verme becerilerine sahip olup bu becerileri ile karar verme stillerini kullanır. Bu süreç kapsamında yaşadığı güçlükler ile baş eder ve kariyer kararsızlığı yaşadığı süreçte bu kararsızlığı gidermek amacıyla araştırma içine girer.

Ayrıca ergen yaşadığı kariyer kararsızlığını; karar verme sürecinde kendi kişilik özelliklerini, ilgilerini, yeteneklerini, değerlerini ve süreç içinde uygun karar vereceği seçenekleri belirleyemediği için yaşamaktadır (Gati ve Asher, 2001a). Sampson, Rearson,

Peterson ve Lenz (2004) kariyer kararsızlığı yaşayan bireylerin akıl dışı inanç düzeyleri ve kaygı eşliğinde uyumsuz problem çözme yaklaşımına sahip oldukları görülmüştür. Kariyer kararı vermenin belli bir noktada alınan kararlardan oluşmadığı bu sürecin çok yönlü olduğu görülmektedir (Öncü,1991). Kuzgun'a (2011) göre, yaşanan bu durumlarda bireyin seçenekleri arasında çok fazla kararsızlık yaşadığı ve kariyer hedeflerini oluşturması gerektiği bu dönemde tercihini netleştiremediği görülmüştür. Yapılan araştırmalar ergenler arasında bu problemin yaygın olduğunu, yani kariyer kararı vermiş ergenlerin karar vermemiş ergenlere göre daha az olduğu görülmektedir (Bacanlı, 2008; Gati ve Saka, 2001a; Mutlu, 2011).

Yaşanılan kariyer kararsızlığı, karar verme davranışında bulunan bireyin kullandığı karar stratejileri ve stilleri yeterliliğini kazandırmak ve bu süreçten doyum sağlamak psikolojik danışma ve rehberlik servisinin sunduğu hizmetler kapsamında önemlidir (Ersever, 1996). Bu bağlamda kazanımların sadece teorik olarak alınması değil aynı zamanda uygulamada bulunulmasına ihtiyaç vardır (Girgin-Bayraktar, Bozgeyikli ve Kesici, 2018).

Kariyer karar verme güçlüklerinin yaşa göre değişkenlik gösterdiği ve bireyin yaşı arttıkça kariyer kararı verme güçlüklerinin azaldığı görülmektedir (Tien, 2005). Yapılan araştırmalar sonucunda 9. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin alan seçimi döneminde yaşadıkları aceleci davranışlar, kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer kararı alma sorumluluğunu üstlenemedikleri ve bunun sonucunda kariyer kararsızlığı yaşadıkları görülmüştür (Bacanlı, 2008a; Bal, 1998; Çakır, 2003; Doğan, 2010; Kalafat, 1998; Özyürek ve Atıcı, 2002).

Türkiye'de ortaöğretimde gerçekleşen üst öğretim kurumlarına geçiş için uygulanan alan seçimi MEB Ders Seçme ve Sınıf Geçme Yönetmeliği (2004) göre 9. sınıfta gerçekleştirilmekteydi. Bu bağlamda Türkiye'de gerçekleştirilen meslek seçimi, kariyer karar verme, kariyer karar verme güçlükleri araştırmaları 9. sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir (Aydın, 2002; Çakıcı, 2003; Doğan, 2010; Kırdök, 2010; Ülkü, 1976). Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Ortaöğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgeleri (2009) ekine göre ders seçim yönetmeliği ile alan seçimi kaldırılmış ve ders seçimi işlemi adı altında 10. sınıfa aktarılmıştır.

Glasser'a (2005) göre birey karar verme davranışını gerçekleştirirken nitelik dünyasında sahip olduğu temel psikolojik ihtiyaçları doyurmak amacıyla seçim yapmaktadır. Birey bazı durumlarda karar verme davranışını gerçekleştirirken kendi kontrol gücünü kullanmak yerine diğer insanların kontrol gücü altında kalarak kendini güvende hisseder ya da

alması gereken sorumluluğunun farkındalığı ile bu sorumluluğa uygun davranmaktan uzak durur (Glasser, 1998). Birey yaşadığı bu karar verme güçlüğüne üstesinden gelmek için bir yönüyle de psikolojik açıdan güçlü olmalıdır ve psikolojik açıdan güçlü olmak için temel psikolojik ihtiyaçlarının doyurulması önemlidir. Bireyin temel psikolojik ihtiyaçlarını doyurabilmesi için başkalarından alabileceği tek şey bilgidir. Bireyin elde ettiği bilgi ile yapmış olduğu seçim sonucunda harekete geçip bunun sonucunda doğrudan değiştiremediği duyguları bir şeyler hissedebilir (Glasser, 2005). Seçim teorisine göre birey karar verirken içsel dünyasındaki gereksinimlerini gidermeye yönelik adımlar atmaktadır. Birey karar verme davranışını bilinçli bir şekilde amaçlı olarak gerçekleştirir (Özmen, 2004).

Bu bağlamda birey aldığı eğitim ile temel psikolojik ihtiyaçlarını da dikkate alarak ergenlik döneminde planladığı kariyeri gerçekleştirerek topluma katkı sağlaması beklenmektedir. Alan yazını incelendiğinde bu güçlüklerle yönelik olarak ergenleri desteklemek için kariyer karar verme grup rehberliği programları üzerinde çalışmalar olduğu fakat kariyer karar verme güçlükleri üzerine hazırlanan oturumların bireyin temel psikolojik ihtiyaçlar üzerindeki etkisi ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan çalışmada kariyer karar verme grup rehberliği programının kariyer karar verme güçlüklerine ve temel psikolojik ihtiyaçlara etkisi araştırılmıştır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı Gaziantep ilinde bir Anadolu lisesinde öğrenim gören 10. sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme taksonomisine göre geliştirilen Kariyer Karar Verme Grup Rehberliği Programının (KKVGRP) kariyer karar verme güçlükleri ve temel ihtiyaçlar üzerindeki etkisini saptamaktır.

Bu genel amaç doğrultusunda şu hipotezlerin yanıtları aranacaktır:

1. Lise öğrencilerine uygulanan Kariyer Karar Verme Grup Rehberliği Programı sonucunda deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

1.a. Lise öğrencileri için hazırlanan KKGRP sonucunda deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri KKVGO Hazırlık Eksikliği alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

1.b. Lise öğrencileri için hazırlanan KKGRP sonucunda deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri KKVGO Bilgi Eksikliği alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

1.c. Lise öğrencileri için hazırlanan KKGRP sonucunda deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri KKVGO Tutarlı Bilgi alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

2. Lise öğrencileri için hazırlanan Kariyer Karar Verme Grup Rehberliği Programı sonucunda deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri Temel İhtiyaçlar Ölçeği toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

2.a. Lise öğrencileri için hazırlanan KKGRP sonucunda deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri TİÖ Sevmeye Ait Olma alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

2.b. Lise öğrencileri için hazırlanan KKGRP sonucunda deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri TİÖ Güç alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

2.c. Lise öğrencileri için hazırlanan KKGRP sonucunda deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri TİÖ Eğlence alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

2.d. Lise öğrencileri için hazırlanan KKGRP sonucunda deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri TİÖ Özgürlük alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

1.3.Araştırmanın Önemi

Ülkemizde ortaöğretim kurumları fen lisesi, Anadolu lisesi, Anadolu imam hatip lisesi, mesleki ve teknik Anadolu lisesi, sosyal bilimler lisesi, çok programlı Anadolu lisesi, mesleki ve teknik eğitim merkezi, açık öğretim lisesi olarak öğrencilerin farklı alanlarda

uzmanlaşmasını amaçlamaktadır. Mesleki ve teknik Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin gelecekte sahip olacakları meslekler hakkında teorik ve pratik eğitim verilmektedir. Anadolu lisesi, öğrencinin ortaöğretim sonrasında eğitim göreceği yüksek öğretim kurumlarına akademik açıdan hazırlayan eğitim kurumudur. Bu eğitim kurumları yükseköğretimde devam etmek isteyen öğrencilerin üniversite giriş sınavına girerek ortaöğretimde öğrenim gördükleri alan veya bölüm ile ilgili eğitim almak amacıyla yerleştirmeyi amaçlanmıştır. Yapılan araştırmalara göre üniversite sınavına giren öğrencilerin ortaöğretim alanlarında aldıkları eğitim ile benzerlik gösteren bölümlere gitmedikleri ya da gittikleri bölümleri yarıda bırakıp başka bir bölüm tercih ettikleri görülmektedir (osym.gov.tr). Öğrencilerin kariyer karar verme sürecinde yükseköğretime geçerken bu şekilde kararlar almaları onların yaşam doyumu alacakları mesleklerde olmadıklarının göstergesi olarak kabul edilebilir.

Üniversiteye giriş sisteminin ülkemizde devamlı değişmesinden dolayı öğrencilerin meslekler ve mesleklerin gerektirdiği yeterlilikler hakkındaki bilgileri tam olarak edinemedikleri gözlenmiştir. Lise öğrencilerinin kariyer karar verme süreçlerini tanımlamak isteyen Germeijs ve Verschueren (2006a), kariyer kararı vermek üzere olan öğrencilerin birbirini takip eden süreçler dahilinde kariyer seçimi yaptıklarını gözlemlemiştir. Bu bağlamda öğrencilerin kariyer karar verme süreçlerinde kendilerinden istenen görevlerin sonucunda gelecek hedefleri, kendilerini ve çevrelerini tanıyarak kariyer alternatiflerini toplamaları ve elde edilen bilgiler ile kariyer seçeneklerini derinlemesine araştırmaları beklenmektedir.

Ergenler, kariyer karar verme güçlüklerini azaltmak ve temel psikolojik ihtiyaçlarını doyumak amacıyla çevresinden gelecek olan yönlendirmelere ihtiyaç duymaktadır. Bireyin kariyer karar verme süreci içinde almış olduğu veya alacağı kararlar bireyde stres faktörünü artırdığı, bunun sonucunda da doğru karar verme süreçlerini uygulamaya koyamadıkları görülmüştür. Bireyin yakın çevresi olarak ailesi, arkadaşları, öğretmenleri ve okulundan bu süreç zarfında aldığı ve algıladığı destek önemlidir. Bu süreç içinde bireyin destek alamaması kariyer karar verme sürecinde karar verme güçlüğü, kaygı ve endişe duyguları ile zor bir süreç haline gelmektedir. Bu bağlamda yapılan araştırmalarda bireyin yaşam doyumu arttıkça akademik açıdan yaşadığı problemlerin de azaldığı ve gelişim süreçlerinde görülen görevlerini yerine getirmekte zorlanmadıkları görülmektedir (Bacanlı ve Işık- Terzi, 2010; Balkaya- Çetin, 2014)

Ergenlik döneminde olan bireyin kendini tanımak için sorduğu sorular vardır. Öğrencilerin “Ben kimim? Gelecekte ne olsun istiyorum? Nasıl bir kariyerim olacak? Kiminle evleneceğim?” soruları ile rehberlik ve psikolojik danışma servisine geldikleri gözlenmiştir. Birey kariyer karar verme sürecini ne kadar erken başlatılırsa kariyer karar verme sürecinin kaliteli geçirmesi ile yapacağı kariyer seçimlerinden memnun olması ile istediği cevaplara ulaşması beklenmektedir. Bu nedenle yapılan çalışmada kariyer karar verme sürecinde karar verme güçlüklerini azaltarak temel psikolojik ihtiyaçlarını yükseltmenin önemli olduğu görülmüştür.

Bireyin kariyer oluşturma sürecinde kariyer karar verme güçlüklerini ortadan kaldırması ve temel psikolojik ihtiyaçlarını doyurması gelecekte sahip olacağı hayat için algılarını geliştirip değiştirirken motivasyonunu da arttırmaktadır (Çivitci, 2012; Deci ve Ryan, 2000). Birey yaşamında almış olduğu kararlar ile yaşam doyumunu yükseltmeyi ve temel psikolojik ihtiyaçlarını doyurmayı amaçlamaktır. Öğrencilerin 10. sınıfta yapacakları ders seçiminin sonucunda gelecekte sahip olacakları mesleği seçmek için öğrencilerinin kariyer karar verme becerilerinin güçlendirilmesi aile, arkadaş, öğretmen ve psikolojik danışmanlar açısından öğrencilere yardımcı olması açısından önemlidir.

1.4.Araştırmanın Varsayımları

1. Araştırma kapsamında deney ve kontrol grubunda olan öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri ve psikolojik ihtiyaçları üzerinde etkili olabilecek demografik özellikleri ve aile ve akran ilişkilerine yönelik yaşantılarının araştırma sürecini etkilemediği varsayılmıştır.

1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları

1. 2019-2020 eğitim- öğretim yılının ikinci döneminde yaşanan Covid-19 pandemi süreci ile okullar uzaktan eğitime geçmiştir. Uzaktan eğitime geçilmesi ile deney ve kontrol grubunda bulunan öğrenciler ile yüz yüze görüşme imkânı olmadığı ve öğrencilerin internet, telefon ve tablete ulaşma imkanlarının yetersiz olması nedeniyle izleme testleri araştırmacı tarafından öğrenciler telefonla aranarak uygulanmıştır.

2. Araştırman sürecinde denek kaybı yaşanmıştır. Deney grubundan bir öğrenci aile problemlerden dolayı, kontrol grubundan bir öğrenci ise okuldan nakil aldırıldığı için oturumlara devam edememiştir.
3. Araştırma yapılan mekânın fiziksel yetersizliği nedeniyle oturumlar müsait olan sınıflarda gerçekleştirilmiştir.
4. Öğrencilerin servis ile okula gelmeleri nedeniyle ve okul dışı saatlerde ailelerinin izin vermemesi nedeniyle oturumlar okul saati içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Tanımlar

Karar verme: Bireyin yaşadığı problem dahilinde bu problemi aşmak amacıyla iki ya da daha fazla yoldan birinin yaşanılan problemi gidereceğini düşündüğü bir durum, kişi ya da nesneye attığı adım ya da bir davranış olarak tanımlanabilir (Kuzgun, 2011).

Kariyer: Bireyin hayatı boyunca yaşadığı olaylar dahilinde dinamik bir süreçtir. Bireyin yaşam rolleri ile mesleklerin toplamı ile bütün olarak mesleki gelişiminde ilerleme, duraksama ve gerilemelerini kapsamaktadır (Kuzgun, 2011).

Kariyer Karar Verme Güçlükleri: Bireyin kariyer seçimi yaparken kendisinden veya yaşadığı çevresinden kaynaklanan ve bu seçim sürecini engelleyen durumlardır (Gati vd., 1996).

Temel İhtiyaçlar: Bireyin doğumu ile getirdiği ve bireyin davranışlarına yön veren özelliklerdir. Hayatta kalma, sevgi ve ait olma, güç, özgürlük ve eğlence bireyin psikolojik ihtiyaçları olarak tanımlanmaktadır (Glasser, 2005)

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2. Kavramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde karar verme, kariyer karar verme modelleri, kariyer kararsızlığı, kariyer karar verme güçlükleri, temel ihtiyaçlar, kariyer karar verme güçlükleri ve temel ihtiyaçlar ile ilgili yapılan araştırmalar hakkında bilgi verilmiştir.

2.1.Karar Verme

Birey, dünyayla etkili bir şekilde başa çıkmak ve kendi ihtiyaçlarını en iyi şekilde doyurabilmek için birtakım davranışlar sergiler (Glasser, 1986). Bireyin sergilemiş olduğu davranışlar yaşamının her aşamasında onun karar verme davranışını gerçekleştirmesine neden olur. Bireyin daha mutlu bir yaşam sürdürmek istemesi nedeniyle gelişen ve değişen dünyada ihtiyaçlarını doyurabilmesi için seçeneklerinin arttığı bilinmektedir (Doğan, 2010). Böyle bir durumda birey seçenekler arasından karar vermesi giderek zorlaşmaktadır.

Ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinde bireylerin gelişim dönemlerine uygun ihtiyaçları karşısında doğru karar verme davranışı göstermeleri oldukça önemlidir. Mann, Harmoni ve Power'ın (1989) yapmış oldukları araştırma ergenlerin gelişim dönemlerine göre yaşadıkları problemlerde karar verme zorunda kaldıklarında Kuzgun'nun (1992) yaşı ileri olan bireylerle yapmış olduğu araştırmaya göre soyut olarak problemlerini inceleme yeterliliğine sahip olmadıkları görülmektedir. Yaşlılar yaşadıkları problem durumunda uzmanlara ve başkalarının deneyimlerine önem verdikleri görülmektedir (Kuzgun, 1992).

Karar verme bir sonuç gibi gözüke de bu durumun bir süreç içinde gerçekleştiği görülmektedir. Bireyin sağlıklı ve faydalı kararlar alabilmesi için zamanlama ile bu sürecin doğru bir şekilde sürdürülmesi gerekmektedir (Doğan,2010). Carney ve Wells'e (1995) göre bireyin karar verme sürecine girmesiyle birlikte yapması gereken bazı görevleri bulunmaktadır. Birey güncel bilgiler dahilinde yaşadığı problem konusunda ayrıntılı bilgi toplamalıdır. Toplanan bilgiler ile seçeneklerin bir listesini oluşturup bu seçenekler üzerinde değerlendirme yapmalıdır. Seçenekler arasındaki detaylar incelemeli ve değerlendirdikten sonra seçenekleri eleyerek seçenekler bire indirmelidir. Bireyin, almış olduğu karar gerekçeleri ile geliştirip gözden geçirilip uygulanabilir düzeye gelmektedir.

2.2.Kariyer Karar Verme Modelleri

Birey kariyer kararı verirken bu süreçte kendi ihtiyaç ve özelliklerine uygun kariyer kararını vermek için süreç için bazı aşamaları geçmek durumundadır. Kariyer karar verme güçlüğü yaşandığı zaman kendisi için vereceği kararı almasına yardımcı olan kuramlar kariyer karar verme kuramlarıdır. Genel karar verme kuramlarına ve modellerine dayanarak Bell ve arkadaşları (1988) tarafından kuralcı, ön tanılayıcı ve betimsel kariyer karar verme modelleri geliştirilmiştir.

2.2.1. Kuralcı Kariyer Karar Verme Modeli

Gati ve Tal (2008), bireyin kendisine en uygun olan mesleği tercih edebilmesi için seçenekler hakkında tüm bilgilere sahip olarak ve bu seçeneklerin sonuçlarını öngörüp diğer seçenekleri de hesaplayarak mantıklı karar verdiğini ifade etmektedir. Bu model sadece seçenekleri matematiksel veriler ile işlememekte ayrıca bireyin yapısını da işleme dahil etmektedir. Seçeneklerin kriterleri birden fazla olduğu zaman da bu model çok fazla bilgi toplamayı ve bunlarla işlem yapmayı gerektirmektedir. Bu açıdan bakıldığında uygulama güçlüğü bakımından kariyer karar verme sürecinde benimsenmediği görülmektedir.

2.2.2. Betimsel Kariyer Karar Verme Modelleri

Kariyer karar verme sürecinde bireyin nasıl karar verdiğini açıklayan ve betimleyen modellerdir. Birey karar verirken kendisi için en iyiyi seçme durumunda ve alternatiflerinin içerisinde ihtiyaçlarını karşılayacak yeteri kadar iyi alternatifi kabul etmek durumunda kalmaktadır. Birey seçenekleri arasında kariyeri için kendisini tatmin edeceğini düşündüğü seçeneği tercih etmektedir (Gati ve Tal, 2008).

Hilton'un (1962) karar modeli, betimsel kariyer karar verme modellerinden biri olarak gösterilebilir. Kariyer kararı verme sürecinde bireyin yaşadığı ikilemleri gözden geçirerek durum değerlendirmesi yapması gerekmektedir. Yaşanılan ikilem sonucunda birey bilişsel tutarsızlığını azaltmak ve bilişi dengede tutmak istemektedir. Bu tutarsızlığın çözüme ulaşması için bireyin denemeler yapması gerekmektedir. Her denemenin sonunda yaşanılan ikilemin etkisi kariyer kararını vermeyi kolaylaştırmakta ya da zorlaştırmaktadır.

2.2.3. Ön Tanılayıcı Kariyer Karar Verme Modelleri

Bireyin karar sürecinde en iyi kariyer karar verme sürecine odaklanır. En iyi kararın nasıl verildiğini ve bu karar verilirken sezgisel karar verme yolları ile bireyin oluşturduğu seçenekler ile karşılaştırılması gerektiğini savunmaktadır (Pitz ve Harren,1980). Bireyin

mantıklı karar alması yerine kendisi için kariyer kararı verme sürecinde sistematik bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır (Doğan,2010).

2.2.3.1.Gelatt'ın Karar Modeli

Gelatt (1962), kariyer kararı verirken bireyin sistematik bir tablo dahilinde takip etmesi gereken sistemler olduğunu dile getirmektedir. Bu sistemler ile birey çok fazla bilgi toplayarak sistem basamaklarını takip etmelidir ve bunlar sırasıyla yordayıcı sistem, değer sistemi, ölçüt sistemleridir. Yordayıcı sistem, karar seçeneklerini ve seçeneklerin sonuçlarını gösterirken değer sistemi, bu seçeneklerin sonuçlarını kabullenme derecesini, ölçüt sistem de bu işlemleri yaparken var olan ölçütleri göstermektedir (Mutlu,2011).

2.2.3.2.Ardışık Eleme Modeli

Gati (1986), kariyer kararı verme sürecinde olan bireyin birçok etmenden dolayı çelişki yaşadığını ve bu çelişkilerin karar verme güçlüğüne neden olduğunu ifade etmektedir. Bireyin karar verme sürecinin getirdiği çelişkilerin arasında bireyin bu kararı verme sürecinin sonuna yaklaşması, değer verdiği insanlar ve çevresi, diğer çalışma alternatiflerinin potansiyelinin diğerlerine göre yüksek olması, kendini ve çevreyi algılama biçimi, bireyin sahip olduğu bilgi bütünlüğünün eksik olması yer almaktadır.

Ardışık eleme modeli, bireyin karar verme sürecinde yaşadığı çelişkileri azaltmaya yarayan kariyer seçeneklerini incelemek ve potansiyeli olan diğer seçenekler ile karşılaştırma yapmaya yaramaktadır. Bahsedilen bu karşılaştırmayı yapmak için Gati (1986) tarafından dokuz aşamalı bir plan mevcuttur. Bunlar;

1. Karar verilecek konunun tanımlanması.
2. Karar verilecek konuda amaca ulaşmak için gerekli olan ihtiyaçların belirlenmesi.
3. Karar verilecek konu hakkında bireyin kendi önem ve ihtiyaçları doğrultusunda sıralama yapılması.
4. Karar verilecek konuda oluşturulan sırlamanın bireyin önceliği doğrultusunda en çok istediğinden en az istediğine doğru sıralanması.
5. Karar verilecek konu hakkında yapılan sıralamadaki seçenekler üzerinde tek tek inceleme yapılması ve bireyin ihtiyaçları doğrultusunda eleme yapılması.
6. Eleme yapılan liste üzerinden yeniden inceleme yapılması.
7. Karar verilecek konuda yapılan inceleme sonrasında gerekli olan ek bilgilerin toplanması.

8. Elde edilen ek bilgiler dahilinde sıralamanın avantaj ve dezavantajlara göre gözden geçirilmesi.
9. Bireyin yapmış olduğu sıralama dahilinde en çok istenilen seçeneği uygulamak için planlama yapılması.

2.2.3.3. Ön Elemeli Kariyer Karar Verme Modeli

Gati ve Asher (2001a), tarafından geliştirilen ön elemeli kariyer karar verme modeli bireyin yaşadığı kararsızlığı yetenekleri, ilgileri, değerleri ve ihtiyaçları doğrultusunda kendisine en uygun mesleği belirlemeyi hedeflemektedir. Bireyin karar verme sürecini üç farklı evreye bölerek kararsızlığı azaltmayı amaçlamaktadır. Bu evreler şunlardır:

1. Ön eleme evresi

Birey kendi ilgi, yetenek, değer ve ihtiyaçları kapsamında potansiyeli hakkında daha fazla bilgi toplayarak kendine uygun meslekler listesi oluşturur. Oluşturulan bu liste en uygun olandan en az uygun olarak sıralanıp bir sonraki evre için alternatifleri azaltmayı hedeflemektedir.

2. Derin araştırma evresi

Birey bu evrede bir önceki evrede sıralamaya koyduğu meslekler hakkında kendi ilgi, yetenek, değer ve ihtiyaçları doğrultusunda bir bağ aramalıdır. Seçilen meslekler hakkında elde edilen ek bilgiler ile kendi sahip olduğu potansiyelinin benzerlikleri ve farklılıklarına yoğunlaşır. Bu evrede sıralamaya giren iki ve dört meslek ile diğer evreye geçilir.

3. Seçim evresi

Birey bu evrede bir önceki evrede elde ettiği bilgiler dahilinde sayısını düşürdüğü meslekleri birbiri ile karşılaştırarak kendisi için en uygun mesleği seçmeyi hedeflemektedir. Avantaj ve dezavantajlarını karşılaştırarak kariyer kararı verilmelidir.

2.2.3.4. Bilişsel Bilgi İşleme Yaklaşımı

Bireyin kariyer karar verme sürecinde yaşadığı güçlüğü üstesinden gelebilmek için birtakım becerileri nasıl kullanacakları hakkında yardımcı olmak amaçlanmaktadır. Sampson, Peterson, Reardon ve Lentz (1999), tarafından geliştirilen bu model bazı kavramlar üzerinde

durmaktadır. Bu kavramlar; problem, problem çözme, karar verme, bilgi işlem alanları piramidi, kavrama- analiz- sentez- değer biçme uygulama çemberi.

Bilgi işlem alanları piramidi tamamen kişinin kendisi hakkında ve meslekler hakkında bildikleri ile oluşmaktadır. Bireyin farkındalığı, kendi potansiyelini, ilgilerini, değerlerini, yetenekleri ve çevresinden oluşmaktadır. Meslekler hakkındaki farkındalık ise bireyin mesleklerin getirdiği avantaj ve dezavantajlar hakkındaki bilgilerinden oluşmaktadır. Karar verme hakkındaki düşünme takip edilecek kavrama- analiz- sentez- değer biçme-uygulama çemberi aşamalarında neler olacağı hakkındaki bilgilerden oluşmaktadır. Nasıl karar verileceğini bilmede ise bireyin verdiği kararı nasıl verdiği avantaj ve dezavantajlarından nasıl etkilendiğinden oluşmaktadır.

2.3.Kariyer Kararsızlığı

Birey, yaşadığı genel kararsızlık durumlarından sonra gelişim süreci içinde karşılaştığı her kariyer karar için kararsızlık yaşadığı ve bu kararsızlık durumlarına bakıldığında birden fazla nedenden dolayı yaşanabildiği görülmektedir. Kuzgun'a (2000) göre birey, kariyer sürecinde karar verirken yaşadığı zorluk ile almış olduğu kararın düzenli olarak değiştirmesi sonucunda kariyer hakkında tercih zamanı geldiği halde bireyin, kariyer kararı bir türlü netleşmiyorsa bir kararsızlık yaşadığı söylenebilir. Diğer bir neden olarak da birey, ilgi ve yeteneklerini tam anlamıyla tanıyamaması nedeniyle kariyer kararsızlığı yaşayabilir.

Kariyer kararsızlığının diğer nedenleri arasında bireyin yaşadığı yüksek kaygı ve mesleki karar vermeye ilişkin yaşadığı düşük motivasyon ile kariyer kararı verme sürecinde seçenekleri hakkında bilgilerinin eksik olması, bireyin yaşadığı iç ve dış çatışmalar ve mesleki olgunluğa ulaşamaması da olabilir (Meier, 1991; Savickas, 1995). Kariyer kararsızlıkları nedenleri için yapılan çalışmalar sonucunda Hartman ve Fuqua (1983), kariyer kararsızlığını gelişimsel kariyer kararsızlığı, durumsal kariyer kararsızlığı ve kronik kariyer kararsızlığı olarak üçe ayırmışlardır. Gelişimsel kariyer kararsızlığı, bireyin gelişimsel görevleri dahilinde mesleki gelişim görevini yerine getirirken yeterince olgunlaşmamasından kaynaklı yaşadığı kararsızlık; durumsal kariyer kararsızlık, bireyin yaşadığı çevre ve ailesi ile yaşadığı problemlerden kaynaklı dışsal olarak yaşadığı olayların sonucunda yaşadığı kararsızlık; kronik rahatsızlık, bireyin kendi kişiliğinden kaynaklı yaşamının her yönünde yaşadığı kaygı sonucunda oluşan kararsızlık olarak tanımlanabilir.

Lise dönemindeki gelişim görevleri arasında olan kariyer karar verme sürecinde Savickas'a (1995) göre kararsızlık yaşayan ergen bireylerin yeteneklerinin yeterince gelişmemiş, düşük benlik algılarına sahip ve kişiliklerinde problem olan bireyler olarak tanımlanmıştır. Bu doğrultuda yapılan çalışmalarda kararsızlığın gelişimsel bir süreç bağlamında bakıldığında gençlerde yaşlılara göre daha sık kararsızlık yaşandığı söylenebilir.

Bu süreçte ergenlerin kariyer karar verme sürecinde yakın ve uzak çevrelerinden dolayı oluşan toplumsal baskı ile oluşan kaygılarını en aza indirmek için bu kararı verme durumunu erteleyebilirler (Çakıcı, 2003). Bireyin kariyer kararsızlığı yaşamasının başka bir nedeni olarak ailesinin ve arkadaşlarının etkisi ile ergenlerin karar verme sürecinde kendilerini onaylatma ihtiyacından dolayı kararsızlık yaşadıkları da söylenebilir (Sauermann, 2005). Crites (1969), kariyer kararsızlığı yaşayan bireylerin birden fazla alanda kendini iyi hissetmesi ve bu alanlara karşı yeteneği ve ilgisi olması ile bu ilgisine karşılık gelen alanlardan birini seçmede kararsızlık yaşaması ya da bu alanlarla ilgili hiçbir hevesinin olmaması ile ilgili olabileceğini dile getirmektedir.

Yapılan birçok araştırma sonucunda kariyer kararsızlığı nedenleri bireyler arasında farklılıklar gösterebilirken sonuç aynı şekilde görülmektedir. Bireyin yaşamış olduğu kariyer kararsızlığı sonucunda birey doğru karar verme adımlarını atmakta zorlanmakta ve bu konuda dışarıdan desteğe ihtiyaç duymaktadır.

2.4.Kariyer Karar Verme Güçlükleri

Gati ve diğerleri (1996), kariyer karar verme güçlüklerini kariyer seçimi aşamasında olan bireyin kariyer kararı verme sürecinin öncesi ve sonrası dahil olmak üzere bu süreçte karşılaşılan engeller ve bireyin kendisine uygun olan bir meslekten daha az uygun olan mesleğe yönelmesine neden olan engelleyici durumlar olarak tanımlamaktadır. Kariyer karar verme süreci insandan insana değişmekte olduğu görülmektedir. Bu süreç dahilinde karşılaşılan güçlüklerle bireyler ya daha kolay karar vermekte ya da karar almakta daha çok zorlanmaktadır. (Gati, Saka ve Krausz 2001).

Gati ve diğerleri (1996), karar verme teorileri tabanında kariyer karar verme güçlüklerini ideal olan bir karar verme durumundan sapma olarak tanımlamışlardır. Yaşanan zorluklardan bazıları bireyin mesleki karar verme sorumluluğunun kendi üzerine almaması, bu sorumluktan kaçması ya da bu sorumluluğu ertelemesi ile ifade edilebilir. Bu durumda da

kişi bu sorumluluğunu gerektiği kadar yerine getiremediği için kendisine daha az uygun olan mesleği seçtiği görülmektedir.

Birey yaşadığı bu problemler ile kariyer kararı vermek zorunda kaldığı zaman kendisine en uygun kariyer kararını alabilmek için kariyer teorilerini uygulamak zorundadır. Gati ve diğerleri (1996), tanımladıkları kariyer karar verme güçlüklerinin kariyer karar verme süreçlerine nasıl etki ettiğini görmek amacıyla bir taksonomi geliştirmişlerdir. Brown (1990), Gati (1986), Jepsen ve Dilley (1974), Katz (1966), Pitz ve Harren (1990), Baron'a (1988) dayandırılarak Karar Verme Güçlükleri Taksonomisi (KKVGT) hazırlanmıştır (Bacanlı, Hamamcı, Doğan, 2013).

Kariyer karar verme güçlükleri taksonomisinde benzer özellikleri taşıyan güçlükler aynı kategoride yer almaktadır. Bu kategoriler ise bazı kriterlere göre sınıflandırılmıştır. Bu kriterler; kariyer karar verme süreci parçalar ve ögelerden oluşur, güçlüklerin temel kaynağı aynıdır, güçlüklerin olası etkileri benzerdir, güçlüklerle başa çıkabilmek için ihtiyaç duyulan müdahale tipleri benzerlik taşıır (Bacanlı, Hamamcı, Doğan, 2013).

Gati ve diğerlerinin (1996) geliştirdiği Kariyer Karar Verme Güçlükleri Taksonomisi  kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgiler olarak ifade edilmektedir. İfade dilen  kategorinin toplam 10 alt kategorisi bulunmaktadır.

Hazırlık eksikliği kategorisinde bireyin kariyer kararı verme sürecinin hazırlık aşamasında yaşadığı güçlükleri ifade etmektedir. Hazırlık eksikliği  alt kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; motivasyon eksikliği, genel kararsızlık, işlevsel olmayan inançlar.

- Motivasyon eksikliği, bireyin kariyer kararı vermede yaşadığı isteksizliği ve vereceği karar için de harekete geçmek istememesini ya da harekete geçmenin zaman kaybı olacağına inandığını göstermektedir.
- Genel kararsızlık, bireyin hayatının birçok yerinde yaşadığı karasızlığı göstermektedir. Bireyin verdiği kararın sorumluluğunu almak istemek ve verdiği kararı onaylatmaya ihtiyaı vardır.
- İşlevsel olmayan inançlar, bireyin kendisinde olan işlevsel olmayan inançları göstermektedir. Birey vereceği kariyer kararında bu inançlar ile hareket etmektedir.

Bilgi eksikliği kategorisinde bireyin alacağı kariyer kararını bilgi eksikliğinden kaynaklanan güçlükleri ifade etmektedir. Bilgi eksikliği kategorisi dört alt kategoriden

oluşmaktadır. Bunlar; kariyer karar verme süreci hakkındaki bilgi eksikliği, benlik hakkındaki bilgi eksikliği, meslekler hakkındaki bilgi eksikliği, bilgi edinme yolları hakkındaki bilgi eksikliği.

- Karar verme süreci hakkındaki bilgi eksikliği, bireyin karar verme süreci de dahil olmak üzere kariyer karar verme hakkında yaşadığı bilgi eksikliğini ifade etmektedir. Birey karar verirken analiz, sentez, değerlendirme yapamadığı için karar vermekte zorlanır.
- Benlik hakkındaki bilgi eksikliği, birey kendisi hakkında karar verecek düzeyde bilgisi olmadığını ifade etmektedir. Birey kendi değerlerini, tercihlerini, yeteneklerini ve ihtiyaçlarını bilmediği için karar vermekte güçlük çekmektedir.
- Meslekler hakkındaki bilgi eksikliği, bireyin kariyer alternatiflerini bilmemesinden kaynaklanır.
- Bilgi edinme yolları hakkındaki bilgi eksikliği, bireyin karar vermesi için bu süreçte yaşadığı güçlükleri azaltıp süreci hızlandırabilecek bilgi edinme yolları hakkında bilgi eksiliği yaşadığını göstermektedir.

Tutarsız bilgiler kategorisinde bireyin herhangi bir sebeple güvenilir olmayan bilgilerden kaynaklanan güçlüklerini ifade etmektedir. Tutarsız bilgi kategorisi üç alt kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; güvenilir olmayan bilgiler, iç çatışmalar, dış çatışmalar.

- Güvenilir olmayan bilgiler, bireyin kendisini nasıl gördüğünü ve dışarıdan nasıl görüldüğü hakkında yaşadığı çelişkileri ifade etmektedir.
- İç çatışmalar, bireyin hayatında önemli gördüğü alanların birbiri ile çeliştiğini ifade etmektedir.
- Dış çatışmalar, bireyin alacağı kararın kendisi için değerli olan insanların düşünceleri ve kararlarıyla uyum sağlamadığını ifade etmektedir.

Kariyer karar verme modellerine bakıldığında genel anlamda bir sistem dahilinde bireyin her basamakta bir seçim yaparak kendisi için en iyi alternatife ulaşmaya çalıştıkları görülmektedir. Gati ve diğerlerinin (1996a) geliştirmiş olduğu taksonomi ile birey kariyer kararı verirken süreç içinde seçmiş olacağı kariyer karar verme modeli ile yaşamış olduğu kariyer karar verme güçlüğü azaltmaya çalışmaktadır.

2.5. Temel Psikolojik İhtiyaçlar

Birey, yaşamının sürekliliğini sağlayamaya ve yaşamında sahip olduğu roller arasındaki uyumunun devamlılığını sağlamak amacıyla döngüsel olarak doyurmaya çalıştığı ihtiyaçlara sahiptir. Birey bu döngüsel süreç içinde eksikliğini hissettiği ihtiyacından dolayı oluşan gerginliği bu ihtiyaçlarını doyuma ulaştırmak için davranış sergileyerek gidermek ister (Ercoşkun- Nalçacı, 2005). Bireyin sahip olduğu bu ihtiyaçların bir kısmı yaşamının devamlılığını sağlaması için zorunlu olarak kabul edilmektedir. Birey bu ihtiyaçlarını karşılayarak hayatta kalmayı amaçlamaktadır. Sevmeye- ait olma, güç, özgürlük, eğlence, özerklik, reddetme, şefkat gösterme, güvenlik, kendini gerçekleştirme, bağlılık gibi ihtiyaçlar da psikolojik ihtiyaçları oluşturmaktadır. Bireyin sahip olduğu temel psikolojik ihtiyaçlar ise hayatta kaldığı süreç zarfında anlamlı bir yaşam sürdürmek amacıyla hayatından doyum almak ve bu doğrultuda geliştirdiği hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır (Pala, 2019).

Birey ihtiyaçlarını uygun koşullar altında karşılamalıdır. Bireyin hayatta kalma ihtiyacı dışındaki ihtiyaçlarını karşılama yolları kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Birey doğduğu andan itibaren bu ihtiyaçlarını doyurmayı öğrenmektedir (Özyeşil, 2012). Uygun koşullar altında bireyin ihtiyaçlarını karşılaması sonucunda birey benliğinde kendini değerli bir varlık olarak algıladığı ve bunun sonucu olarak topluma değer veren ve çevresindeki insanlar tarafından da değer görmekte olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda birey kendi içinde ve toplum içinde sağlıklı bir bütünlük sağlamaktadır (Ryan ve Deci, 2000a).

Deci, Vallerand, Pelletier ve Ryan'a (1991) göre bireyin karar verme sürecinde olduğu gibi hayatı boyunca yaşadığı iç çatışmalar, kaygı ve stres düzeylerinin yüksek olması ve kariyer rolleri dahil yaşam rollerindeki başarının düşük olması ve toplum içinde kendini insanlardan ayırması psikolojik ihtiyaçlarını karşılayamamasının bir sonucudur. Bireyin yaşamış olduğu bu kaygı, stres, öfke gibi duyguları temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılamakta yaşadığı zorlukların sonucu olarak görülmektedir (Pala, 2019). Bu bağlamda da birey kendini iyi hissetmeyerek hayatı içinde karşılaştığı durumlarda problem çözme ve karar verme davranışlarında zorluk yaşamaktadır.

Temel psikolojik ihtiyaçlar üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda birden fazla tanım ve kuram ortaya atılmıştır. Murray'ın (1953) kuramına göre ihtiyaçlar birincil ve ikincil ihtiyaçlar olarak tanımlanmıştır. Hayatta kalmak için birincil ihtiyaçlara, bilişsel ve duygusal doyum için de ikincil ihtiyaçlara yani psikolojik ihtiyaçlara gerek duyulmaktadır.

Maslow'a (1970) göre ise insan davranışlarının altında beş temel ihtiyaç bulunmaktadır. Piramit şeklinde tabandan uca doğru sıralanmış olan bu ihtiyaçlar hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Tabandan başlayarak fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, sevmeye- ait olma ihtiyacı, saygı ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı olarak gösterilmektedir. Basamak halinde olan bu ihtiyaçların uç noktasındaki kendini gerçekleştirme ihtiyacına gelebilmek için altta kalan dört ihtiyacın doyurulması gerekmektedir.

Deci ve Ryan tarafından geliştirilen öz-belirleme kuramında ise ortaya konulan görüş bireyin doğuştan getirdiği potansiyeli ile yaşamını devam ettirdiği ve bireyin bu süreçte yaşamını sürdürmek için davranışlarının toplumun kuralları yerine kendi seçimleri ve özgür iradesi ile oluşturduğudur (Cihangir- Çetinkaya, 2012). Bu kuramda özerklik, yeterlik ve ilişkili olma durumları temel psikolojik ihtiyaçlar olarak kabul edilmektedir. Bu ihtiyaçlar evrensel olup birey için doyurulması bireyin yaşamını sürdürmesinde sağlıklı olarak büyümesi ve bütünleşmesi için önemlidir (Ryan ve Deci, 2000).

Glasser (1998), bireyin seçim yapması için onu güdüleyen doğuştan gelen beş temel ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Bunlar; hayatta kalma ihtiyacı, sevmeye-ait olma ihtiyacı, güç ihtiyacı, özgürlük ihtiyacı ve eğlence ihtiyacıdır. Hayatta kalma ihtiyacı bir fizyolojik ihtiyaç olarak bireyin hayatını devam ettirebilmesi için temeldir (Glasser, 2005).

Sevmeye- ait olma ihtiyacı, fizyolojik olarak hayatta kalma ihtiyacından sonra insanın en temel ihtiyacının sevmeye-ait olma olduğunu söyleyen Glasser (2005), bireyin ailesi, arkadaşları ve insan ilişkileri ile bireyin yaşadığı çevrede kendisine verilen ilgi, değer ve ilişkiler çerçevesinde kendisini bağlı hissetmesidir. Sevmeye-ait olma ihtiyacı çerçevesinde birey insana ihtiyaç duyarak onlarla ilişki kurmalı ve bu ihtiyacın tamamlanması için kurmuş olduğu ilişkiyi geliştirmelidir (Corey, 2015).

Güç ihtiyacı, bireyin kendini geliştirmesi için bilgi ve becerisini yükseltirken başarı kazanmasını ve kendini geliştirdiği konularda bilgi otoritesi olarak görülmesini sağlamaktadır. Ergenlik döneminde birey kariyer planı oluştururken güç ihtiyacı ile başkalarından onay olmak istediği görülmektedir. Bireyin kariyer sürecinde güdüleyici bir ihtiyaç olarak güç ihtiyacını karşılamaya çalışırken dış dünyayı kontrol etmeye çalışmaktadır. Bu kontrol etme durumunda birey kendini faydalı olmayan şekilde gerçekleştirebilir. Birey güç ihtiyacını karşılarken psikolojik açıdan sağlıklı yollardan geçerek kendini istediği alanda yeterli olarak göstermek ister. (Glasser, 2005; Peterson, 2000; Wubbolding, 2015).

Özgürlük ihtiyacı, birey yaşamından doyum almak için yaşamında yapmış olduğu seçimlerle kendi yaşamını kontrol altına almasıdır. Birey risk ve çeldirici durumlar altında kaldığında özgürlüğü için endişe duyar ve bu durumda birey mutsuz olup yaratıcılığının engellendiğini hisseder. Birey özgürlük ihtiyacı ile yapmış olduğu seçimlerle kendine konulan engelleri kaldırarak özgür hissetmek ister (Glasser, 2005).

Eğlence ihtiyacı, bireyin yapmış olduğu seçimler sonucunda uygulamaya geçirdiği eylemler ile zevk almayı, öğrenmeyi ve pozitif duygular hissetmeyi tanımlamaktadır. Eğlence ihtiyacı aynı zamanda birey için ödül olarak görülmektedir. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla da yaşadığı süre boyunca öğrenme eylemi ile bunu karşılamaktadır (Glasser, 2005).

Glasser'e (1965) göre birey temel psikolojik ihtiyaçlarını ne kadar erken yaşta gidermeyi öğrenirse ihtiyaçlarını giderme noktasında daha gerçekçi yollar seçerek yaşayacağı acıyı azaltmış olur. Bu bağlamda ergenlik döneminde birey temel psikolojik ihtiyaçlarını öğrenmesi, bu ihtiyaçları doyurma noktasında öğreneceği yollar ile yaşamını kolaylaştırır. Ergenlik döneminde olan bireyin kariyer seçimi açısından da yaşamını kolaylaştırmış olacaktır.

2.6.Kariyer Karar Verme Güçlükleri / Temel İhtiyaçlar ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Gati ve diğerleri (1996), Amerikalı ve İsrailli üniversite öğrencileri ile yapmış oldukları betimsel araştırma ile KKVGT'nin teorik temelini oluşturmuşlardır. Yapılan araştırma sonucunda oluşturulan taksonomide üç ana kategoriye bağlı toplam 10 alt kategori belirlenmiştir. Bu taksonomiye dayanılarak Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ) geliştirilmiştir.

Loncaster, Rudolph, Perkins ve Patten'nin (1999) yapmış oldukları araştırmada Gati ve diğerleri (1996), tarafından geliştirilen KKVGO ile Osipow, Carney ve Barak (1976) tarafından geliştirilen KKVGO ile Taylor ve Bentz (1983) tarafından geliştirilen Kariyer Karar Verme Yetkinlik Ölçeğini kullanarak KKVGO'nin geçerliliğini belirlemeyi amaçlanmıştır. Bu ölçekler arasında KKVGO ile Kariyer Karar Verme Ölçeği pozitif yönden anlamlı bulunurken Kariyer Karar Verme Yetkinlik Ölçeği ile negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Gati ve Asher (2001a), Gati ve diğerleri (1996) tarafından üniversite öğrencilerine uygulanan KKVGO'yu lise öğrencilerine uyarlamışlardır. Araştırmanın sonucunda uyarlanan ölçeğin yapısının orijinal ölçeğe benzer olduğu bulunmuştur. Sınıf düzeyi ve cinsiyet faktörlerine göre değişik bulgular elde edilmiştir. Sınıf düzeyi fark etmeksizin erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla dış çatışmalar ve akılcı olmayan inançlardan dolayı kariyer karar verme güçlükleri yaşadığı bulunmuştur. Lise son sınıfta okumakta olan kız öğrencilerin kariyer karar verme süreci bilgi eksikliğinden, meslekler hakkında bilgi eksikliğinden ve ek bilgi edinme yollarından kaynaklanan kariyer karar verme güçlükleri yaşadığı bulunmuştur. Creed ve Yin (2001), tarafından Çinli ergen öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerini incelemişlerdir. Gati ve Saka (2001b) tarafından uyarlanan KKVGO'yu Çinli ergen öğrenciler için uyarlamışlardır. Yapılan araştırma sonucunda Çinli öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri yapısının farklı olduğu bulunmuştur.

Amir ve Gati (2006) tarafından yapılan araştırmada genç yetişkinlerin dile getirdikleri kariyer karar verme güçlükleri ile ölçülen kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkinin kariyer karar verme güçlükleri düzeyinde yüksek olduğu görülmüştür. Genç yetişkinlerin belirlemiş olduğu kariyer planı düşük düzeyde olduğunda kariyer karar verme güçlüklerine sahip oldukları görülmüştür.

Savickas (1990) tarafından hazırlanan kariyer karar verme kurs programının, kariyer kararsızlığı ve kariyer karar verme güçlükleri düzeyleri arasında araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda bireylerin kariyer kararsızlığı ve kariyer karar verme güçlükleri azaldığı ve bireyin planlı tutum ve davranışları arttığı gözlenmiştir.

Kraus ve Hughey (1999) tarafından lise öğrencileri için hazırlanan 8 haftalık kariyer karar verme grup rehberliği programı ile öğrencilerin kariyer karar verme özyetkinlik beklentileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin kariyer karar verme özyetkinlik beklentileri yükselmiş ve kariyer kararsızlıklarının azaldığı görülmüştür.

Gati ve diğerleri (1999) tarafından geliştirilen KKVT'nin kültürel yapısını anlamak amacıyla araştırmalar yapılmıştır. Albian ve Fogorty (2002), Lancaster ve diğerleri (1999), Mau (2001) yaptıkları araştırmalarda KKVGO taksonomik yapısı Amerikalı öğrenciler üzerinde orijinaline yakın olarak bulunmuştur. Creed ve Yin (2001), Çinli öğrenciler, Bacanlı (2008) Türk ergen öğrenciler, Tien (2005), Tayvanlı öğrenciler, Gati ve Asher (2001), İsraili öğrenciler için KKVGO'ni kendi kültürleri üzerinden uyarlamışlardır. Yapılan uyarlamaların sonucu olarak KKVGO'leri orijinal ölçeğe yaklaşmışlardır.

Loyd (2005), lise öğrencilerinin psikolojik ihtiyaç doyumları ve davranışsal değişimlerine ilişkin algıları üzerinde gerçekleştirdiği çalışma deney ve kontrol gruplu ön test son test ve izleme modeli üzerinden Gerçeklik Terapisi'ne dayalı olarak hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda araştırmacı tarafından hazırlanan ve deney grubuna uygulanan program katılımcıların güç, özgürlük ve eğlence ihtiyaçlarının doyumlarına ilişkin algıları pozitif yönde etkilenirken deney grubunda bu ihtiyaçlar açısından herhangi bir farklılık gözlenmemiştir.

Ülkemizde ilk kez Ülkü (1976) tarafından mesleki rehberlik alanında deneysel araştırma gerçekleştirilmiştir. Dokuzuncu sınıfta öğrenim görmekte olan öğrenciler ile gerçekleştirilen araştırmanın amacı grup rehberliği programının yöneltme açısından etkililiğini görmektir. Araştırma, farklı sosyo-ekonomik bölgelerde olan okulların dokuzuncu sınıfında okumakta olan öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. İki deney, üç kontrol grubu ile gerçekleştirilen araştırmada deney grubundaki öğrencilere çeşitli yetenek ve ilgi envanterleri uygulanmıştır. Alınan sonuçlar öğrencilere aktarırken öğrencilerin kendilerini tanımlarını sağlayarak karar verme yöntemlerini öğrenmeleri amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda ölçülen bilgiler ile öğrencilerin ileride planladıkları meslekler arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Güney (1982) tarafından uygulanan grup rehberliği programı ile lise son sınıf öğrencilerinin planladıkları kariyer tercihleri ile kariyer alanları hakkındaki değerleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Grup rehberliği programının amacı kariyer tercihlerini planlarken bireyin tutarlılığını ve kendilerine ilişkin edindikleri bilgileri tarafsız olarak değerlendirerek kariyerlerini planlamaktır. Araştırmanın sonucunda bireyin kariyer değerleri ile kariyer tercihleri arasındaki tutarlılık açısından grup rehberliği programını etkili olduğu fakat kariyer tercihlerinde etkili olmadığı görülmüştür.

Kuzgun (1982) tarafından gerçekleştirilen ve üç ay süren deneysel çalışmada uygulanan kariyer rehberlik uygulamasının lise öğrencilerinin yetenek ve ilgilerini keşfederek kendilerine uygun yetenek ve ilgi alanlarındaki meslekleri tanımlarında anlamlı düzeyde etkisi olduğu görülmüştür.

Bacanlı (1995) tarafından Türkiye'de mesleki olgunluk düzeylerini yükseltmek amacıyla ilk kez lise öğrencileri için deneysel bir araştırma yapılmıştır. Mesleki olgunluk düzeyleri düşük olan öğrenciler tarafından yansız olarak atanma yapılmış ve deney grubu ile sekiz hafta süren bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda uygulanan Kariyer

Olgunluk Ölçeği puan ortalamalarının kontrol grubundan anlamlı düzeyde büyük olduğu görülmüştür. Bacanlı (2005b), yapılan izleme testi ile de ele edilen sonuçların devam ettiği görülmüştür.

Bacanlı (2005a) tarafından kararsızlık konusunda ülkemizde bir ölçme aracı geliştirilme çalışması gerçekleştirilmiştir. Kararsızlık Ölçeği, kişisel araştırmacı kararsızlık ve kişisel aceleci kararsızlık olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Kişisel kararsızlık sorunu olan bireylerin nasıl karar verdiklerini ve kararsızlık düzeyleri ile kararsızlık örüntülerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir.

Çakır (2003), gerçekleştirmiş olduğu çalışmada dokuzuncu sınıfta okuyan öğrencilerin mesleki kararsızlık düzeylerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla Mesleki Karar Envanteri geliştiren Çakır, geliştirdiği mesleki grup rehberliğinin dokuzuncu sınıf öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırma genel lisede okumakta olan öğrencilerinden oluşturulan deney ve kontrol grupları ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma, ön test ve son test kontrol deneysel bir çalışmadır. Araştırma sonucunda deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test puanları arasında mesleki grup rehberliğinden kaynaklanan anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmüştür.

Aydın (2007) tarafından hazırlanan grup rehberliğinin, dokuzuncu sınıf öğrencilerinin alan tercihlerinde gerçekçi davranmalarına etkisi incelenmek istenmiştir. Özel bir lisede öğrenim görmekte olan dokuzuncu sınıf öğrencilerinden yansız olarak seçilen 40 öğrenci ile ön test-son test kontrol gruplu desen kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma gerçekçi alan tercihi yapma grup rehberliği programı 12 oturum olarak bilişsel- davranışçı yaklaşım temel alınarak bilgilendirmeye ve etkileşime dayalı olarak hazırlanmıştır. Deney grubunda bulunan öğrencilerin deney sonrasında algılanan yetenek puanları, ölçüt olarak alınan gözlem puanlarına, uygulanan grup rehberliği programının etkisi ile yaklaştığı bu sırada kontrol grubunda ise herhangi bir değişme olmadığı görülmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular tüm dersler bakımından incelendiğinde, araştırmacı tarafından geliştirilen ve uygulanan program öğrencilerin gerçekçi alan tercihi yapmalarında kendi yeteneklerini gerçekçi algılamalarına da yol açtığı görülmektedir.

Doğan ve Kuzgun (2008), lise son sınıf öğrencilerinin bilgi verici danışmanlık programı ile üniversiteye giriş sınavına ve üniversite eğitimine ilişkin yanlış inanç düzeylerine etkisi incelenmek istenmiştir. Ön test- son test kontrol gruplu deneysel desen üzerinden 10 oturumluk bilgi verici danışmanlık programı uygulanmıştır. Araştırma sonucunda bilgi verici

danışmanlık programının lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ve üniversite eğitimine yönelik geliştirdikleri yanlış inanç düzeylerinde anlamlı düzeyde azalma olduğu görülmektedir.

Doğan (2010), kariyer karar verme grup rehberliği programının dokuzuncu sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük düzeylerine etkisini incelemek amacıyla plasebo kontrol gruplu ön test- son test ve izleme testi deneysel desen üzerinden bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda KKVGO ile ölçülen toplam kariyer karar verme güçlük düzeyi deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı düzeyde azalmıştır. Kariyer karar verme grup rehberliği programı kariyer karar verme güçlüklerini azaltmada etkili olduğu görülmüştür.

Kırdök (2010) tarafından dokuzuncu sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilere bilgiyi işleme kuramı temelli mesleki grup rehberliği programının öğrencilerin mesleki olgunluk, mesleki kararsızlık ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarına etkisi araştırılmıştır. Araştırma ön test-son test kontrol gruplu deneysel desende gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda bilişsel bilgiyi işleme kuramı temel olarak hazırlanan mesleki grup rehberliği programının dokuzuncu sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin yükselttiği, mesleki kararsızlıklarında ve akılcı olmayan düşüncelerinde azalma olduğu görülmüştür.

Bacanlı, Eşici ve Özünlü (2013) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kız lise öğrencilerinin sınıf düzeyi yükseldikçe erkek lise öğrencilerine göre kariyer karar verme güçlükleri düzeylerinin anlamlı şekilde azaldığı görülmüştür. Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği toplam puanı ve alt boyutlarında ölçülen kariyer karar verme güçlüklerinin kız lise öğrencilerin erkek lise öğrencilerine göre anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyleri yükseldikçe lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin düştüğü görülmektedir.

Bacanlı, Hamamcı, Doğan (2013), sekizinci sınıf, lise ve üniversite öğrencileri ile yaptıkları araştırmada öğrencilerin mesleki ve eğitsel kararların üzerinde etkili olan faktörleri belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun eğitsel ve mesleki kararlarını verdikleri ve verdikleri kararlara da güvendikleri görülmektedir. Bu kararları verirken de ebeveynler, okuldaki öğretmenleri ve okudukları kitap, dergilerin etkili olduğu söylenebilir. Öğrencilerin sınıf düzeyleri fark etmeksizin eğitsel ve mesleki kararlarını verirken kullandıkları kaynaklarda anlamlı bir fark bulunmazken, erkek öğrencilerin karar alırken arkadaşlarından daha fazla etkilendiği görülmektedir. Araştırma

grubunda bulunan öğrencilere eğitsel ve mesleki kararlarını verip vermedikleri sorulmuş ve evet-hayır cevaplarından biri istenmiştir. Kararlarını verirken daha önce yaşadıkları karar verme süreçleri ve nasıl karar verme güçlükleri yaşadıklarını ölçen bir soru sorulmamıştır.

Berber Çelik (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada betimsel ve deneysel olmak üzere iki çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada üniversite öğrencilerinin akademik erteleme davranışlarının akılcı olmayan inançlar, öz yeterlilik inancı, kendilik algısı ve olumsuz değerlendirme korkusunun hangi düzeyde açıklandığı, cinsiyete ve öğrenim görülen sınıf düzeyine, fakülteye ve akademik başarıya göre anlamlı düzeyde değişip değişmediğine ve Gerçeklik Terapisi'ne dayalı olarak hazırlanan eğitim programının üniversite öğrencilerinin akademik erteleme sorunları üzerindeki etkililiğini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda akademik erteleme davranışının cinsiyete, sınıf düzeyine ve akademik başarıya göre anlamlı farklılık gösterdiği ama öğrenim görülen fakülteye göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Akademik erteleme ile akılcı olmayan inançlar ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında pozitif yönde ama öz yeterlilik inancı ve kendilik algısı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Akademik erteleme davranışını akılcı olmayan inançlar, öz yeterlilik inancı, kendilik algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusunun etkilediği görülmektedir. İkinci bir çalışma olarak ön test-son test-izleme ölçümlü deney ve kontrol gruplu 2x4'lük karışık yarı deneysel desen kullanılarak yapılan araştırmada gruplar bireysel başvuru yapanlar arasından seçilen deney grubu 18, kontrol grubu 18 öğrenciden oluşan toplam 36 öğrenci ile gerçekleşmiştir. Gerçeklik terapisine dayalı geliştirilen 10 haftalık akademik erteleme ile başa çıkma eğitim programı deney grubuna uygulanırken kontrol grubuna herhangi bir program uygulanmamıştır. Son test programın bitiminden bir hafta sonra izleme testi de üç ay sonra alınmıştır. Gerçeklik Terapisi'ne dayalı akademik erteleme ile başa çıkma eğitim programının üniversite öğrencilerinin akademik erteleme davranışlarını azaltmasında anlamlı düzeyde etkili olduğu görülmektedir. Akademik erteleme davranışının cinsiyete göre bir farklılık olduğu ve kızların akademik erteleme puan ortalamalarının erkeklerin puanlarına göre daha düşük olduğu görülmektedir.

Şekerli (2016) tarafından yazılan yüksek lisans tezinden ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimleri ve benlik saygılarının öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığını incelemek amaçlanmıştır. Sekizinci sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin yaşa, cinsiyete, ebeveyn eğitim düzeyine ve algılanan sosyo-ekonomi düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Öznel akademik

başarı algısı, benlik saygısı düzeyleri, sosyo-ekonomik düzeyleri ve lise tercihi karar vermiş olma durumlarına Kariyer Kararı Verme Güçlükleri Ölçeği'nden aldıkları toplam puanlara göre anlamlı farklılık göstermiştir. Araştırmaya göre benlik saygısı ve akademik başarı algısı ve sosyo-ekonomik düzeyleri yüksek olan öğrenciler lise tercihi daha az kariyer karar verme güçlüğü yaşamaktadır. Araştırmada ayrıca araştırılan sekizinci sınıf öğrencilerinin yaşa, cinsiyete, ebeveyn eğitim düzeylerine göre kariyer karar ve güçlükleri puanlarında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür.

Kılıç (2016) tarafından yapılan araştırmada Özel Anadolu Lisesi'nde görmekte olan dokuzuncu ve 10. sınıf öğrencilerinin karar verme stratejilerini geliştirmek amacıyla hazırlanan grup rehberliği programının etkililiğini araştırmaktır. Araştırma 9. ve 10. sınıf öğrencilerinden karar verme stratejileri düzeyi düşük olan 20 deney grubu, 20 kontrol grubu olmak üzere toplam 40 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Ön test- son test kontrol gruplu deneysel düzen üzerinden yürütülen araştırmada ek olarak programın etkililiğini belirlemek amacıyla nitel veriler de elde edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen verileri incelendiğinde deney grubuna uygulanan program sonucunda Karar Verme Stratejileri Ölçeğinden aldıkları puanlar, kontrol grubunun puanlarına göre anlamlı şekilde farklılık göstermektedir. Deney grubunda bulunan öğrencilerin Karar Verme Stratejileri Ölçeğinin üç alt boyutunun son test puanları, kontrol grubunda bulunan öğrencilerin üç alt boyutunun son test puanları arasında deney grubu için anlamlı bir fark bulunduğu görülmüştür. Nitel veriler dahilinde de geliştirilen grup rehberliği programının etkili olduğu görülmektedir.

Gök (2018), sekizinci sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin araştırmacı tarafından geliştirilen kariyer karar verme programının kariyer karar verme güçlüklerine ve mesleki olgunluklarına etkisini incelemiştir. Araştırma ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desende yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda geliştirilen programın kariyer karar verme güçlüklerini azalttığı ve mesleki olgunluk düzeylerini arttırdığı görülmüştür.

Erdoğan Zorver (2018) tarafından gerçekleştirilen doktora tezinin amacı kariyer grup rehberliği programını üniversite öğrencilerinin kariyer uyum düzeylerini incelemektir. Araştırma ön test-son test-izleme testi kontrol gruplu deneysel desende gerçekleştirilmiştir. Deney grubuna sekiz hafta boyunca Kariyer Grup Rehberliği uygulanırken kontrol grubuna hiçbir işlem uygulanmamıştır. Uygulama sonucunda iki ay sürenin ardından izleme testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda kariyer yapılandırma kuramına göre hazırlanan kariyer grup rehberliği programının deney grubu son test-ön test puan farkı ile kontrol grubu son test-ön test puanları arasında toplam puan ve güven alt ölçeği puanlarında deney grubu için

anlamli farklilik bulunmuştur. Yapılan izleme testi ile programının etkisinin kalıcı olduğu görölmüştür. Nitel bulgulara da bakıldığında nicel bulguları destekleyici olduğu görölmüştür.

Dönmezoğulları ve Yeşilyaprak (2019), yapmış oldukları çalışmada kariyer tekeri modeline dayalı grup rehberliğinin üniversite öğrencilerinin kariyer uyumunu incelemiştir. Ön test-son test tek gruplu deneysel desen ile gerçekleştirilen araştırmada katılımcılara kariyer geleceği ölçeği uygulanmıştır. Üniversite son sınıf öğrencilerinden oluşan dokuz kişilik öğrenci grubu ile beş oturum halinde grup müdahalesi uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda uygulama yapılan öğrencilere uygulanan kariyer tekeri modeline dayalı kariyer uyumu programının öğrencilerin kariyer uyumunu arttırdığı görölmüştür.

Gül (1996), lise öğrencilerinin mesleki gelecek ile ilgili yaşadıkları sorunları çözmek amacıyla Gerçeklik Terapisi temelli ön test- son test deney ve kontrol gruplu deneysel işlem modeliyle bir araştırma gerçekleştirmiştir. Veri toplamak amacıyla Problem Tarama Lisesi L Formu kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarını oluşturmak için problem tarama listesindeki mesleki gelecekleri ilgili problem yaşadıklarını gösteren maddeleri işaretleyen öğrenciler seçilmiştir. Deney grubuna araştırmacı tarafından hazırlanan gerçeklik terapisi temelli sekiz oturumluk uygulama yapılırken deney grubuna bir işlem uygulanmamıştır. Araştırma sonucunda deney grubunda yer alan öğrencilerin mesleki gelecek ile ilgili problemlerinin azaldığı görölmüştür. Deney grubunda ise bu problem açısından herhangi bir değişiklik olduğu gözlenmemiştir.

Kuramsal çerçeve genel olarak incelendiğinde, temel psikolojik ihtiyaçlar konusunda yapılan çalışmalarda öğrencilerin mesleki yönelimleri, sosyal yetkinlik beklentileri, okulların çeşitlerine göre öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçları üzerinden araştırmalar gerçekleştirildiği görölmektedir (Çelikkaleli, 2004; Dilekman, 1986; Nazlı, 1993). Yapılan araştırmalar ile karar verme, kariyer karar verme ve temel ihtiyaçlar kavramları ile yapılan araştırmalara bakıldığında bireylerin karar verme aşamaları, kariyer karar verme aşamaları sonucunda temel ihtiyaçlarını destekleyen çalışmalara yer verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde sırasıyla araştırmanın deseni, deney ve kontrol gruplarının oluşturulması, veri toplama araçları, araştırmada kullanılan deneysel işlem, programın geliştirilmesi, programın uygulanmasında izlenen işlem yolu ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmacılar tarafından 10. sınıflar için hazırlanan KKGRP'nin kariyer karar verme güçlükleri ve temel ihtiyaçlar üzerine etkisinin incelenmesini amaçlayan bu çalışma ön test-son test-izleme testli kontrol gruplu seçkisiz desene göre hazırlanmış olup gerçek deneysel bir çalışmadır.

3.1.Araştırmanın Deseni

Araştırmada araştırmacı tarafından hazırlanan grup rehberliği programının etkililiği araştırılmak istenilmektedir. KKVGRP'nin öğrenciler için etkili olup olmadığını görmek amacıyla deneysel desen kullanılmıştır. İlk olarak araştırma deseninin gerekliliklerinden olan deney ve kontrol grubunun oluşturulması için ön test uygulanarak denek havuzu oluşturulur. Oluşturulan denek havuzundan toplam puanları yüksek olarak seçilen denekler tesadüfi olarak deney ve kontrol grubunu oluşturulmak amacıyla seçilir. Deney grubuna araştırmacı tarafından hazırlanan eğitim programı uygulanırken kontrol grubuna araştırma konusundan bağımsız bir eğitim verilir. İşlemler bittikten sonra iki gruba ön testte uygulanan aynı testler kullanılarak son test uygulanır. Son testin uygulanmasından belli bir süre sonra gerçekleştirilen deneysel işlemin etkisinin devamlılığını görmek amacıyla izleme testi gerçekleştirilir. Deneysel işlemin etkisini görmek amacıyla deney ve kontrol grupları bağımlı değişkene ait ölçme sonuçlarına uygun teknikler kullanılarak karşılaştırılır.

Bu bağlamda araştırma gerçek deneysel desenlerin içinde yer alan kontrol gruplu ön test-son test ve izleme testi deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu desen, deneklerin bağımsız olarak değişkenin düzeylerine ve gruplarına tesadüfi olarak yerleştirildiği çalışmalardır. Aynı kişiler bağımlı değişken üzerinden iki kez ölçüldüğünden ve farklı deneklerden oluşan deney ve kontrol grupları birbirleri ile karşılaştırılma imkânı sağlandığından dolayı ilişkili bir desendir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017).

Tablo 1. Kontrol Gruplu Ön Test- Son Test- İzleme Testi

	Grup	Ön test	İşlem	Son test	İzleme
Rastgele	Deney	O ₁	X	O ₃	O ₅
Rastgele	Kontrol	O ₂		O ₄	

Deney ve kontrol grubuna bizzat araştırmacı tarafından uygulama yapılmıştır. Deney grubuna ders saatleri içinde haftada iki saat olmak üzere 5 hafta araştırmacı tarafından hazırlanan 10 oturumdan oluşan eğitim programı uygulanmıştır. Kontrol grubuna haftada bir saat olmak üzere ders saatleri içinde 4 hafta boyunca bağımlılık eğitimi verilmiştir. Daha sonra kontrol grubuna başka bir işlem uygulanmamıştır. Gruplara ders saati içinde uygulama yapılmasının nedeni öğrencilerin ders saati dışında okulda bulunamayacak olmaları, servis ile eve gitmeleri ve ailelerin okul saati dışı aktivitelere izin vermemesidir.

İzleme testi sekiz hafta sonra deney grubunda bulunan öğrencilerin bizzat araştırmacı tarafından telefon ile aranarak ölçek sorularının okunması ve öğrencilerin telefonda sözel olarak cevaplandırması ile uygulanmıştır. Telefon ile izleme testinin yapılmasının nedeni mevcut olan Covid-19 pandemi sürecinde okullarda yüz yüze eğitim yapılamaması ve eğitimin uzaktan internet üzerinden gerçekleştirilmesi sonucunda öğrenciler ile yüz yüze görüşme imkanının olmamasıdır.

3.2.Deney ve Kontrol Gruplarının Oluşturulması

Bu araştırmanın deney ve kontrol grupları 2019-2020 eğitim öğretim yılında Gaziantep ilinde bir Anadolu lisesinde öğrenim görmekte olan 10. sınıf öğrencilerinden oluşturulmuştur. Araştırmada deney ve kontrol gruplarının 10. sınıflardan oluşturulmasının nedeni Millî Eğitim Bakanlığı ortaöğretim kurumları ders seçim yönetmeliğine göre 10. sınıfta okuyan öğrencilerin 11. sınıfa geçerken kendi ilgi, yetenek ve değerlerine göre üst öğretim görmek istedikleri bölümlere yönelik ders seçmek zorunda olmalarıdır. 10. sınıf öğrencileri bir sonraki yıl içinde sayısal ağırlıklı, sözel ağırlıklı ve Türkçe-matematik ağırlıklı dersler seçerek üniversitede öğrenim görmek istedikleri bölümlerin özelliklerine yönelik ders seçimi yapmaya karar verdikleri bir dönemdir. Bu yüzden öğrencilerin karar vermelerini kolaylaştırmak amacıyla bu dönemde öğrenim gören öğrenciler ile çalışma yapılma gereği duyulmuştur.

Deney ve kontrol gruplarını belirlemek amacıyla 10. sınıfta öğrenim görmekte olan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğrencilere Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ) ve Temel İhtiyaçlar Ölçeği (TİÖ) uygulanmıştır. Uygulanan ölçeklerden alınan toplam puan sonucunda KKVGÖ toplam puanı yüksek olan ilk 40 öğrenci seçilmiştir. KKVGÖ toplam puanı yüksek olan öğrencilerin seçilmesinin nedeni bu öğrencilerin kariyer kararsızlıklarının diğer öğrencilere göre daha fazla yaşıyor oldukları ve uygulanan deneysel işlem sonucunda toplam puanlarındaki değişim ile uygulanan programın etkililiğini görmektir. Seçilen öğrencilerden sekizi programa katılmak istemediklerini belirtmişlerdir. Bu öğrenciler deney ve kontrol grubunu belirlemek için yapılan kuraya alınmamışlardır. Gönüllü olarak katılmak isteyen 32 öğrenci kura sistemi ile tesadüfi olarak deney ve kontrol gruplarına atanmıştır. Deney grubunda olan bir öğrenci süreç içinde oturumlara katılmak istemediğini dile getirerek araştırmadan ayrılmak istemiştir.

Kontrol grubunda bir öğrenci oturumların başlayacağı hafta başka bir okula naklini aldırıştır. Deney ve kontrol gruplarında bulunan ve programın tamamına katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Gruplar	Cinsiyet		Toplam
	Kız	Erkek	
Deney Grubu	7	8	15
Kontrol Grubu	8	7	15

Tablo 2’de görüldüğü gibi çalışmaya toplamda 15 kız, 15 erkek öğrenci katılmıştır. Katılan öğrencilerden yedi kız, sekiz erkek deney grubunu, sekiz kız ve yedi erkek de kontrol grubunu oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ)

Araştırmaya katılmak isteyen öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri Gati ve Saka (2001b) tarafından orijinali geliştirilen ve Bacanlı (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan

Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ) ile ölçülmüştür. Orijinal ölçek, 10 alt boyutlu ve 2'si kontrol olmak üzere 34 maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Bacanlı (2008) iki maddesi kontrol maddesi olarak geliştirilmiş orijinal ölçeği 5'li derecelendirmeli olarak 2500 lise öğrencisine uygulamıştır. Hazırlık Eksikliği, Bilgi Eksikliği ve Tutarsız Bilgi olmak üzere üç ana kategoriden oluşmaktadır. Hazırlık Eksikliği, motivasyon eksikliği, genel kararsızlık ve işlevsel olmayan inançlar; Bilgi Eksikliği, karar verme süreci hakkında bilgi eksikliği, benlik hakkında bilgi eksikliği, meslekler hakkında bilgi eksikliği, bilgi edinme yolları hakkında bilgi eksikliği; Tutarsız Bilgi, güvenilir olamayan bilgi, iç çatışmalar ve dış çatışmalar alt boyutları kapsamında 3 ana kategoride toplamda 10 alt boyuttan oluşmaktadır. Bacanlı (2008), tarafından uyarlanan Türkçe KKVGÖ'nün Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı ile tüm ölçeğin güvenirliği, alt boyutlar için de iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Bu bağlamda Türkçe KKVGÖ'nün Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı hazırlık eksikliği alt boyutunda .45, bilgi eksikliği alt boyutunda .90, tutarsız bilgi alt boyutunda .82, ölçeğin tamamında ise .89 olarak bulunmuştur.

3.3.2. Temel İhtiyaçlar Ölçeği (TİÖ)

Araştırma grubundaki öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının düzeyini ölçmek için İkinci (2003), tarafından geliştirilen Temel İhtiyaçlar Ölçeği (TİÖ) kullanılmıştır. TİÖ, 26 maddeden oluşan 5'li derecelendirmeli Likert tipi bir ölçektir. Testin dört alt boyutu bulunmaktadır. Söz edilen alt boyutlar; sevmeye-ait olma, güç eğlence, özgürlük. Faktör analizi ile yapısal bütünlüğünün incelenmesi, madde- toplam korelasyonlarının incelenmesi ve uzman görüşü yöntemleri ile yapı geçerliliği sağlanmıştır. Faktör analizi sonucunda testin dört faktörlü yapısının toplam varyansının yaklaşık %45'ini açıkladığı anlaşılmıştır. Sonrasında örneklem uygunluğu (sampling adequacy) ve Bartlett Sphericity testleri gerçekleştirilmiştir. KMO örneklem Uygunluk Katsayısı .80 olarak bulunmuştur.

Testin güvenirlik katsayıları Cronbach Alpha (α) iç tutarlılık yöntemiyle hesaplanmıştır. Genel ve alt ölçekler için belirlenen güvenirlik katsayısı .83 ile .64 arasındadır. Testin genel güvenirlik katsayısı (α) .83 olarak hesaplanmıştır. Alt boyutların güvenirlik katsayıları sevmeye- sevilme için .76, güç için .64, eğlenme için .67, özgürlük için .66 olarak bulunmuştur (İkinci,2003). Ölçekteki toplam madde sayısı 26'dır. Bunlar; sevmeye-sevilme 7, güç 6, eğlenme 7, özgürlük 6 madde şeklinde dağılmaktadır.

3.4.Araştırmada Etkililiği Araştırılan Deneysel İşlem

Bu bölümde araştırmanın gerçekleşmesi için araştırmacı tarafından hazırlanan KKVGRP'nin geliştirilmesi, genel özellikleri ve grup rehberliği uygulanırken araştırmacı tarafından uygulanan yöntem ve teknikler hakkında bilgi verilmiştir.

3.4.1.Kariyer Karar Verme Grup Rehberliği Programının Geliştirilmesi

Birey kariyer kararı verirken birden fazla değişken üzerinden kendi yetenek, ilgi ve değerleri doğrultusunda bir seçeneğe karar vermeye çalışır. Bireyin değişkenlerinin bilgisinin çok fazla olmasından dolayı kariyer kararı verirken bu süreci anlamak için bir takım kariyer karar kuramlarını kullanmak bu sürecin daha hızlı ve güvenilir olmasına yardımcı olmaktadır (Doğan, 2010).

Araştırmacı, KKVGRP'nin geliştirme sürecinde kariyer kararı vermekte zorlanan öğrenciler ile düzenli görüşmeler yapmıştır. Alan yazındaki ihtiyacın yanı sıra öğrencilerin bu konuda bilgilendirme ihtiyacından dolayı grup rehberliği programı hazırlanması amaçlanmıştır. Program geliştirme sürecinde yüksek lisans dersi kapsamında gerçekleştirilen ve araştırmacı tarafından geliştirilen küçük grup etkinliklerinden yola çıkılmıştır. KKVGRP hazırlandıktan sonra rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında kariyer danışmanlığı üzerine çalışmaları olan bir doktor öğretim üyesinden uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşü sonucunda programda gerekli düzeltmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen KKVGRP bireyin kariyer seçiminde yaşadığı kararsızlıkları azaltmayı, ayrıca da bireyin sahip olduğu temel psikolojik ihtiyaçları artıracak seçimler için bireyi harekete geçmesini sağlamayı amaçlayarak grup içi etkileşimli, dinamik ve yansıtıcı düşünme çerçevesinde hazırlanmıştır. Program geliştirme sürecinde temel psikolojik ihtiyaçları gidermeye dönük etkinlikler geliştirilmemiş, kazanımlar açıkça ifade edilmemiştir. Programın açık amaçları arasında kariyer karar verme güçlüklerini azaltmaya yer verilmişken temel psikolojik ihtiyaçların doyumuna örtük amaçlar arasında yer verilmiştir.

Gati ve diğerleri (1996) tarafından geliştirilen kariyer karar verme güçlükleri taksonomisi temel alınarak hazırlanan KKVGRP her oturumu bir sonraki oturum için bireyin hazır bulunurluğunu sağlayacak şekilde hazırlanmıştır. Geliştirilen oturumlar birbirinin devamı şeklinde aşamalı olarak devam etmektedir. Hazırlanan KKVGRP oturumlarının amaçları ve öğrenciler için hedeflenen kazanımlar aşağıdaki Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. KKVGRP Oturum Amaçları ve Öğrenme Çıktıları

Oturum	Amaç	Öğrenme Çıktıları
1.Ne Yapıyoruz?	Programın katılımcılara tanıtılması.	Programın amacını ve meslek, iş, kariyer, karar, ilgi, yetenek, mesleki değer gibi temel kavramları bilir.
2.Neden Yapıyoruz?	Bireyin meslek seçimi konusunda motivasyonunu arttırmak.	Meslek seçimine ilişkin isteğinin olması gerektiğini ve meslek seçmesi için çaba harcaması gerektiğini fark eder ve meslek seçmesi gerektiğini bilir.
3.Kararlarımız	Bireyin meslek seçimi konusunda genel kararsızlık düzeyini azaltmak.	Meslek seçimindeki kararlarının sorumluluğunu alması gerektiğini fark eder. Meslek seçimi konusundaki kararını başkasının/ uzmanın onayına ihtiyaç duymadan alır.
4.Akılcı Olan Ne?	Bireyin meslek seçimi konusunda akılcı olmayan inançlarını azaltmak.	Meslek seçimindeki kararlarında akılcı olmayan inançlarının etkisini bilir. Akılcı olmayan inançlarının meslek seçimi üzerindeki etkisini azaltır.
5.Karar Vermemiz İçin Ne Gerekli?	Katılımcıların karar verme hakkındaki bilgi eksiklerini azaltmak.	Karar verme aşamalarını bilir ve karar verme aşamalarında kendiyile ilgili yönleri hesaba katarak kariyer seçenekleri hakkında fikir edinir.
6.Birbirimize Ne Kadar Uygunuz?	Bireyin kendi özellikleri ve meslek özellikleri hakkında farkındalık sağlamak.	Yetenekleri, ilgileri ve değerlerini fark eder. Mesleklerin özellikleri için önemli kişisel özelliklerinin kendisinde olup olmadığı bilir.
7.Bu Bilgiyi Nereden Öğrendim?	Birey karar vermeyi hızlandırabilecek ek bilgi edinme yolları hakkında bilgi eksikliğini azaltır.	Mesleklerle ilgili bilgileri nereden edinebileceğini bilir ve söyler. Mesleklerle ilgili edindiği bilgileri nasıl kullanılacağını bilir.

8.Kime Göre?	Bireyin kendisi ve meslekler hakkında sahip olduğu tutarsız bilgileri azaltmak.	Başkalarının kendisini nasıl ifade ettiğini fark eder ve istediği meslek ile mesleğin gerektirdiği özellikler arasındaki farkı bilir. Nesnel ve öznel bilgiler arasındaki çelişkiyi fark eder.
9.Çatışmalarımız	Bireyin meslek seçimi konusunda yaşadığı iç çatışmaları azaltmak. Bireyin meslek kararı alırken yaşadığı dış çatışmaları azaltmak.	Seçtiği mesleğin kendisi için istenilir olmayan özelliklerini fark eder. Meslek kararı verirken onun için önemli olan kişilerin tercihleriyle kendi tercihleri arasındaki uyumsuzluğu fark eder.
10.Ne Yaptık?	Oturumların sonlandırılması.	Kariyer kararını almaya çalışır. Temel psikolojik ihtiyaçlarını fark eder.

3.4.2. Araştırmada İzlenen İşlem Yolu

Deneyisel işlem

Araştırmacı tarafından hazırlanan KKVGRP, kariyer karar verme güçlüklerini ve temel psikolojik ihtiyaçları yükseltmeyi amaçlayan 10 oturumluk bir programdır. Uygulama 2019-2020 eğitim öğretim yılında araştırmacının görev yapmakta olduğu Gaziantep ilinde bulunan bir Anadolu lisesinde 10. sınıfta öğrenim gören öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir.

Uygulama aralık ayının üçüncü haftasında başlayarak pazartesi ve perşembe günleri her oturum 60 dakika olmak üzere haftada iki oturum şeklinde beş haftada uygulanmıştır. Aynı süre zarfında kontrol grubu ile de bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Kontrol grubu uygulaması ocak ve şubat ayında haftada bir oturum her oturum 40 dakika olmak üzere dört hafta da uygulanmıştır. Deney grubuna araştırmacı tarafından hazırlanan KKGRP uygulanırken kontrol grubuna Türkiye Bağımlılık Eğitimi (TBM) modülleri verilmiştir. Uygulamalar bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir ve uygulamacının TBM eğitmenliği bulunmaktadır.

İki gruba da uygulama öncesinde KKVGO ve TİÖ ön test olarak uygulanmıştır. Deney ve kontrol gruplarında yapılan oturumların amaçları hakkında bilgilendirme yapılarak öğrencilerin gruptan beklentileri alınmış ve öğrenciler ile grup kuralları oluşturulmuştur. Oturumlar okul saatleri içinde ders yapılmayan ve grup çalışmasına uygun olarak oturma

düzeni düzenlenmiş bir sınıfta uygulanmıştır. Uygulamalar iki grup içinde sona erdikten sonra KKVGO ve TİÖ son test olarak uygulanmıştır. Yapılan son test uygulamasından sonra okulların Covid-19 pandemi süreci ile uzaktan eğitime geçmesi nedeniyle sekiz hafta sonra araştırmacı tarafından deney grubunda bulunan öğrenciler ile birebir telefon görüşmesi yapılmıştır. Öğrencilerin okul ortamına Covid- 19 pandemi kuralları ve güvenliği açısından çağrılmaması ve öğrencilerin çevrimiçi şekilde ölçekleri doldurmak için gerekli telefon, tablet ve internet erişimlerinin zor olması nedeniyle bu yöntem tercih edilmiştir. Yapılan telefon görüşmesinde araştırmacı tarafından KKVGO ve TİÖ ölçek maddeleri okunmuş ve öğrencilerden sözel olarak cevap alınarak izleme testi uygulanmıştır.

İç ve Dış Geçerlilik

Gerçekleştirilen araştırmaların sonuçlarının bir veya birden fazla etmen tarafından açıklanabilirliği ve bu sonuçların daha büyük bir gruba genellenebilirliği önemlidir. Yürütülen çalışmalarda bağımlı değişkende gözlenen sonuçların, bağımsız değişkenle açıklanabilirlik derecesi iç geçerlilik, sonuçların başka ortam ve koşullarda da büyük gruplara, evrene genellebilirlik derecesi ise dış geçerlilik olarak tanımlanır (Büyüköztürk ve diğerleri 2017).

Yapılan çalışmada araştırmacı tarafından iç ve dış geçerliliği arttırmak için birtakım önlemler alınmıştır. Deney ve kontrol grupları oluşturulurken KKVGO toplam puanı yüksek olan ve gönüllü olan öğrenciler seçilmiştir. KKVGO toplam puanı yüksek olan öğrencilerin seçilmesinin nedeni seçilen öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerini diğer öğrencilerden daha fazla yaşamaları ve programının sonucunda bu kariyer karar verme güçlüklerinde anlamlı bir farklılık yaratacağının görülmek istenmesidir. Deney ve kontrol grubu yansız atama ile belirlenmiştir. Deney grubuna araştırmacı tarafından hazırlanan KKVGRP, kontrol grubuna da TBM programı uygulanmıştır. Deney ve kontrol grubunda olan öğrenciler rehberlik hizmetleri kapsamında 10. sınıflarda uygulanan rehberlik hizmetlerini eşit bir şekilde almışlardır. 10. sınıflara uygulanan okul rehberlik hizmetleri okulun diğer okul psikolojik danışmanı tarafından verilmektedir. Veri toplama araçları ön test, son test ve izleme testi olarak uygulanmıştır. Gruplarda beklenti etkisini azaltmak için uygulanan testler ve program hakkında bilgi verilmemiştir. Oluşturulan örneklemin mevcut koşullar dikkate alınarak evreni temsil etmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Yapılan bu çalışmalar ile çalışmanın iç ve dış geçerliliği kontrol edilmeye çalışılmış ve dışarıdan gelecek olan etkilerin deney grubu öğrencileri için bir fark yaratmaması sonucunda programın etkililiğinin iç ve dış etkilerden etkilenmemesi sağlanmaya çalışılmıştır.

1.4.3. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen ön test, son test ve izleme testi verilerinin analizi sürecinde öncelikle KKVGO ve T   toplam puanları ile ölçeklerin alt boyutlarının toplam puanları elde edilmiştir. Elde edilen toplam puanların normal dağılım durumları incelenmiştir. Normal dağılım gösteren toplam puanlara karışık desenler için iki faktörlü ANOVA analizi uygulanmıştır. Normal dağılım göstermeyen toplam puanların son test- ön test fark puanları alınmıştır. Elde edilen fark puanları üzerinden normal dağılım gösteren toplam puanlara T-Testi analizi uygulanmış. Normal dağılım göstermeyen toplam puanlara da Mann Whitney U Testi analizi uygulanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın hipotezlerinin test edilmesi amacıyla yapılan istatistiksel analiz ve bu analizlerin sonuçlarına ait bulgular yer almaktadır.

4.1. Deney ve Kontrol Gruplarında Yer Alan Öğrencilerin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeğine Ait Grup Karşılaştırması

Araştırmanın birinci hipotezi “Lise öğrencilerine uygulanan Kariyer Karar Verme Grup Rehberliği Programı sonucunda deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri KKVGO toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.” denencesi araştırılmıştır. Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin KKVGO ön test ve son testinden aldıkları toplam puan ortalama, standart sapma, minimum, maksimum, çarpıklık, basıklık ve n değerleri Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. KKVGO Toplam Puan Betimsel İstatistikleri

KKVGÖ Toplam Puan	Grup	n	$\bar{X}$	S.Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ön Test	Deney	15	3.59	.37	3.09	4.26	.51	-.70
	Kontrol	15	3.58	.33	3.08	4.12	.25	-.87
Son Test	Deney	15	2.60	.51	1.37	3.45	-.80	1.43
	Kontrol	15	3.23	.57	2.40	4.28	.01	-.86
İzleme Testi	Deney	15	2.63	.39	1.86	3.30	-.36	.13

Tablo 4’te görüldüğü üzere, deney grubunda olan öğrencilerin deney öncesi KKVGO toplam ortalama puanı $\bar{x}$ = 3.59 iken, bu değer deney sonrasında $\bar{x}$ = 2.60, sekiz haftalık süre sonrasında alınan izleme testinde $\bar{x}$ = 2.63 olmuştur. Kontrol grubunda olan öğrencilerin uygulama öncesi KKVGO toplam ortalama puanı $\bar{x}$ = 3.58 iken, bu değer uygulama sonrasında $\bar{x}$ = 3.23 olmuştur. Buna göre deney grubunda son test ve izleme testi toplam puanlarının ön test toplam puanlarına göre azaldığını ama izleme testinin son teste göre artış gösterdiği

gözlenmektedir. Kontrol grubunda son testi toplam puanlarının ön test toplam puanlarına göre azaldığı görülmektedir.

Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test, son test ve izleme testi KKVGO toplam puanlarına ait çarpıklık/çarpıklık standart hatası ve basıklık/basıklık standart hatası değerleri -1.96 ile +1.96 arasında yer aldığından dolayı KKVGO toplam puanlarına ait dağılımın tüm grupların ön test, son test ve izleme testlerinde normal dağılıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle deneysel işlemin etkililiğini belirlemek amacıyla deney ve kontrol grupları arasında uygulanan ANOVA analizi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Gruplarının KKVGO Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Karışık Desenler İçin İki Faktörlü ANOVA Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	KO	sd	F	p
Gruplararası					
Grup (Deney -Kontrol)	1.43	1.43	1	5.10	.03*
Hata	7.87	.28	28		
Gruplariçi					
Ölçüm (Öntest-Sontest)	6.67	6.67	1	47.12	.00*
Grup*Ölçüm	1.56	1.56	1	10.99	.00*
Hata	3.96	.14	28		

p < .05

Tablo 5'te görüldüğü üzere, deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin ön test ve son test KKVGO toplam puanlarına ait grup (Deney-Kontrol) etkisi istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermiştir ($F_{\text{Grup}(1-28)}=5.10$; $p=.03$; $p<.05$). Elde edilen bu bulgu, öğrencilerin KKVGO toplam puanlarının ön test ve son test puanlarına ait toplam puanların gruplar arasında (Deney-Kontrol) farklılaştığını göstermiştir. Ölçüm (ön test-son test) etkisi dikkate alındığında, öğrencilerin ön test ve son test ortalama KKVGO toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edilmiştir ($F_{\text{ölçüm}(1-28)}=47.12$; $p=.00$; $p<.05$). Elde edilen bulguya göre grup (Deney-Kontrol) ayrımı yapılmadan öğrencilerin tamamının KKVGO toplam puanlarının ölçümlere (ön test-son test) göre anlamlı düzeyde değiştiği söylenebilir. Uygulanan deneysel işlemin etkililiğinin belirlenmesi amacıyla yapılan grup*ölçüm ortak etkisi dikkate alındığında farklı işlem gruplarında (Deney-Kontrol) olmakla

beraber, tekrarlı ölçüm (ön test-son test) faktörlerinin, katılımcıların KKVGO toplam puanları üzerindeki ortak etkilerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($F_{grup*ölçüm(1-28)}=10.99$; $p=.00$; $p<.05$). Bu bulgu, uygulanan deneysel işlemin etkili olduğunu, hazırlanan deney grubuna KKVGRP'yi uygulamanın ve kontrol grubuna bağımlılık programı uygulaması vermenin öğrencilerin KKVGO toplam puanlarını azaltmada farklı etkilere sahip olduğunu göstermiştir. KKVGO toplam puanlarına ait ortalama puanlardaki değişim dikkate alındığında ($Deney_{sonets-öntets}=-1.01 < Kontrol_{sonets-öntets}= -.35$), Deney grubu öğrencilerin KKVGO toplam puanlarındaki azalmanın kontrol grubundaki öğrencilere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile bu bulgu hazırlanan KKVGRP'nin KKVGO toplam puanları üzerinde olumlu yönde etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Uygulanan deneysel işlemin kalıcılığını incelemek amacıyla deney grubunda yer alan öğrencilerin KKVGO ön test, son test ve izleme testi puanlarına yönelik uygulanan tekrarlı ölçümler için tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Deney Grubunda Yer Alan Öğrencilerin KKVGO Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Tekrarlı Ölçümler İçin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Deneklerarası	4.38	14	.31			
Ölçüm	9.52	2	4.76	38.31	.00*	Öntest>sonnets öntest>izleme
Hata	3.48	28	.12			
Toplam	17.38	44				

Tablo 6'da yer alan sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin KKVGO ön test, son test ve izleme testi toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($F(2,28)=38.31$, $p=.00$; $p<.05$). Farkın kaynağını incelemek amacıyla yapılan post hoc testi sonucunda farkın kaynağının son test ve izleme testi puanlarının lehine olacak biçimde son test ile ön test ve izleme testi ile ön test arasında olduğu ayrıca son test ile izleme testi puanlarının benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, KKVGRP'nin uygulandığı öğrencilerin KKVGO toplam puanlarının uygulama sonrasında ve daha

sonrasında yapılan ölçümlerde anlamlı ölçüde azaldığını, uygulama sonrasındaki KKVGO toplam puanlarının ise daha sonra yapılan izleme çalışmalarındaki ölçüm sonuçlarından farklılaşmadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle uygulanan KKVGRP'nin KKVGO toplam puanları üzerindeki etkisi devam etmektedir.

4.1.1. KKVGO Hazırlık Eksikliği Alt Boyutundan Kaynaklanan Kariyer Karar Verme Güçlüklerine İlişkin Bulgular

Araştırmada “Lise öğrencileri için hazırlanan KKVGRP deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri KKVGO hazırlık eksikliği alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.” denencesi araştırılmıştır. Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin KKVGO hazırlık eksikliği alt boyut ön test, son test, izleme testinden aldıkları puan ortalamaları, standart sapmaları, n, minimum, maksimum, çarpıklık, basıklık değerleri Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. KKVGO Hazırlık Eksikliği Alt Boyut Puanı Betimsel İstatistikleri

KKVGÖ	Grup	N	$\bar{X}$	S.Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Hazırlık Eksikliği								
Ön Test	Deney	15	3.49	.36	3.09	4.18	1.03	-.39
	Kontrol	15	3.62	.35	3.00	4.18	.65	-.73
Son Test	Deney	15	3.26	.56	1.64	4.00	-1.56	4.12
	Kontrol	15	3.38	.35	2.82	4.09	-.02	-.18
İzleme Testi	Deney	15	3.10	.20	2.69	3.47	-.40	.22

Tablo 7’de gösterildiği üzere, deney grubunda olan öğrencilerin deney öncesi KKVGO hazırlık eksikliği alt boyut toplam ortalama puanı $\bar{x}$ = 3.49 iken, bu değer deney sonrasında $\bar{x}$ = 3.26, sekiz haftalık süre sonrasında alınan izleme testinde $\bar{x}$ = 3.10 olmuştur. Kontrol grubunda olan öğrencilerin uygulama öncesi KKVGO hazırlık eksikliği alt boyut toplam ortalama puanı $\bar{x}$ = 3.62 iken, bu değer uygulama sonrasında $\bar{x}$ = 3.38 olmuştur. Buna göre deney grubunda son test ve izleme testi puanlarının ön test puanlarına göre azaldığını ve

izleme testinin son test puanlarına göre azaldığı gözlenmektedir. Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin son test puanları ön test puanlarına göre azaldığı gözlenmektedir.

Deney grubunda ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test ve son test ve izleme testi puanlarına ait çarpıklık/çarpıklık standart hatası ve basıklık/basıklık standart hatası değerleri -1.96 ile +1.96 arasında yer almadığından dolayı, KKVGO hazırlık eksikliği alt boyut puanlarına ait dağılımın tüm grupların ön test ve son test toplam puanların normal dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle deneysel işlemin etkililiğini belirlemek amacıyla deney ve kontrol grupları arasında son test-ön test fark puanlarına bakılmıştır. Elde edilen betimsel istatistik Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. KKVGO Hazırlık Eksikliği Alt Boyutu Son Test- Ön Test Fark Puanı Betimsel İstatistik

KKVGÖ Hazırlık Eksikliği Alt Boyutu	Grup	N	$\bar{X}$	S.Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Son Test-Ön Test Fark Puanı	Deney	15	-.23	.75	-2.55	.73	-2.07	6.42
	Kontrol	15	-.24	.44	-.82	.55	.12	-1.11

Tablo 8’de KKVGO hazırlık eksikliği alt boyut son test- ön test fark puanlarına bakıldığında deney grubunun fark puanlarının ortalaması $\bar{x}$ = -.23’tür. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin KKVGO hazırlık eksikliği alt boyut son test- ön test fark puanlarına ait çarpıklık/çarpıklık standart hatası ve basıklık/basıklık standart hatası değerleri -1.96 ile +1.96 arasında yer almadığından dolayı, KKVGO hazırlık eksikliği alt boyut puanlarına ait dağılımın tüm grupların ön test, son test puanlarında normal dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle deneysel işlemin etkililiğini belirlemek amacıyla, ön test ve son test fark puanlarına göre deney ve kontrol grupları arasında uygulanan Mann Whitney U Testi sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. KKVGO Hazırlık Eksikliği Alt Boyut Son Test-Ön Test Fark Puanları Mann Whitney U Testi

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	15	16.10	241.50	103.50	.708
Kontrol	15	14.90	223.50		

Tablo 9'a göre beş haftalık deneysel çalışma sonucunda deney grubunda bulunan öğrenciler ile kontrol grubunda bulunan öğrencilerin hazırlık eksikliği alt boyut puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > .05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri hazırlık alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Başka bir ifade ile KKVGO hazırlık eksikliği alt boyut puanında elde edilen ön test puanları deney ve kontrol gruplarında benzerdir.

4.1.2. KKVGO Bilgi Eksikliği Alt Boyutundan Kaynaklanan Kariyer Karar Verme Güçlüklerine İlişkin Bulgular

Araştırmada “Lise öğrencilerine uygulanan KKVGRP deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri KKVGO bilgi eksikliği alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.” denencesi araştırılmıştır. Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin KKVGO ön test, son test, izleme testinden aldıkları KKVGO bilgi eksikliği alt boyut toplam puan ortalamaları, standart sapmaları, n, minimum, maksimum, çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. KKVGO Bilgi Eksikliği Alt Boyut Puanı Betimsel İstatistikleri

KKVGÖ Bilgi Eksikliği	Grup	n	$\bar{X}$	S.Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ön Test	Deney	15	3.90	.57	3.15	4.92	.37	-1.24
	Kontrol	15	3.76	.42	3.15	4.54	.50	-.99
Son Test	Deney	15	2.33	.62	1.38	3.69	.52	.14
	Kontrol	15	3.29	.79	1.85	4.62	-.11	-.66
İzleme Testi	Deney	15	2.44	.51	1.33	3.27	-.59	.64

Tablo 10’da görüldüğü üzere, deney grubunda olan öğrencilerin deney öncesi KKVGO bilgi eksikliği alt boyut toplam ortalama puanı $\bar{x}= 3.90$ iken, bu değer deney sonrasında $\bar{x}= 2.33$, sekiz haftalık süre sonrasında alınan izleme testinde $\bar{x}= 2.44$ olmuştur. Kontrol grubunda olan öğrencilerin uygulama öncesi KKVGO bilgi eksikliği alt boyut toplam ortalama puanı $\bar{x}= 3.79$ iken, bu değer uygulama sonrasında $\bar{x}= 3.29$ olmuştur. Buna göre deney grubunda bulunan öğrencilerin son test ve izleme testi puanlarının ön test puanlarına göre azaldığını ama izleme testinin son teste göre artış gösterdiği gözlenmektedir. Deney grubunda bulunan öğrencilerin son test puanları ön test puanlarına göre azalış gösterdiği gözlenmektedir. Deney grubunda ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test, son test ve izleme testi puanlarına ait çarpıklık/çarpıklık standart hatası ve basıklık/basıklık standart hatası değerleri -1.96 ile +1.96 arasında yer aldığından dolayı, KKVGO bilgi eksikliği alt boyutuna ait puanların dağılımının tüm grupların ön test ve son test normal dağılıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle deneysel işlemin etkililiğini belirlemek amacıyla deney ve kontrol grupları arasında uygulanan ANOVA analizi sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Deney ve Kontrol Gruplarının KKVGO Bilgi Eksikliği Alt Boyut Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Karışık Desenler İçin İki Faktörlü ANOVA Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	KO	sd	F	p
Gruplararası					
Grup (Deney -Kontrol)	2.56	2.56	1	5.30	.03*
Hata	13.51	.48	28		
Gruplariçi					
Ölçüm (Öntest-Sontest)	15.54	15.54	1	54.34	.00*
Grup*Ölçüm	4.47	4.47	1	15.64	.00*
Hata	8.01	.29	28		

p < .05

Tablo 11’de görüldüğü üzere, deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin ön test ve son test KKVGO bilgi eksikliği alt boyut puanlarına ait grup (Deney-Kontrol) etkisi istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermiştir ($F_{\text{Grup}(1-28)} = 5.30$; $p = .03$; $p < .05$). Elde edilen bu bulgu, öğrencilerin KKVGO bilgi eksikliği alt boyut puanlarının ön test ve son test puanlarına ait toplam puanların gruplar arasında (Deney-Kontrol) farklılaştığını göstermiştir. Ölçüm (ön test-son test) etkisi dikkate alındığında, öğrencilerin ön test ve son test ortalama KKVGO bilgi eksikliği alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edilmiştir ($F_{\text{ölçüm}(1-28)} = 54.34$; $p = .00$; $p < .05$). Elde edilen bulguya göre grup (Deney- Kontrol) ayrımı yapılmadan öğrencilerin tamamının KKVGO bilgi eksikliği alt boyut puanlarının ölçümlere (ön test-son test) göre anlamlı düzeyde değiştiği söylenebilir. Uygulanan deneysel işlemin etkililiğinin belirlenmesi amacıyla yapılan grup*ölçüm ortak etkisi dikkate alındığında, farklı işlem gruplarında (Deney- Kontrol) olmakla beraber, tekrarlı ölçüm (ön test-son test) faktörlerinin, katılımcıların KKVGO bilgi eksikliği alt boyut puanları üzerindeki ortak etkilerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($F_{\text{grup*ölçüm}(1-28)} = 15.64$; $p = .00$; $p < .05$). Bu bulgu, uygulanan deneysel işlemin etkili olduğunu, hazırlanan deney grubuna uygulanan KKVGRP ve bağımlılık eğitimi verilen kontrol grubu öğrencilerinin KKVGO bilgi eksikliği alt boyut puanlarını azaltmada farklı etkilere sahip olduğunu göstermiştir. KKVGO bilgi eksikliği alt boyut puanlarına ait ortalama puanlardaki değişim dikkate alındığında ($\text{Deney}_{\text{sonets-öntets}} = -1.57 < \text{Kontrol}_{\text{sonets-öntets}} = -.47$), Deney grubu öğrencilerin KKVGO bilgi eksikliği alt boyut puanlarındaki azalmanın kontrol grubundaki öğrencilere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile bu bulgu hazırlanan

KKVGRP'nin öğrencilerin KKVGO bilgi eksikliği alt boyut puanları üzerinde olumlu yönde etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Uygulanan deneysel işlemin kalıcılığını incelemek amacıyla deney grubunda yer alan öğrencilerin KKVGO bilgi eksikliği alt boyut ön test, son test ve izleme testi puanlarına yönelik uygulanan tekrarlı ölçümler için tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 12'de yer almaktadır.

Tablo 12. Deney Grubunda Yer Alan Öğrencilerin KKVGO Bilgi Eksikliği Alt Boyut Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Tekrarlı Ölçümler İçin Tek Yönlü ANOVA

Sonuçları						
Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Deneklerarası Ölçüm	8.80	14	.63			
	22.86	2	11.43	62.83	.00*	Öntest>sontest öntest>izleme
Hata	5.10	28	.18			
Toplam	36.76	44				

Tablo 12'de yer alan sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin KKVGO bilgi eksikliği alt boyut ön test, son test ve izleme testi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($F(2,28) = 62.83$, $p = .00$; $p < .05$). Farkın kaynağını incelemek amacıyla yapılan post hoc testi sonucunda farkın kaynağının son test ve izleme testi puanlarının lehine olacak biçimde son test ile ön test ve izleme testi ile ön test arasında olduğu ayrıca son test ile izleme testi puanlarının benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, KKVGRP uygulamasını alan öğrencilerin KKVGO bilgi eksikliği alt boyut puanlarının uygulama sonrasında ve daha sonrasında yapılan ölçümlerde anlamlı ölçüde azaldığını, uygulama sonrasındaki KKVGO bilgi eksikliği alt boyut puanlarının ise daha sonra yapılan izleme çalışmalarındaki ölçüm sonuçlarından farklılaşmadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle uygulanan KKVGRP'nin KKVGO bilgi eksikliği alt boyut puanları üzerindeki etkisi devam etmektedir.

4.1.3. KKVĞÖ Tutarsız Bilgi Alt Boyutundan Kaynaklanan Kariyer Karar Verme Güçlüklerine İlişkin Bulgular

Araştırmada “Lise öğrencilerine uygulanan KKVGRP deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri KKVĞÖ tutarsız bilgi alt boyutu toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.” denencesi araştırılmıştır. Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin KKVĞÖ tutarsız bilgi alt boyut toplam ön test, son test, izleme testinden aldıkları KKVĞÖ tutarsız bilgi alt boyut toplam puan ortalamaları, standart sapmaları ve n, minimum, maksimum, çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13. KKVĞÖ Tutarsız Bilgi Alt Boyut Puanı Betimsel İstatistikleri

KKVĞÖ Tutarsız Bilgi	Grup	N	$\bar{X}$	S.Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ön Test	Deney	15	3.39	.57	2.40	4.20	-.40	-.92
	Kontrol	15	3.60	.71	2.20	4.60	-.33	-.31
Son Test	Deney	15	2.22	.65	1.00	3.20	-.36	-.31
	Kontrol	15	3.04	1.00	1.40	4.60	-.31	-.83
İzleme Testi	Deney	15	2.35	.66	1.00	3.29	-.39	-.49

Tablo 13’te görüldüğü üzere, deney grubunda olan öğrencilerin deney öncesi KKVĞÖ tutarsız bilgi alt boyut toplam ortalama puanı $\bar{x}$ = 3.39 iken, bu değer deney sonrasında $\bar{x}$ = 2.22, sekiz haftalık süre sonrasında alınan izleme testinde $\bar{x}$ = 2.35 olmuştur. Kontrol grubunda olan öğrencilerin uygulama öncesi KKVĞÖ tutarsız bilgi alt boyut toplam ortalama puanı $\bar{x}$ = 3.36 iken, bu değer uygulama sonrasında $\bar{x}$ = 3.04 olmuştur. Buna göre deney grubunda son test ve izleme testi puanlarının ön test puanlarına göre azaldığını ama izleme testinin, son teste göre artış gösterdiği gözlenmektedir. Kontrol grubunda son test puanlarının ön test puanlarına göre azalış gösterdiği gözlenmektedir.

Deney grubunda ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test, son test ve izleme testi puanlarına ait çarpıklık/çarpıklık standart hatası ve basıklık/basıklık standart hatası değerleri -1.96 ile +1.96 arasında yer aldığından dolayı, KKVĞÖ tutarsız bilgi alt boyut

puanlarına ait dağılımın tüm grupların ön test, son test ve izleme testlerinde normal dağılıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle deneysel işlemin etkililiğini belirlemek amacıyla deney ve kontrol grupları arasında uygulanan ANOVA analizi sonuçları Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Deney ve Kontrol gruplarının KKVGO Tutarsız Bilgi Alt Boyut Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Karışık Desenler İçin İki Faktörlü ANOVA Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	KO	sd	F	p
Gruplararası					
Grup (Deney -Kontrol)	2.28	2.28	1	2.68	.11
Hata	23.85	.85	28		
Gruplarıçi					
Ölçüm (Öntest-Sontest)	8.30	8.30	1	28.90	.00*
Grup*Ölçüm	2.70	2.70	1	9.36	.01*
Hata	8.04	.30	28		
p < .05					

Tablo 14’te görüldüğü üzere, deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin ön test ve son test KKVGO tutarsız bilgi alt boyut puanlarına ait grup (Deney-Kontrol) etkisi istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir ($p > .05$). Elde edilen bu bulgu, öğrencilerin KKVGO tutarsız bilgi alt boyut puanlarının ön test ve son test puanlarına ait toplam puanların gruplar arasında (Deney-Kontrol) farklılaşmadığını göstermiştir. Ölçüm (ön test-son test) etkisi dikkate alındığında, öğrencilerin ön test ve son test ortalama KKVGO tutarsız bilgi alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edilmiştir ($F_{ölçüm(1-28)}=28.90$; $p = .00$; $p < 0.05$). Elde edilen bulguya göre grup (Deney-Kontrol) ayrımı yapılmadan öğrencilerin tamamının KKVGO tutarsız bilgi alt boyut puanlarının ölçümlere (ön test-son test) göre anlamlı düzeyde değiştiği söylenebilir. Uygulanan deneysel işlemin etkililiğinin belirlenmesi amacıyla yapılan grup*ölçüm ortak etkisi dikkate alındığında, farklı işlem gruplarında (Deney-Kontrol) olmakla beraber, tekrarlı ölçüm (ön test-son test) faktörlerinin, katılımcıların KKVGO tutarsız bilgi alt boyut puanları üzerindeki ortak etkilerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($F_{grup*ölçüm(1-28)}=9.36$; $p = .01$; $p < .05$). Bu bulgu,

uygulanan deneysel işlemin etkili olduğunu, deney grubuna uygulanan KKVGRP'nin ve kontrol grubuna verilen bağımlılık eğitiminin, öğrencilerin KKVGO tutarsız bilgi alt boyut puanlarını azaltmada farklı etkilere sahip olduğunu göstermiştir. KKVGO tutarsız bilgi alt boyut puanlarına ait ortalama puanlardaki değişim dikkate alındığında ($\text{Deney}_{\text{sonets-öntets}} = -1.17 < \text{Kontrol}_{\text{sonets-öntets}} = -.56$), Deney grubu öğrencilerin KKVGO tutarsız bilgi alt boyut puanlarındaki azalmanın kontrol grubundaki öğrencilere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile bu bulgu hazırlanan KKVGRP'nin öğrencilerin KKVGO tutarsız bilgi alt boyut puanları üzerinde olumlu yönde etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Uygulanan deneysel işlemin kalıcılığını incelemek amacıyla deney grubunda yer alan öğrencilerin KKVGO tutarsız bilgi ön test, son test ve izleme testi puanlarına yönelik uygulanan tekrarlı ölçümler için tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 15'te yer almaktadır.

Tablo 15. Deney Grubunda Yer Alan Öğrencilerin KKVGO Tutarsız Bilgi Alt Boyut Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Tekrarlı Ölçümler İçin Tek Yönlü ANOVA

Sonuçları						
Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Deneklerarası	10.67	14	.76			
Ölçüm	12.25	2	6.12	27.78	.00*	öntest>sonetest öntest>izleme
Hata	6.17	28	.22			
Toplam	29.09	44				

Tablo 15'te yer alan sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin KKVGO tutarsız bilgi alt boyut ön test, son test ve izleme testi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($F(2,28)=27.78$, $p=.00$; $p<.05$). Farkın kaynağını incelemek amacıyla yapılan post hoc testi sonucunda farkın kaynağının son test ve izleme testi puanlarının lehine olacak biçimde son test ile ön test ve izleme testi ile ön test arasında olduğu ayrıca son test ile izleme testi puanlarının benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, KKVGRP uygulamasını alan öğrencilerin KKVGO tutarsız bilgi alt boyut puanlarının uygulama sonrasında ve daha sonrasında yapılan ölçümlerde anlamlı ölçüde azaldığını, uygulama sonrasındaki KKVGO tutarsız bilgi alt boyut puanlarının ise daha sonra yapılan izleme

çalışmalarındaki ölçüm sonuçlarından farklılaşmadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle uygulanan KKVGRP'nin KKVGO tutarsız bilgi alt boyut puanları üzerindeki etkisi devam etmektedir.

4.2.Deney ve Kontrol Gruplarında Yer Alan Öğrencilerin Temel İhtiyaçlar Ölçeğine Ait Grup Karşılaştırması

Araştırmada “Lise öğrencileri için hazırlanan KKGRP deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri TİÖ toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.” denencesi araştırılmıştır. Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin TİÖ ön test, son test, izleme testinden aldıkları toplam puan ortalamaları, standart sapmaları, n, minimum, maksimum, çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16. TİÖ Toplam Puan Betimsel İstatistikleri

TİÖ Toplam Puan	Grup	n	$\bar{X}$	S.Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ön Test	Deney	15	3.37	.46	2.13	4.10	-1.19	2.97
	Kontrol	15	3.37	.54	1.86	4.15	-1.53	3.37
Son Test	Deney	15	3.47	.36	2.49	3.99	-1.21	3.23
	Kontrol	15	3.59	.69	1.83	4.27	-1.38	1.96
İzleme Testi	Deney	15	3.53	.41	2.42	4.03	-1.32	2.59

Tablo 16’da görüldüğü üzere, deney grubunda olan öğrencilerin deney öncesi TİÖ ortalama toplam puanı $\bar{x}= 3.37$ iken, bu değer deney sonrasında $\bar{x}= 3.47$ sekiz haftalık süre sonrasında alınan izleme testinde $\bar{x}= 3.53$ olmuştur. Kontrol grubunda olan öğrencilerin uygulama öncesi TİÖ ortalama toplam puanı $\bar{x}= 3.37$ iken, bu değer uygulama sonrasında $\bar{x}= 3.59$ olmuştur. Buna göre deney grubunda son test ve izleme testi toplam puanlarının ön test toplam puanlarına göre arttığı, izleme testlerinin de son test toplam puanlarına göre artış gösterdiği gözlenmiştir. Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin son test puanları ön test puanlarına göre artış gösterdiği gözlenmiştir.

Deney grubunda ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test, son test ve izleme testi puanlarına ait çarpıklık/çarpıklık standart hatası ve basıklık/basıklık standart hatası değerleri -1.96 ile +1.96 arasında yer almadığından dolayı, TİÖ toplam puanlarına ait dağılımın tüm grupların ön test, son test ve izleme testlerinde normal dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle deneysel işlemin etkililiğini belirlemek amacıyla deney ve kontrol grupları arasında son test-ön test fark puanlarına bakılmıştır. Elde edilen betimsel istatistik Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17. TİÖ Son Test- Ön Test Fark Puanı Betimsel İstatistik

TİÖ Toplam Puan	Grup	N	$\bar{X}$	S.Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Son Test-Ön Test Fark Puanı	Deney	15	.10	.29	-.43	.64	-.21	-.34
	Kontrol	15	.21	.42	-.38	1.08	.52	-.58

Tablo 17’de TİÖ ait son test- ön test fark puanlarına bakıldığında deney grubunun fark puanlarının ortalaması $\bar{x} = .10$ ve kontrol grubu fark ortalaması $\bar{x} = .21$ ’dir. Deney grubunda ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin son test- ön test fark puanlarına ait çarpıklık/çarpıklık standart hatası ve basıklık/basıklık standart hatası değerleri -1.96 ile +1.96 arasında yer aldığından dolayı, TİÖ son test- ön test fark puanlarına ait dağılımın tüm grupların son test- ön test fark puanlarında normal dağılıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle deneysel işlemin etkililiğini belirlemek amacıyla, ön test- son test fark puanlarına göre deney ve kontrol grupları arasında ilişkisiz örneklem için T-Testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18. TİÖ Son Test- Ön Test Fark Puanına İlişkin T-Testi Sonucu

Grup	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Deney	15	.10	.29	28	.90	.37
Kontrol	15	.21	.42			

Deney ve kontrol grubunun TİÖ son test-ön test fark puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > .01$). Araştırmada deney grubuna uygulanan

kariyer karar verme grup rehberliği programının temel psikolojik ihtiyaçlar üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir. Diğer bir deyişle deneysel işlem sonucunda elde edilen fark puanlarının birbirine benzer olduğu ve uygulanan grup rehberliği programının temel ihtiyaçları arttırmada bir etkisi olmadığı gözlenmiştir.

4.2.1. TİÖ Sevme-Ait Olma Alt Boyut Puanına İlişkin Bulgular

Araştırmada “Lise öğrencileri için hazırlanan KKVGRP deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri TİÖ sevme- ait olma alt boyut puanları arasından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.” denencesi araştırılmıştır. Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin TİÖ sevme-ait olma alt boyut ön test, son test, izleme testinden aldıkları toplam puan ortalamaları, standart sapmaları, n, minimum, maksimum, çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19. TİÖ Sevme-Ait Olma Alt Boyut Puanı Betimsel İstatistikleri

TİÖ Sevme-Ait Olma Alt Boyut	Grup	n	$\bar{X}$	S.Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ön Test	Deney	15	3.95	.62	3.14	5.00	.44	-.94
	Kontrol	15	3.63	1.04	1.00	4.71	-1.22	1.42
Son Test	Deney	15	4.09	.53	3.29	5.00	.31	-1.03
	Kontrol	15	3.94	.98	1.29	5.00	-1.50	2.70
İzleme Testi	Deney	15	4.14	.47	3.43	5.00	.276	-.45

Tablo 19’da görüldüğü üzere, deney grubunda olan öğrencilerin deney öncesi TİÖ sevme-ait olma alt boyut ortalama toplam puanı $\bar{x}$ = 3.95 iken, bu değer deney sonrasında $\bar{x}$ = 4.09, sekiz haftalık süre sonrasında alınan izleme testinde $\bar{x}$ = 4.14 olmuştur. Kontrol grubunda olan öğrencilerin uygulama öncesi TİÖ sevme-ait olma alt boyut ortalama toplam puanı $\bar{x}$ = 3.63 iken, bu değer uygulama sonrasında $\bar{x}$ = 3.94 olmuştur. Buna göre deney grubunda son test ve izleme testi puanlarının ön test puanlarına göre arttığı görülmüştür. Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin son test puanları ön test puanlarına göre arttığı gözlenmiştir.

Deney grubunda ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test, son test ve izleme testi puanlarına ait çarpıklık/çarpıklık standart hatası ve basıklık/basıklık standart hatası değerleri -1.96 ile +1.96 arasında yer almadığından dolayı, TİÖ sevme- ait olma alt boyut puanlarına ait dağılımın tüm grupların ön test, son test ve izleme testlerinde normal dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle deneysel işlemin etkililiğini belirlemek amacıyla deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin son test-ön test fark puanlarına bakılmıştır. Elde edilen betimsel istatistik Tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 20. TİÖ Sevme- Ait Olma Alt Boyut Son Test- Ön Test Fark Puanı Betimsel İstatistik

TİÖ Sevme- Ait Alt Boyut	Grup	N	$\bar{X}$	S.Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Son Test-Ön Test Fark Puanı	Deney	15	.14	.50	-1.29	.71	-1.67	3.81
	Kontrol	15	.30	.43	-.43	1.14	.28	-.48

Tablo 20’de TİÖ sevme- ait olma alt boyut son test- ön test fark puanlarına bakıldığında deney grubunun fark puanlarının ortalaması $\bar{x}$ = .14 ve kontrol grubu fark ortalaması $\bar{x}$ = .30’dur. Deney grubunda ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin son test- ön test fark puanlarına ait çarpıklık/çarpıklık standart hatası ve basıklık/basıklık standart hatası değerleri -1.96 ile +1.96 arasında yer almadığından dolayı, TİÖ sevme- ait olma alt boyut son test- ön test fark puanlarına ait dağılımın tüm grupların son test- ön test fark puanlarında normal dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle deneysel işlemin etkililiğini belirlemek amacıyla, son test-ön test fark puanlarına göre deney ve kontrol grupları arasında Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21. TİÖ Sevme-Ait Olma Alt Boyut Son Test-Ön Test Fark Puanları Mann Whitney U Testi

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	15	14.50	217.50	97.50	.53
Kontrol	15	16.50	247.50		

Yukarıdaki Tablo 21’de verilen bilgilere göre beş haftalık deneysel çalışma sonucunda deney grubundaki öğrenciler ile kontrol grubundaki öğrencilerin TİÖ sevme- ait olma alt boyutu toplam puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin TİÖ sevme- ait olma alt boyut puanını artırmada etkili olmadığını gösterir. Başka bir ifade ile TİÖ sevme-ait olma alt boyut puanında elde edilen ön test puanları deney ve kontrol gruplarında benzerdir.

4.2.2. TİÖ Güç Alt Boyutu Puanına İlişkin Bulgular

Araştırmada “Lise öğrencileri için hazırlanan KKVGRP deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri TİÖ güç alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.” denencesi araştırılacaktır. Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin TİÖ güç alt boyut ön test, son test, izleme testinden aldıkları toplam puan ortalamaları, standart sapmaları, n, minimum, maksimum, çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22. TİÖ Güç Alt Boyut Puanı Betimsel İstatistik

TİÖ Güç Alt Boyut	Grup	n	$\bar{X}$	S.Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ön Test	Deney	15	3.91	.95	1.14	4.86	-1.75	4.87
	Kontrol	15	3.87	.62	2.86	4.71	-.03	-1.08
Son Test	Deney	15	3.97	.72	2.14	4.86	-1.10	1.60
	Kontrol	15	4.02	.74	2.86	4.86	-.466	-1.57
İzleme Testi	Deney	15	4.10	.76	1.86	5.00	-1.788	5.04

Tablo 22’de görüldüğü üzere, deney grubunda olan öğrencilerin deney öncesi TİÖ güç alt boyut ortalama toplam puanı $\bar{x}= 3.91$ iken, bu değer deney sonrasında $\bar{x}= 3.97$, sekiz haftalık süre sonrasında alınan izleme testinde $\bar{x}= 4.10$ olmuştur. Kontrol grubunda olan öğrencilerin uygulama öncesi TİÖ güç alt boyut ortalama toplam puanı $\bar{x}= 3.87$ iken, bu değer uygulama sonrasında $\bar{x}= 4.02$ olmuştur. Buna göre deney grubunda son test ve izleme testi puanlarının ön test toplam puanlarına göre arttığı görülmüştür. Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin son test puanları ön test puanlarına göre arttığı görülmüştür.

Deney grubunda ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test, son test ve izleme testi puanlarına ait çarpıklık/çarpıklık standart hatası ve basıklık/basıklık standart hatası değerleri -1.96 ile +1.96 arasında yer almadığından dolayı, TİÖ güç alt boyut puanlarına ait dağılımın tüm grupların ön test, son test ve izleme testlerinde normal dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle deneysel işlemin etkililiğini belirlemek amacıyla deney ve kontrol grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin son test-ön test fark puanlarına bakılmıştır. Elde edilen betimsel istatistik Tablo 23'te sunulmuştur.

Tablo 23. TİÖ Güç Alt Boyut Son Test- Ön Test Fark Puanı Betimsel İstatistik

TİÖ Güç Alt Boyut Puan	Grup	N	$\bar{X}$	S.Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Son Test-Ön Test Fark Puanı	Deney	15	.05	.44	-.43	1.14	1.17	2.62
	Kontrol	15	.15	.56	-.86	1.00	-.07	-.89

Tablo 23'te TİÖ güç alt boyut son test- ön test fark toplam puanlarına bakıldığında deney grubunun fark puanlarının ortalaması $\bar{x} = .05$ ve kontrol grubu fark ortalaması $\bar{x} = .15$ 'dir. Deney grubunda ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin son test- ön test fark puanlarına ait çarpıklık/çarpıklık standart hatası ve basıklık/basıklık standart hatası değerleri -1.96 ile +1.96 arasında yer almadığından dolayı, TİÖ güç alt boyut son test- ön test fark puanlarına ait dağılımın tüm grupların ön test ve son testinin normal dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle deneysel işlemin etkililiğini belirlemek amacıyla, son test-ön test fark puanlarına göre deney ve kontrol grupları arasında Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki Tablo 24'te sunulmuştur.

Tablo 24. TİÖ Güç Alt Boyut Son Test-Ön Test Fark Puanları Mann Whitney U Testi

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	15	14.43	216.50	96.50	.50
Kontrol	15	16.57	248.50		

Yukarıdaki Tablo 24’te verilen bilgilere göre beş haftalık deneysel çalışma sonucunda deney grubundaki öğrenciler ile kontrol grubundaki öğrencilerin TİÖ güç alt boyut puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > .05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin TİÖ güç alt boyutunu artırmada etkili olmadığını gösterir. Başka bir ifade ile TİÖ sevme-ait olma güç alt boyut puanında elde edilen ön test puanları deney ve kontrol gruplarında benzerdir.

4.2.3. TİÖ Eğlence Alt Boyut Puanına İlişkin Bulgular

Araştırmada “Lise öğrencileri için hazırlanan KKGRP ile deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri TİÖ eğlence alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.” denencesi araştırılmıştır. Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin TİÖ eğlence alt boyut ön test, son test, izleme testinden aldıkları toplam puan ortalamaları, standart sapmaları, n, minimum, maksimum, çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 25’te sunulmuştur.

Tablo 25. TİÖ Eğlence Alt Boyut Puanı Betimsel İstatistik

TİÖ Eğlence Alt Boyut	Grup	n	$\bar{X}$	S.Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ön Test	Deney	15	3.36	.72	1.17	4.33	-2.01	6.16
	Kontrol	15	3.33	.62	2.17	4.50	.33	.09
Son Test	Deney	15	3.33	.57	1.83	4.17	-1.30	2.36
	Kontrol	15	3.61	.83	2.17	4.67	-.404	-1.05
İzleme Testi	Deney	15	3.46	.63	1.67	4.17	-1.68	3.92

Tablo 25’te görüldüğü üzere, deney grubunda olan öğrencilerin deney öncesi TİÖ eğlence alt boyut ortalama toplam puanı $\bar{x}$ = 3.36 iken, bu değer deney sonrasında $\bar{x}$ = 3.33, sekiz haftalık süre sonrasında alınan izleme testinde $\bar{x}$ = 3.46 olmuştur. Kontrol grubunda olan öğrencilerin uygulama öncesi TİÖ eğlence alt boyut ortalama toplam puanı $\bar{x}$ = 3.33 iken, bu değer uygulama sonrasında $\bar{x}$ = 3.61 olmuştur. Buna göre deney grubunda son test ve izleme

testi puanlarının ön test puanlarına göre arttığı görülmüştür. Kontrol grubunda son testin ön testine göre arttığı görülmüştür.

Deney grubunda ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test, son test ve izleme testi puanlarına ait çarpıklık/çarpıklık standart hatası ve basıklık/basıklık standart hatası değerleri -1.96 ile +1.96 arasında yer almadığından dolayı, TİÖ eğlence alt boyut puanlarına ait dağılımın tüm grupların ön test ve son testinde normal dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle deneysel işlemin etkililiğini belirlemek amacıyla deney ve kontrol grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin son test-ön test fark puanlarına bakılmıştır. Elde edilen betimsel istatistik Tablo 26’da sunulmuştur.

Tablo 26. TİÖ Eğlence Alt Boyut Son Test- Ön Test Fark Puanı Betimsel İstatistik

TİÖ Eğlence Alt Boyut Puanı	Grup	N	$\bar{X}$	S.Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Son Test-Ön Test Fark Puanı	Deney	15	-.03	.47	-1.17	.67	-.91	1.08
	Kontrol	15	.27	.73	-1.17	1.50	.28	.15

Tablo 26’da TİÖ eğlence alt boyut son test- ön test fark puanlarına bakıldığında deney grubunun fark puanlarının ortalaması $\bar{x}$ = -.03 ve kontrol grubu fark ortalaması $\bar{x}$ = .27’dir. Deney grubunda ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin son test- ön test fark puanlarına ait çarpıklık/çarpıklık standart hatası ve basıklık/basıklık standart hatası değerleri -1.96 ile +1.96 arasında yer aldığından dolayı, TİÖ eğlence alt boyut son test- ön test fark puanlarına ait dağılımın tüm grupların son test- ön test fark puanlarında normal dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle deneysel işlemin etkililiğini belirlemek amacıyla, son test-ön test fark puanlarına göre deney ve kontrol grupları arasında ilişkisiz örneklem için T-Testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki Tablo 27’de sunulmuştur.

Tablo 27. TİÖ Eğlence Alt Boyut Son Test- Ön Test Fark Puanına İlişkin T-Testi Sonucu

Grup	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Deney	15	-.03	.47	28	-1.38	.17
Kontrol	15	.27	.73			

Deney ve kontrol grubunun TİÖ eğlence alt boyut son test -ön test fark toplam puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>.01$). Araştırmada deney grubuna uygulanan kariyer karar verme grup rehberliği programının temel ihtiyaçlar eğlence alt boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir. Diğer bir deyişle deneysel işlem sonucunda elde edilen fark puanlarının birbirine benzer olduğu ve uygulanan grup rehberliği programının temel ihtiyaçlar ölçeği eğlence alt boyutunu artırmada bir etkisi olmadığı gözlenmiştir.

4.2.4. TİÖ Özgürlük Alt Boyut Puanına İlişkin Bulgular

Araştırmada “Lise öğrencileri için hazırlanan KKVGRP deney grubu öğrencileri ve kontrol grubu öğrencileri TİÖ özgürlük alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.” denencesi araştırılmıştır. Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin TİÖ özgürlük alt boyut ön test, son test, izleme testinden aldıkları toplam puan ortalamaları, standart sapmaları, n, minimum, maksimum, çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 28’de sunulmuştur.

Tablo 28. TİÖ Özgürlük Alt Boyut Puanı Betimsel İstatistik

TİÖ Özgürlük Alt Boyut	Grup	n	$\bar{X}$	S.Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ön Test	Deney	15	2.27	.64	1.17	3.17	-.37	-1.07
	Kontrol	15	2.64	.76	1.00	3.83	-.68	.55
Son Test	Deney	15	2.51	.59	1.67	3.50	.28	-1.02
	Kontrol	15	2.78	.77	1.00	4.00	-.51	.85
İzleme Testi	Deney	15	2.43	.62	1.67	3.50	.36	-1.37

Tablo 28’de görüldüğü üzere, deney grubunda olan öğrencilerin deney öncesi TİÖ özgürlük alt boyut ortalama toplam puanı $\bar{x}= 2.27$ iken, bu değer deney sonrasında $\bar{x}= 3.51$, sekiz haftalık süre sonrasında alınan izleme testinde $\bar{x}= 3.43$ olmuştur. Kontrol grubunda olan öğrencilerin uygulama öncesi TİÖ özgürlük alt boyut ortalama toplam puanı $\bar{x}= 2.64$ iken, bu değer uygulama sonrasında $\bar{x}= 2.78$ olmuştur. Buna göre deney grubunda son test ve izleme

testi puanlarının ön test puanlarına göre arttığı görülmüştür. Kontrol grubunda son testin ön teste göre arttığı görülmüştür.

Deney grubunda ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test, son test ve izleme testi puanlarına ait çarpıklık/çarpıklık standart hatası ve basıklık/basıklık standart hatası değerleri -1.96 ile +1.96 arasında yer aldığından dolayı, TİÖ güç alt boyut puanlarına ait dağılımın tüm grupların ön test, son test ve izleme testlerinde normal dağılıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle deneysel işlemin etkililiğini belirlemek amacıyla deney ve kontrol grupları arasında iki faktörlü ANOVA analizi sonuçları betimsel istatistiki Tablo 29’da sunulmuştur.

Tablo 29. Deney ve Kontrol Gruplarının TİÖ Özgürlük Alt Boyut Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Karışık Desenler İçin İki Faktörlü ANOVA Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	KO	sd	F	p
Gruplararası					
Grup (Deney -Kontrol)	1.56	1.56	1	2.01	.16
Hata	21.67	.77	28		
Gruplariçi					
Ölçüm (Öntest-Sontest)	.54	.54	1	2.66	.11
Grup*Ölçüm	.03	.03	1	.15	.70
Hata	5.63	.20	28		

p < .05

Tablo 29’da görüldüğü üzere, deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin ön test ve son test TİÖ özgürlük alt boyut puanlarına ait grup (Deney-Kontrol) etkisi istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir ($p>.05$). Elde edilen bu bulgu, öğrencilerin TİÖ özgürlük alt boyut puanlarının ön test ve son test puanlarına ait toplam puanların gruplar arasında (Deney-Kontrol) farklılaşmadığını göstermiştir. Ölçüm (ön test-son test) etkisi dikkate alındığında, öğrencilerin ön test ve son test ortalama TİÖ özgürlük alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edilmiştir ($p>.05$). Elde edilen bulguya göre grup (Deney-Kontrol) ayrımı yapılmadan öğrencilerin tamamının TİÖ özgürlük puanlarının ölçümlere (ön test-son test) göre anlamlı düzeyde değişmediği söylenebilir. Uygulanan

deneysel işlemin etkililiğinin belirlenmesi amacıyla yapılan grup*ölçüm ortak etkisi dikkate alındığında, farklı işlem gruplarında (Deney-Kontrol) olmakla beraber, tekrarlı ölçüm (ön test-son test) faktörlerinin, katılımcıların TİÖ özgürlük alt boyut puanları üzerindeki ortak etkilerinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>.05$). Bu bulgu, uygulanan deneysel işlemin etkili olmadığını, deney grubuna uygulanan KKVGRP'nin ve kontrol grubuna verilen bağımlılık eğitiminin, öğrencilerin TİÖ özgürlük alt boyut puanlarının değişiminde farklılık oluşturmadığını göstermiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmanın amacı kariyer karar verme güçlüğü yaşayan 10. sınıf öğrencileri için hazırlanan KKVGRP'nin kariyer karar verme güçlüklerine ve temel ihtiyaçlara etkisini incelemektir. Bu bölümde ise araştırmacı tarafından hazırlanan KKVGRP'nin 10. sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ve temel ihtiyaçları üzerindeki etkisi ile ilgili bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Bireyin etkili ve sağlıklı karar alma sürecinde problem hakkında çözümleme yapabilmesi amacıyla gerekli bilgi düzeyine ulaşması ayrıca bu bilgi ile araştırma yapabilmesi gerekmektedir. Oluşturulan seçeneklerin incelenmesi sonucunda bireyin hızlı ve içsel karar vermek için yeteri kadar düşünme zamanına ihtiyacı vardır. Bu bağlamda 10. sınıf öğrencileri için hazırlanan KKVGRP'nin kontrol grubunda bulunan öğrencileri göre deney grubunda bulunan öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri toplam puanlarını anlamlı bir düzeyde azaldığı görülmektedir. Kariyer karar verme konusuyla ilgili yapılan araştırmaların bulguları incelendiğinde elde edilen bulguların gerçekleştirilen araştırma ile de desteklediği görülmektedir.

Mesleki karar verme kursu ile deneysel bir çalışma gerçekleştiren Savickas (1990), deney grubunda bulunan bireylerin kontrol grubunda bulunan bireylere göre planlı tutum ve davranışlarında pozitif yönde gelişmeler olduğu ve bireylerin mesleki kararsızlıklarının da bu süreç sonucunda ortadan kalktığı gözlemlemiştir. Gati ve diğerlerinin (2001), genç yetişkinlerde kariyer karar verme güçlüklerini azaltmak amacıyla yapmış olduğu çalışmada bilgisayar destekli kariyer sisteminin etkisi incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda genç yetişkinlerde kariyer karar verme güçlükleri toplam düzeylerinde ve alt boyutlarında anlamlı düzeyde azalma olduğu bulunmuştur.

Doğan (2010), tarafından gerçekleştirilen araştırma ülkemizde izleme çalışması yapılan ilk deneysel çalışmadır. Bu çalışmada araştırılan kariyer karar verme güçlükleri azaltmayı amaçlayan rehberlik programı sonucunda elde edilen kariyer karar verme güçlükleri toplam düzeyinin deney grubunda azaldığı bulunmuştur. Çakır (2003) geliştirdiği mesleki rehberlik programı ile 9. sınıf öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerini azaltmayı amaçlamıştır. Yapılan deneysel çalışmada deney grubunda bulunan öğrencilerin mesleki kararsızlıklarının kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde düştüğü görülmektedir. Kırdök (2010), bilgi işlemine dayalı geliştirdiği mesleki karar verme programında deney grubunda

bulunan 9. sınıf öğrencilerin mesleki kararsızlıklarını azalttığını ayrıca öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin yükseldiğini gözlemlemiştir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar ile elde edilen sonucun uyumlu olduğu gözlenmiştir.

Öğrencilerin hazırlık eksikliği alt boyutundan yüksek puan almaları kariyer karar verme durumları ile ilgili genel kararsızlık düzeylerinin, motivasyon eksikliklerinin ve akıl dışı inançlarının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli açılardan incelendiği Bacanlı, Eşici ve Özönlü (2013), tarafından yapılan araştırmada lise öğrencilerinin sınıf düzeylerinin azalmasıyla kariyer karar verme güçlükleri düzeylerinin arttığı bulunmuştur. Araştırmanın deney ve kontrol grubu 10.sınıf öğrencilerinde oluşturulmuştur. Yine aynı çalışmada 10. sınıf öğrencilerinin hazırlık eksikliği alt boyutunun üst sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu bağlamda gerçekleştirilen çalışmada 10. sınıf öğrencilerine uygulanan KKVGRP'nin deney grubunda bulunan öğrencilerin hazırlık eksikliği alt boyut düzeyleri, kontrol grubunda bulunan öğrencilerin hazırlık eksikliği alt boyut düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olması beklenmektedir. Elde edilen bulgular deney grubunda bulunan öğrenciler ile kontrol grubunda bulunan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir.

Şekerli (2016), tarafından gerçekleştirilen araştırmada sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin hazırlık eksikliğini daha fazla hissettikleri bulunmuştur. Araştırma yapılan okulun sosyo-ekonomik düzeyinin düşük bir mahallede olması ve öğrencilerin demografik yapılarına bakıldığında bu bulgu ile açıklanabilir. Araştırma, dünyada ve ülkemizde toplumsal ve eğitim ortamlarında kısıtlamaların gerçekleştiği Covid-19 pandemi döneminin başında gerçekleşmiş izleme testi ise okullarda yüz yüze eğitimin yapılamaması nedeniyle uzaktan eğitim verilen karantina döneminde gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin kariyerleri için kaygı düzeylerinin arttığı ve motivasyonlarının etkilendiği görülmektedir (Karataş, 2020). Bireyin kariyer kararı vermesi için sahip olduğu motivasyon ile pozitif yönde birbiri ile ilişkilidir (Blustein, 1989). Bu bağlamda kariyer karar verme grup rehberliği programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin kariyer karar verme süreci öncesindeki hazırlık eksikliği alt boyut düzeylerini diğer araştırmaların aksine anlamlı olarak azaltmada etkili olmadığı söylenebilir (Doğan, 2010; Gati ve diğerleri, 2001; Gök, 2018; Reese ve Miller, 2006; Şekerli,2016).

KKVGRP'nin deney grubunda bulunan öğrencilerin bilgi eksikliği alt boyut düzeyi, kontrol grubunda bulunan öğrencilerin bilgi eksikliği alt boyut düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratması beklenmektedir. Elde edilen bulgulara bakıldığında

deney grubunda bulunan öğrencilerin kontrol grubunda bulunan öğrencilere göre bilgi eksikliği alt boyut düzeylerinin azaldığı görülmektedir. Bilgi eksikliği alt boyutunda öğrencilerin yüksek puan almaları benlikleri hakkındaki eksik bilgiler, meslekler hakkındaki yetersiz bilgileri ve ek bilgi toplama yolları hakkında yaşadıkları eksiklerinden kaynaklıdır (Bacanlı, 2006). Bireyin benlik algısını yükseltmeleri, yetenek ve ilgilerini fark etmeleri sonucunda kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığı görülmektedir (Resse ve Miller, 2006). Hazırlanan grup rehberliği ile bu eksiklikleri giderecek etkinlikler planlanmış ve deney grubuna uygulanmıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında bilgi eksikliği alt boyunun anlamlı düzeyde farklılık göstermesi gerçekleştirilen diğer araştırmaların bulguları ile benzerlik göstermektedir (Doğan, 2010; Gati ve diğerleri, 2001; Reese ve Miller 2006; Woodman 2008).

KKVGRP'nin deney grubunda bulunan öğrencilerin tutarsız bilgi alt boyut düzeyi, kontrol grubunda bulunan öğrencilerin tutarsız bilgi alt boyut düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olması beklenmektedir. Elde edilen bulgular deney grubunda bulunan öğrencilerin kontrol grubunda bulunan öğrencilerine göre tutarsız bilgi alt boyut düzeylerinin azaldığı görülmektedir. Bireyin sahip olduğu içsel çatışmalar, dışsal çatışmalar ile güvenilir olmayan bilgiler ile tutarsız bilgi alt boyutunun yüksek olmasına neden olmaktadır (Bacanlı, 2008a). Bireyin kendisi ve çevresinin kendisi hakkında sahip olduğu bilgilerin birbiri ile benzer olmaması sonucunda bireyde içsel ve dışsal çatışmalar meydana gelmektedir. Bu bağlamda Gati ve diğerlerinin (2001), yapmış olduğu çalışma ile de benzer sonuçlara elde edilmiştir. Deney grubunda bulunan öğrencilere kariyer karar verme sürecinde kendisi ile ilgili bilgilere nasıl sahip olunacağı ve başkalarının gözünden nasıl algılandığına dayalı geliştirilen etkinlikler ile yapılan diğer araştırmalar ile benzer sonuçlar elde edilmiştir (Bacanlı, 2008; Doğan 2010).

Girgin-Büyükbayraktar, Bozgeyikli ve Kesici (2018), gençlerin psikolojik ihtiyaçlarının ne olduğunu araştırdıkları çalışmada gençlerin birey olma yolunda başkalarının ilgisini çekme ve başarı ihtiyacının olduğu görülmüştür. Yapılan araştırma bulguları ile KKVGRP'nin öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlarını etkilemesi ve iki grup arasında anlamlı bir fark bulunması beklenmiştir. Araştırmada araştırılan ikinci hipotezin bulgularına bakıldığında ise KKVGRP'nin deney grubunda bulunan öğrencilerin temel ihtiyaçlar ölçeğinden aldıkları toplam puanlarının kontrol grubunda bulunan öğrencilerin toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmemektedir. Uygulanan grup rehberliği programı temel ihtiyaçları artırma noktasına anlamlı olarak etki göstermemiştir.

KKVGRP'nin kariyer karar verme güçlükleri düzeyini azaltırken aynı anda öğrencilerin duyuşsal düzeyde olan temel ihtiyaçlarını karşılamadığı görölmektedir. Temel psikolojik ihtiyaçlar bireyin yaşantıları sonucunda ortaya çıkar ve bireyin davranışlarını etkiler. Fizyolojik ihtiyaçların birey için aynı olurken temel psikolojik ihtiyaçlar bireyin yaşadığı topluma ve kültüre göre değişiklik göstermektedir (Baymur, 1994). Bu bağlamda bakıldığında öğrencilerin sahip olduğu düşük sosyo-ekonomi düzeyi sonucunda uygulanan programının temel ihtiyaçları etkilemediği söylenebilir. Araştırma yapılan sürede meydana gelen Covid-19 pandemi ile bireyin hayatta kalma fizyolojik ihtiyacını göz önünde bulundurarak bu ihtiyacına önem verdiği söylenebilir.

Yapılan araştırma bulgularının aksine grup rehberliği programlarının pozitif yönde etkili olduğu çalışmalar da bulunmaktadır. Lise öğrencilerinin mesleki gelecek problemlerini çözmedeki etkisini araştıran Gül (1996), gerçeklik terapisi temel olarak uygulanan deneysel çalışmanın sonunda deney grubunda mesleki gelecek ile ilgili kaygıların azaldığını ve bunun sonucunda da öğrencilerin problem çözme yaklaşımlarını daha başarılı şekilde gerçekleştirdikleri gözlenmiştir. Özbay (1996), ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin ve problem çözme becerilerinin anlamlı düzeyde yükseldiğini gösteren çalışması ile gerçeklik terapisiyle yapılandırılmış eğitim programının etkili olduğu gözlenmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde KKVGRP'nin kariyer karar verme güçlükleri ve temel ihtiyaçlara etkisinin sonuçları ve bu sonuçlar dahilinde gelecek çalışmalara uygulanabilecek öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

Araştırma sonucunda araştırmacı tarafından hazırlanan 10 oturumluk KKVGRP'nin kariyer karar verme güçlüğü yaşayan 10. sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini azaltmada etkili olduğu ancak temel ihtiyaçlarını azaltmada etkili olmadığı görülmektedir. Elde edilen bulgular dahilinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. 10. sınıf öğrencilerine uygulanan KKVGRP'nin deney grubunda bulunan öğrencilerin kontrol grubunda bulunan öğrencilere göre kariyer karar verme güçlükleri toplam puanlarını anlamlı düzeyde azaltmada etkili olduğu bulunmuştur.
2. KKVGRP sonucunda KKVGO bilgi eksikliği alt boyut puanları deney ve kontrol gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Deney grubu öğrencilerinin bilgi eksikliği alt boyutu kapsamında meslekler hakkında bilgi eksikliği, benlik hakkında bilgi eksikliği, ek bilgi edinme yolları hakkında bilgi eksikleri düzeylerinin anlamlı bir düzeyde azaldığı bulunmuştur.
3. KKVGRP sonucunda KKVGO tutarsız bilgi alt boyut puanları deney ve kontrol gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. KKVGRP sonucunda deney grubu öğrencilerinin tutarsız bilgi alt boyutu kapsamında tutarsız bilgiler, iç çatışmalar ve dış çatışmalar düzeylerinin anlamlı bir düzeyde azaldığı bulunmuştur.
4. KKVGRP sonucunda KKVGO hazırlık eksikliği alt boyut puanları deney ve kontrol gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Deney grubu öğrencilerinin hazırlık eksikliği alt boyutu kapsamında motivasyon eksikliği, genel kararsızlık ve işlevsel olmayan inançları düzeylerinin ön testlere göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.
5. 10. sınıf öğrencilerine uygulanan KKVGRP'nin deney grubunda bulunan öğrencilerin kontrol grubunda bulunan öğrencilere göre temel ihtiyaçlar toplam puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunamamıştır. Yani uygulanan işlem sonucunda deney grubu öğrencileri ve kontrol grubu öğrencileri TİÖ toplam puanları arasında ön testlere göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

6. KKVGRP sonucunda TİÖ sevme- ait olma alt boyut puanları deney ve kontrol grupları göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
7. KKVGRP sonucunda TİÖ güç alt boyut puanları deney ve kontrol gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
8. KKVGRP sonucunda TİÖ özgürlük alt boyut puanları deney ve kontrol gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
9. KKVGRP sonucunda TİÖ eğlence alt boyut puanları deney ve kontrol gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

6.2. Öneriler

Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular dahilinde gelecekte yapılacak olan çalışmalar için araştırmacılara, uygulayıcılara ve politika yapıcılara yönelik öneriler aşağıda sunulmuştur.

Araştırmacılara yönelik olarak;

1. Grup rehberliği programı geliştirilirken temel psikolojik ihtiyaçların giderilmesine yönelik kazanımlar ile geliştirilen etkinlikler oturumların amaçlarına göre uygulanabilir.
2. Bu araştırma 10. sınıf öğrencileri için planlanmıştır. 9, 11, 12, sınıf öğrencilerinin her sınıf düzeyine göre oluşan kariyer karar verme güçlüklerine ve temel psikolojik ihtiyaçlarına göre kazanımlar yazılması ile beraberinde etkinlikler uygulanabilir.

Uygulayıcılara yönelik olarak;

1. Uygulanan grup rehberlik programı haftada iki oturum ile beş haftada tamamlanmıştır. Öğrencilerin oturum kazanımlarını ile 10. sınıf rehberlik programı kazanımlarının birbirini desteklemesi amacıyla uygulama haftada bir oturum şeklinde 10 haftada tamamlanabilir.
2. Uygulanacak programının kitlesinin ergen öğrenciler olması nedeniyle uygulamacının bu yaş grubu öğrenciler ile daha önceden çalışma yapmış olması, öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlarını tanınması açısından önemlidir.
3. Uygulanan program sonunda izleme testi mevcut Covid-19 pandemi süreci kurallarından dolayı telefon ile uygulanmıştır. Yapılacak olan uygulama sonunda

izleme testi yüz yüze kalem ve kağıt ya da online anket yöntemleri ile gerçekleştirilebilir.

Politika yapıcılara yönelik olarak;

1. Rehberlik ve psikolojik danışma servisi çalışma saatleri göz önüne alındığında, grup rehberliği uygulaması okul dışı saatlerde ya da ders saatlerinde öğrencileri dersten alarak gerçekleştirilmiştir. Bu sebeple öğrencinin dersten geri kalması ya da aile izni alınamaması nedeniyle okul dışı saatlerde öğrenciler grup rehberliği etkinliklerine katılamamaktadır. Rehber öğretmen / psikolojik danışmanların grup rehberliği ya da grupla psikolojik danışma yapabilmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği ile planlama yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Albion, M. J. & Fogarty, G. J. (2002). Factors influencing career decision making in adolescents and adults. *Journal of Career Assessment*, 10, 91-126.
- Amir, T. & Gati, I. (2006). Facets of career decision-making difficulties. *British Journal of Guidance and Counselling*, 34, 483-503.
- Aydın, D. (2002). *Grup rehberliğinin lise 1. sınıf öğrencilerinin alan tercihlerinde gerçekçi davranmalarına etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bacanlı, F. (1995). *Kariyer grup rehberliğinin lise öğrencilerinin mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bacanlı, F. (2005a). *Kişisel Kararsızlık Ölçeği*. Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Dizi Editörleri), Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi: PDR'de Kullanılan Ölçekler: 1 (2.baskı., s.109-140). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, F. (2005b). Lise öğrencileri için kariyer grup rehberliği programı ve uygulama kılavuzu. Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Ed.), *Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, F. (2006). Personality Characteristics as Predictors of Personal Indecisiveness. *Journal of Career Development*, 32 (4), 320-332.
- Bacanlı, F. (2008a). Career Decision-Making Difficulties of Turkish Adolescents. Conselling International Perspective: Global Demands and Local Needs. Bahçesehir University (Oral Presentation) April 25-27.
- Bacanlı, F., Eşici, H. ve Özünlü B. (2013). Kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (40), 198-211.

- Bacanlı, F., Hamamcı, Z. ve Doğan, H. (2013). Türkiye’deki ergen öğrenciler için gelişimsel ve kapsamlı bir online ideal kariyer karar verme sistemi geliştirme ve etkililiğini değerlendirme. Tübitak Proje No: 110K418, Ankara.
- Bacanlı, H. ve Işık Terzi, Ş. (2015). *Yetişkinlik ve yaşlılık gelişimi ve psikolojisi*. İstanbul: Açılımkitap.
- Bacanlı, F., Özer A. ve Sürücü, M. (2007). *Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği’nin Faktör Yapısı ve Güvenirliği*. 9.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 17-19 Ekim, Çeşme, İzmir, Altın Yunus Otel.
- Bal, P. N. (1998). *Ergenlik döneminde mesleki karar verme olgunluğunun incelenmesi ve mesleki karar verme eğitim programının etkililiğinin araştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Balkaya Çetin, A. (2014). *Ergenlerin internet ve problemleri internet kullanım davranışlarının bazı psiko-sosyal özellikler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Bell, D. E., Raiffa, H. & Tversky, A. (1988). Descriptive, normative, and prescriptive interactions in decision making. In D. E. Bell, H. Raiffa, and A. Tversky (Eds.), *Decision making* (pp. 9-30). New York: Cambridge University Press.
- Berber Çelik, Ç. (2014). *Akademik erteleme ve bazı psiko-sosyal değişkenlere göre açıklanması ve gerçeklik terapisine dayalı akademik erteleme ile başa çıkma eğitim programlarının etkililiğinin sınanması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Blustein, D. L. (1989). The role of goal instability and career self-efficacy in the career exploration process. *Journal of Vocational Behavior*. 35, 194-203.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

- Brown, D. (1990). Models of career decision making. In D. Brown, L. Brooks, ve Associates (Eds.), *Career choice and development*, 2nd 395-421.
- Carney, C. & Wells, C. (1995) *Discover the Career Within You*. New York: Brook/Cole Publishing Company.
- Cihangir-Çankaya, Z. (2009). Özerklik desteği, temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve öznel iyi olma: Öz- belirleme kuramı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (31), 23-31.
- Creed, P. A. and Yin, W. O. (2007). Reliability and validity of a chinese version of the career decision-making difficulties questionnaire. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 6, 47-63.
- Crites, J. O. (1969). Vocational psychology. New York: McGraw-Hill.
- Corey, G. (2015). *Theory and practice of counseling and psychotherapy*. New York: Nelson Education.
- Çakır, M. A. (2003). *Bir kariyer grup rehberliği programının lise öğrencilerinin meslek kararsızlık düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelikkaleli, Ö. (2004). *Lise öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri ve psikolojik ihtiyaçları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çivitci, A. (2012). Üniversite öğrencilerinde genel yaşam doyumu ve psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkiler. *Çukurova Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 321-336.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268.

- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (1985). The general causality orientations scale: Self-determination in personality. *Journal of Research in Personality*, 19(2), 109-134.
- Deci, E. L., Vallerand, R. J., Pelletier, L. G. & Ryan, R. M. (1991). Motivation and education: The self-determination perspective. *Educational Psychologist*, 26(3&4), 325-346.
- Dilekman, M. (1986). *Lise öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dönmezoğulları, C. ve Yeşilyaprak, B. (2019). Kariyer tekeri modeline dayalı grup müdahale programının üniversite öğrencilerinin kariyer uyumuna etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 72 (18), 510-520. DOI:10.17755.
- Doğan, H. (2010). *Kariyer karar verme grup rehberliği programının 9. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük düzeylerine etkisi*. Yayınlanmış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, H. ve Kuzgun, Y. (2008). Bilgi verici danışmanlık programının üniversiteye giriş sınavı ve üniversite eğitimine ilişkin yanlış inançlara etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20.
- Erdoğan, Zorver, C. (2018). *Kariyer grup rehberliği programının üniversite öğrencilerinin kariyer uyum düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ercoşkun, M. H. ve Nalçacı, A. (2005). Öğretimde psikolojik ihtiyaçların yeri ve önemi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 353-370.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity, youth, and crisis*. New York, NY: W. W. Norton.
- Ersever, Ö. H. (1996). *Karar verme becerileri kazandırma programı ve etkileşim grubu deneyiminin üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Fouad, N., Cotter, E.W. & Neeta, K., (2009). The effectiveness of a career decision- making course. *Journal of Career Assessment*, 17, 338.
- Gati, I. (1986). Making career decisions: A Sequential Elimination Approach. *Journal of Counseling Psychology*, 33, 408-417.
- Gati, I., ve Asher, I. (2001a). The PIC model for career decision making: Prescreening, in-depth exploration, and choice. In: F. T. L. Leong ve A. Barak (Eds.), *Contemporary models in vocational psychology* (pp. 7-54). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Gati, I., Krausz, M., Ever-Hadani, T. & Saka, N. (2001). The effectiveness of computer-assisted career guidance systems in the facilitation of the career decision-making process of young adults. *Man and Work*, 11, 7-36 (in Hebrew).
- Gati, I., Krausz, M. & Osipow, S. H. (1996). A taxonomy of difficulties in career decision making. *Journal of Counseling Psychology*, 43, 510-526.
- Gati, I. & Saka, N. (2001). High school students' career-related decision-making difficulties. *Journal of Counseling & Development Electronic Journal*, 75-84.
- Gati, I. & Saka, N. (2001a). High school students' career related decision-making difficulties. *Journal of Counseling and Development*, 79, 331-340.
- Gati, I. & Saka, N. (2001b). Internet-based versus paper-and-pencil assessment: Measuring career decision-making difficulties. *Journal of Career Assessment*, 9, 397-416.
- Gati, I., Saka, N. & Krausz, M. (2001). Should I use a computer-assisted career guidance system? It depends on where your career decision-making difficulties lie. *British Journal of Guidance and Counselling*, 29, 301-321.
- Gati, I. & Tal, S. (2008) International Handbook of Career Guidance: Decision Making Models and Career Guidance. (Ed.) J.A Athanasou, H. N. Perera (157 185). *Springer International Handbooks of Education*.

- Gelatt, H.B. (1989). Positive uncertainty: A new decision-making framework for counseling. *Journal of Counselling Psychology*, 36, 252- 256.
- Gelatt, H. B. (1962). Decision-making: A conceptual frame of reference for counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 9, 240-245.
- Germeijs, V. & Verschueren, K. (2006a). High school students' career decisionmaking process: Development and validation of the study choice task inventory. *Journal of Career Assessment*, 14(4), 449-471.
- Girgin-Bayraktar, Ç., Bozgeyikli, H. ve Kesici, Ş. (2018). Gençlerin psikolojik ihtiyaçları nelerdir?. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8 (8). DOI: 10.26466/opus.395945
- Glasser, W. (1965). *Reality therapy: A new approaches to psychiatry*. New York: Harper And Row.
- Glasser, W. (1986). *Control theory in the classroom*. Perennial Library/Harper & Row Publishers.
- Glasser, W. (1998). *The quality school: managing students without coercion*. New York: Harper Collins.
- Glasser, W. (2005). *Kişisel özgürlüğün psikolojisi/ seçim teorisi*. (M. İzmirli, Çev.) İstanbul: Hayat Yayınları
- Gök, Ü. (2018). *Kariyer karar verme grup rehberliği programının 8. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ve mesleki olgunluk düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Gül, Ş. (1996). *Gerçeklik terapisi grup uygulamasının lise öğrencilerinin mesleki gelecekle ilgili problemlerini çözümlemedeki etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- Güney, Z. (1982). *Grup rehberliği programının öğrencilerin meslek tercihleri ile meslek alanlarına bağlı değerleri arasındaki ilişkiye (uygunluğa) etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Hamamcı, Z. (1996). *Aile rehberliğinin anne babaların meslek gelişimi konusunda bilgi düzeylerine ve çocuklarına yardımcı olmaya yönelik tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hamamcı, Z., Bacanlı, F. ve Doğan, H. (2013). İlköğretim ortaöğretim ve üniversite öğrencilerinin mesleki ve eğitsel kararlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 44 (12), 248-299.
- Hartman, B. W. & Fuqua, D. R. (1983). Career indecision from a multidimensional perspective: a reply to grites. *The School Counselor*, May, 343-349.
- Hilton, T. L. (1962). Career decision-making. *Journal of Counseling Psychology*, 9(4), 291–298.
- İkinci, M. (2003). *Ergenlerde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi ile başa çıkma davranışları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Jepsen, D. A. & Dilley, J. S. (1974). Vocational decision-making models: A review and comparative analysis. *Review of Educational Research*, 44, 331-349.
- Kalafat, Z. (1998). *Lise öğrencilerinde mesleki geleceğe bakış (Lise Öğrencilerinin mesleki gelecek değerlendirmelerinin ve mesleki olgunluk düzeylerinin karşılaştırmalı incelenmesi)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Karataş, Z. (2020). Covid-19 pandemi sürecinin LGS ve YKS sınavına hazırlık sürecinde olan çocuk ve ergenlerin psikolojilerine yansımalarının incelenmesi. Gençtoğan B. (Ed.)

Pandemi Döneminde Çocuk ve Ergen Psikolojisi (ss. 54-74). Ankara: Türkiye Klinikleri.

Katz, M. R. (1966). A model for guidance for career decision making. *Vocational Guidance Quarterly*, 15, 2-10.

Kepçeoğlu, M. (1996). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: Özerler matbaası.

Kılıç, A. (2016). *Özel Anadolu lisesi öğrencilerinin karar verme stratejilerini geliştirme amaçlı hazırlanan bir grup rehberliği programının etkililiğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kırdök, O. (2010). *Bilişsel bilgiyi işleme yaklaşımına göre geliştirilen mesleki karar verme programının sınanması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Korkut, F. (2008). Kariyer Seçimini Etkileyen Etmenler, R.Özyürek. (Ed.). *Kariyer Yolculuğu* içinde (s. 119- 141). Ankara: Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı Hayatboyu Öğrenme Programı (LLP) / Ortak Konulu Program, Avrupa Rehberlik Merkezi (Euroguidance).

Kraus, L. & Hughey, K. (1999). The impact of an intervention on career decision- making self-efficacy and career indecision. *Professional School Counseling*, 2, 384-391.

Kuzgun, Y. (1982). Mesleki rehberliğin bireylerin yetenek ve ilgilerine uygun meslekleri tanımlarına etkisi. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları*, 118.

Kuzgun, Y. (1992). Karar stratejileri ölçeği: Geliştirilmesi ve standardizasyonu. *VII: Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları* (ss. 161-170). Türk Psikologlar derneği.

Kuzgun, Y. (2000). *Meslek Danışmanlığı Kuramlar Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kuzgun, Y. (2011). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş* (5. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lancaster, P. L., Rudolph, C., Perkins, S. & Patten, T. (1999). Difficulties in career decision making: A study of the reliability and validity of the career decision difficulties questionnaire. *Journal of Career Assessment*, 7, 393-413.
- Loyd, B. D. (2005). The effects of reality therapy/choice theory principles on high school students' perception of needs satisfaction and behavioral change. *International Journal of Reality Therapy*, 25, 5-9.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality* (3th Ed.). New York: Harper & Row Publishers.
- Mann, L., Harmoni, R. & Power, C. (1989). Adolescent decision-making: The development of competence. *Journal of Adolescence*, 12, 265-278.
- Mau, W. C. (2001). Assessing career decision-making difficulties: A cross-cultural study. *Journal of Career Assessment*, 9, 353-364.
- Meier, S. T. (1991). Review, vocational behavior, 1988-1999: Vocational choice, decision-making career development interventions, and assessment. *Journal of Vocational Behavior*, 39, 131-181.
- Murray, H. A. (1953). Explorations in Personality. <https://archive.org/details/explorationsinpe031973mbp/page/n1> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 12.12.2019
- Mutlu, T. (2011) *Lise öğrencilerinde kariyer karar verme güçlükleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Nazlı, S. (1993). *Lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ile mesleki ilgi alanları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

- Osipow, S. H., Carney, C. G. ve Barak, A. (1976). A scale of educational-vocational undecidedness: A typological approach. *Journal of Vocational Behavior*, 9, 233-243.
- Öncü, H. (1991). *Grupla mesleki psikolojik danışmanın lise öğrencilerinin mesleki tercihlerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacette Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öner, U. (1982). *Benlik kavramı ile mesleki benlik kavramı arasındaki farkın akademik başarı ile ilişkisi*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Özbay, Y. (1996). Kontrol teorisi gerçeklik terapisinin okulda psikolojik hizmetlere getirdiği yeni boyutlar. III. Ulusal Psikolojik Danışma Kongresi, 5-7 Eylül, Bursa, Uludağ Üniversitesi.
- Özmen, A. (2004). *Seçim kuramına ve gerçeklik terapisine dayalı öfkeyle başa çıkma eğitim programının ve etkileşim grubu uygulamasının üniversite öğrencilerinin öfkeyle başa çıkma becerileri üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özyeşil, Z. (2012). Mindfulness and psychological needs: A cross-cultural comparison. *Elementary Education Online*, 11(1), 151-160.
- Özyürek, R. ve Atıcı, M. K. (2002). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi kararlarında kendilerine yardım eden kaynakların belirlenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(17): 33-42
- Reese, R. J. & Miller, C. D. (2006). Effectiveness of a university career development course on career decision-making self-efficacy. *Journal of Career Assessment*, 14, 252-266.
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000a). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.

- Pala, G. (2019). *Ergenlerin kimlik gelişimi ve akademik motivasyon ve umudun ilişkisinde psikolojik ihtiyaçların aracı rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Peterson, C. (2000). The future of optimism. *American psychologist*, 55(1), 44.
- Pişkin, M. (1997). *Türk ve İngiliz lise öğrencilerinin benlik saygısı yönünden karşılaştırılması*. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Kitabı. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Pitz, G. F. & Harren, V. A. (1980). An analysis of career decision making from the point of view of information processing and decision theory. *Journal of Vocational Behavior*; 16, 320-346.
- Sampson, J. P., Jr., Reardon, R. C., Peterson, G. W. & Lenz, J. G. (2004). *Career counseling and services: A cognitive information processing approach*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Santrock, J.W. (2014). *Ergenlik* (D. M. Siyez, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Sauermann, H. (2005). Vocational choice: A decision making perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 66, 273-303.
- Saunders, D. E., Peterson, G. W., Sampson, J. P. & Reardon, R. C. (2000). Relation of depression and dysfunctional career thinking to career indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 56, 288-298.
- Savickas, M.L. (1990). The career decision- making course: Description and field test. *Career Development Quarterly*, 38 (3). 275-276.
- Savickas, M. L. (1995). Constructivist counseling for career indecision. *Career Development Quarterly*, 43, 363-367.

- Sharf, R. S. (2002). *Applying career development theory to counseling* (3rd ed.). Thomson Brooks/Cole Publishing Co.
- Super, D. E. (1983). Assessment in career guidance: *Toward truly developmental counseling. Journal of Conseling and Development*, 61 (9), 555-562.
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown, L. Brooks ve Associates (Fds.), *Career choice and development*, 2nd ed. (pp. 197-261).
- Şekerli, B. (2016). *Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer gelişimleri ve benlik saygıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ülkü, S. (1976). *Lise 1. sınıflarda uygulanan bir grup rehberliği programının “Yöneltme” açısından etkililiğinin araştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Tien, S. H. L (2005). The validation of the career decision-making difficulties scale in a Chinese culture. *Journal of Career Assessment*, 13, 114-127.
- Wubbolding, R. E. (2015). *Gerçeklik terapisi*. (E. E. Öksüz, Çev.). İstanbul: Okyanus.
- Woodman, P.L. (2008). *The effects of a coaching program on students' career decision-making difficulties*, Unpublished Doctoral Thesis, The University of Memphis.
- Woodworth, R.S. and M.R. Sheehan (1972). *Meslek Seçimi*. (R. Öncül, Çev.), İkinci Baskı. Ankara: MEB, PAKD Yayını.

EKLER

EK-1 Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad soyad:.....

Öğrenci no:.....

Cinsiyet: K () E ()

Sınıf : 9 () 10 () 11 () 12 ()

Akademik Başarınız: Çok düşük () Düşük () Orta () Yüksek () Çok Yüksek ()

Anne Durumu: Sağ () Sağ değil ()

Baba Durumu: Sağ () Sağ değil ()

Aile durumu: Anne-Baba Birlikte Yaşıyor () Anne-Baba Ayrı Yaşıyor ()

Anne Eğitim Düzeyi: İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()

Baba Eğitim Düzeyi: İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()

Anne Mesleği:.....

Baba Mesleği:.....

Kardeş Sayısı:.....

KARİYER KARAR VERME GRUP REHBERLİĞİ PROGRAMININ
KARİYER KARAR VERME GÜÇLÜKLERİNE VE
TEMEL İHTİYAÇLARA ETKİSİ

Kariyer karar verme grup rehberliği programı 10. sınıfta öğrenim gören ve deney grubunda olan 15 öğrenci ile 2019-2020 eğitim öğretim yılında 5 hafta, haftada iki kez, 60 dakikalık oturumlar şeklinde yürütülecektir.

Grubun Amacı: 10. sınıfta öğrenim gören öğrenciler için hazırlanmış KKVGRP’nin öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerine ve temel ihtiyaçlar üzerine etkisini araştırmaktır.

Grubun Biçimi: 10 oturumdan oluşan 15 kişilik, kapalı grup.

Grubun Oluşturulması: 10. Sınıfta öğrenim gören öğrencilere uygulanan Kariyer Karar Verme Ölçeği ve Temel İhtiyaçlar Ölçeği sonucunda en yüksek puan alan 30 öğrenci ile deney ve kontrol grupları rastgele bir şekilde oluşturulmuştur.

Grubun Örgütlenmesi:

Grubun Toplantı Yeri: 9-A ve 10-B Sınıfları

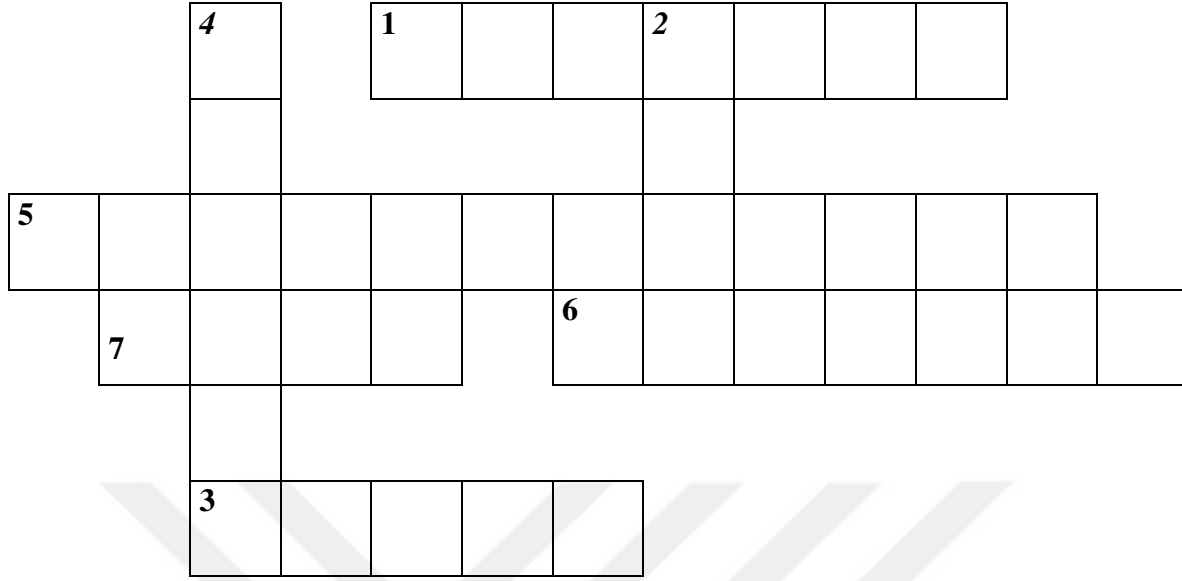
Grubun Toplantı Saati, Günü, Süresi: Salı ve Cuma, 7. Ders Saati

1.OTURUM

NE YAPIYORUZ?

AMAÇ: Programın katılımcılara tanıtılması.
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu oturumun sonunda; • Katılımcılar birbirlerinin isimlerini bilir. • Katılımcılar programın amacını bilir. • Katılımcılar grubun beklentilerini ve kurallarını bilir. • Katılımcılar <i>meslek, iş, kariyer, karar, ilgi, yetenek, mesleki değer</i> gibi temel kavramları bilir.
MATERYAL: 2 farklı renkte karton, öğrenci sayısı kadar küçük renkli kağıtlar, renkli yapışkanlı kağıtlar, renkli şekerler, renkli kalemler, dosya, EK-1, EK-2, EK-3.
SÜRE: 60 dakika
SÜREÇ: 1. Öğrencilere küçük renkli kağıtlar verilir. Kağıtlara <i>isim, sınıf, yaş, en sevdiği roman ve kahraman, en sevdiği yemek, yapabildiği en iyi şey...</i> yazmaları istenir. Yazılan kağıtlar tahtaya yapıştırılır. 2. Gönüllü bir öğrenciden tahtaya çıkması ve istediği bir kâğıdı alarak kendini kâğıtta yazan özelliklere göre tanıtması istenir. Öğrenci kendini tanıtmasını bitirdikten sonra kâğıdın gerçek sahibinin kim olabileceği konusunda tahminde bulunur. 3. Kâğıdın gerçek sahibi kendini tanıttıktan sonra tahtaya çıkarak bir önceki öğrencinin yaptığı işlemi tekrarlar. 4. Bütün kağıtlar bitirilir ve öğrencilerin kendilerini tanıtması sağlanır. 5. Grubun beklentilerin ve kurallarının belirlenmesi için iki tane küçük yapışkanlı kağıt dağıtılır. Bir kağıda öğrencilerin gruptan ve programdan beklentileri yazılır. Diğer kağıda grubun kurallara yazılır. Yazılan kağıtlar tahtadaki kartonların üzerine yapıştırılır. 6. Tahtaya yapıştırılan kağıtlar tek tek okunur ve ortak karar alınmak üzere tartışılır. 7. Öğrenciler ile 7 tane grup kuralı belirlenir ve kurallar sınıfın görülebilecek bir yerine asılır. Bu kurallara uyulmadığı takdirde öğrencilere nasıl bir yaptırımın olacağı ve bu yaptırımı kimin denetleyeceği hakkında da karara varıldıktan sonra ortak bir karar alınması sağlanır.

8. Öğrenciler beşerli gruplara ayırmak için beş farklı renkte olan şekerler öğrencilere dağıtılır. Aynı renkte olan öğrenciler bir grup olarak grup masasına geçer.
9. Öğrencilerin temel kavramları öğrenmeleri için gruplara öğrenci sayısı kadar EK-1 dağıtılır. Öğrencilerden EK-1 de bulunan kavram bulmacasını çözmeleri istenir.
10. Kavram bulmacasını bitiren gruplara kavramlarla ilgili bilgi notunu içeren EK-2 öğrenci sayısı kadar dağıtılır.
11. Doğru sayısı fazla olan grubun ödül olarak alkışlanır.
12. EK-2 de bulunan temel kavramlar bir kez daha sesli olarak okunur ve bu temel kavramlar hakkında tartışılır.
 - Kariyer, iş ve meslek kavramları arasındaki farkı biliyor muydunuz?
 - Neden kariyer bu kadar önemli?
 - Neden işiniz bu kadar önemli?
 - Neden mesleğiniz bu kadar önemli?
 - Peki, şimdi sizin için ne değişti?
 - Gerçekleştirdiğimiz etkinlerin amacı sizin için ne?
13. Tartışma bittikten sonra öğrencilere birer dosya dağıtılır. Dağıtılan dosyaları *Kariyer Dosyası* olarak kullanacaklarını ve öğrencilerden her etkinliğin sonucunda çıkan ürün ve bilgi notlarını bu dosya içinde saklamaları istenir. *Kariyer Dosyalarına* istedikleri şekilde renklendirip bir kapak yaparlar.
14. Öğrenciler ile etkinliğin değerlendirmesi yapılır ve oturumun sonunda yansıtma yazısı yazmaları için *Yansıtma Yazısı Formu* verilir ve öğrenciler formu doldurduktan sonra öğrencilerden dosyalar toplanır. Haftaya görüşmek için öğrencilere veda edilir.

KARİYER, İŞ, KARAR, MESLEK, MESLEKİ DEĞER, YETENEK, İLGI

1. Bireyin yaşamının tamamındaki mesleki ve diğer yaşam rollerini içeren, özellikle iş ve meslek yaşamındaki ilerleme, duraklama ve gerilemeleri ifade eden kavramdır.

2. Bireyin mesleki bilgi ve becerilerin uygulamaya koyması, meslek yaşantısında görev ve aktivitelerdir.

3. Bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı.

4. Bir kimsenin hayatını kazanmak için yaptığı, diğer insanlara yararlı bir hizmet ya da ürün sağlayamaya yönelik olan, kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir

eğitimle kazanılan bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünüdür.

5. Bir mesleğe girme sonucunda o mesleğin getirilerinden elde edilen doyumdur.

6. Öğrenme gücü, belli bir eğitimden yararlanabilme gücü. Kalıtımla ile getirilen potansiyelin, eğitim ve kişinin çevresi ile geliştirilmiş parçası.

7. Hiçbir zorlama olmadan ya da kişiye bir ödül verileceği vaat edilmeden kişinin kendiliğinden, coşku duyarak ve bıkkınlık duymadan devam etme istediği duyduğu durumlar.

OTURUM-1 EK2

KAVRAMLAR BİLGİ NOTU

- 1.KARİYER: Bireyin yaşamının tamamındaki mesleki ve diğer yaşam rollerini içeren, özellikle iş ve meslek yaşamındaki ilerleme, duraklama ve gerilemeleri ifade eder.
- 2.İŞ: Bireyin mesleki bilgi ve becerilerin uygulamaya koyması, meslek yaşantısında görev ve aktivitelerdir.
- 3.KARAR: Bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı.
- 4.MESLEK: Bir kimsenin hayatını kazanmak için yaptığı, diğer insanlara yararlı bir hizmet ya da ürün sağlayamaya yönelik olan, kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünüdür.
- 5.MESLEKİ DEĞER: Bir mesleğe girme sonucunda o mesleğin getirilerinden elde edilen doyumdur.
- 6.YETENEK: Öğrenme gücü, belli bir eğitimden yararlanabilme gücü. Kalıtımla ile getirilen potansiyelin, eğitim ve kişinin çevresi ile geliştirilmiş parçası.
- 7.İLGİ: Hiçbir zorlama olmadan ya da kişiye bir ödül verileceği vaat edilmeden kişinin kendiliğinden, coşku duyarak ve bıkkınlık duymadan devam etme istediği duyduğu durumlar.

2. OTURUM

NEDEN YAPIYORUZ?

AMAÇ: Bireyin meslek seçimi konusunda motivasyonunu arttırmak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu oturumun sonunda;

- Katılımcı meslek seçimine ilişkin isteğinin olması gerektiğini fark eder.
- Katılımcı meslek seçmesi için çaba harcaması gerektiğini fark eder.
- Katılımcı meslek seçmesi gerektiğini bilir.

MATERYAL: Motivasyon çarkı, öğrenci sayısı kadar renkli küçük kağıtlar, video,

SÜRE: 60 dakika

İŞLENİŞ:

1. Öğrenciler oturum başında ısınma etkinliği için iki gruba ayrılır. Ayrılan gruplardan seçilen bir öğrenci sınıfın ön tarafına oturur. Gruptaki diğer öğrencilere daha önceden hazırlanmış olan EK-1 verilir. Verilen kağıtlarda farklı birer kelime yazmaktadır. Elllerinde kağıt olan öğrenciler sınıfın arkasından koşarak ön tarafta oturan öğrenciye kağıdı verir ve geriye koşarak diğer öğrencinin koşuya başlaması için el verir ve eli alan öğrenci koşarak aynı işlemi tekrarlar. Bütün kağıtları alan öğrenci kağıtlardaki kelimelerden oluşan bir cümle kurması istenir. Cümleyi doğru ve anlamlı kuran ilk grup yarışını kazanır.
2. Cümle hakkında soru sorulur ve ne demek istediği üzerine tartışılır. Cümle daha sonrasında sınıfın istenilen bir köşesine asılır.
3. Öğrencilere geçen haftadan sonra kendilerinde nasıl bir değişiklik izledikleri hakkında soru sorularak geçen hafta öğrenilen kavramların üzerinden bir kez daha geçilir.
4. Öğrencilere bu hafta hangi konuda çalışacakları hakkında kısa bir bilgilendirme yapılır. “*Motivasyonlarını keşfetmeleri ve bu konuda kariyer kararı verirken neler hissettikleri üzerine oturum gerçekleştirecekleri*” söylenir.
5. Öğrencilere daha önceden seçilen motivasyon videosu izlettirilir.
6. Videoyu izledikten sonra öğrencilere ‘*Neden bir meslek kararı vermeliyiz?*’ sorusu sorulur ve verilen cevaplar hazırlanan motivasyon çarkının boş yerlerine yazılır.
7. Motivasyon çarkı doldurulduktan sonra içsel ve dışsal motivasyon kaynakları hakkında tahtada kısa bir bilgi verilir. Çarka yazılan ifadeler bu açıdan kısaca

değerlendirilir.

8. Doldurulmuş olan motivasyon çarkı çevrilir. Seçilmiş olan seçenek, öğrencilere dağıtılmış olan NEDEN? EK-3 Tablosunda öğrenci kendisi için hangi sıraya yerleştirmek istiyorsa o sıraya yazar.

‘Anne ve babamı mutlu etmek için meslek kararı vermeliyim. Maddesini öğrenci için 3. sırada önemli ise öğrenci 3. sıraya yazacaktır.’

9. Bütün maddeler doldurulduktan sonra öğrencilere sıralamalarını incelemeleri istenir. Gönüllü bir öğrenci sıralaması tahtada okur. Öğrenci sıralamasını okurken öğrenciye sorular sorulur.

- 1. Sırada önemli olan karar neydi?
- Neden senin için bu kadar önemli?
- Sıralama yaparken nasıl hissettin?
- Hangi maddeler içsel hangileri dışsal motivasyon kaynağın?
- Hangi tarzda motivasyon sağladığını düşünüyorsun?
- Sıralamayı yaparken zorlandığın bir madde oldu mu? Neden?
- Eklemek istediğin başka madde var mı?

10. Diğer öğrencilerden de bu soruları kendilerine sorulmuş gibi cevaplandırılması istenir. Daha sonra öğrencilerden NE YAPARSAM? EK-4 Tablosunda olan soruları cevaplandırmaları istenir.

11. Bütün tablolar doldurulduktan sonra öğrenciler ile yazdıkları tartışılır.

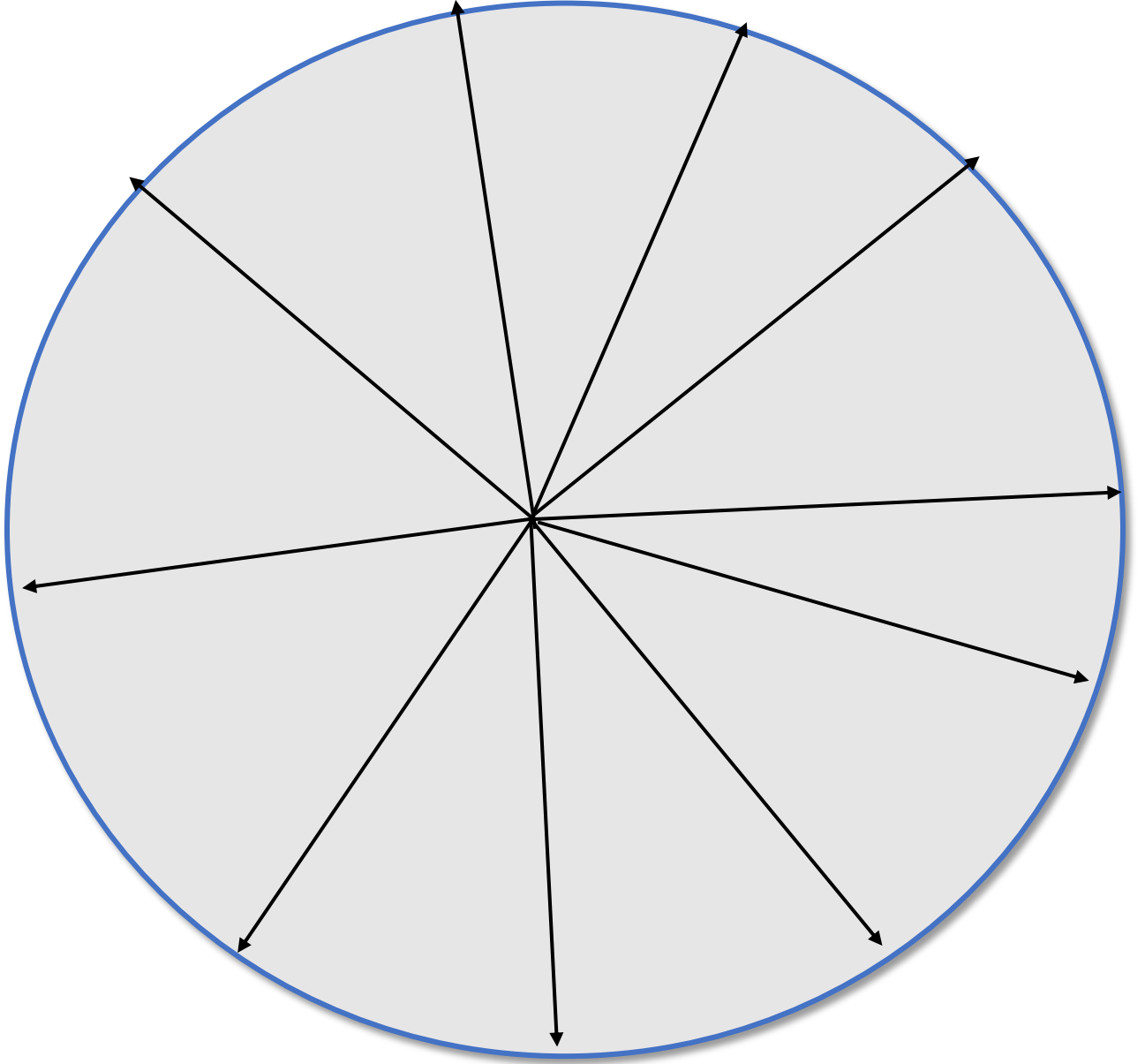
12. Öğrencilere oturumun başında kurmuş oldukları cümle gibi meslek seçimi ve karar verme ile ilgili kendilerini motive edecek bir slogan bulmaları istenir. Her gruptan alınan slogan sonucunda en çok beğenilen slogan grubun sloganı olarak seçilir.

13. Etkinliği bitirirken *yansıtma yazısı formu* doldurulur ve bugün için de çıkan ürünleri kariyer dosyalarına koymaları istenir.

MESLEK
SEÇİLİR,
KARİYER
OLUŞTURULUR.

OTURUM-2 EK2

MOTİVASYON ÇARKI

OTURUM-2 EK3

NEDEN?

	Neden Kariyer Kararı Vermeliyim?	
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		

OTURUM-2 EK4

NE YAPARSAM KARIYER KARARI VERME MOTİVASYONUM ARTAR?

	Ne yaparsam kariyer kararı verme motivasyonum artar?	
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		

3. OTURUM

KARARLARIMIZ

AMAÇ: Bireyin meslek seçimi konusunda genel kararsızlık düzeyini azaltmak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu oturumun sonunda;

- Katılımcı, meslek seçimindeki kararlarının sorumluluğunu alması gerektiği konusunda farkındalık oluşturur.
- Katılımcı, meslek seçimi konusunda kararının başkasının/uzmanın onayına ihtiyaç duymadan alması gerektiğini fark eder.

MATERYAL: Sarı, mavi, yeşil, kırmızı karton, öğrenci sayısı kadar A4 kağıt, öğrenci sayısı kadar küçük kağıtlara yazılmış meslek isimleri.

SÜRE: 60 dakika

İŞLENİŞ:

1. Sınıfın duvarlarına Sayısal, Türkçe-Matematik, Sözel, Dil yazan kartonlar asılır. Öğrencilere daha önceden hazırlanmış olan her meslek alanından kağıtların yazılı olduğu torbadan bir tane kağıt çekmeleri istenir. Kağıtlara sayısal, Türkçe-matematik, sözel, dil alanlarından seçilen meslekler yazılır. Öğrenciler seçtikleri kağıtta yazan mesleğin hangi alanda olduğunu ve o alanın yazdığı duvara geçmeleri istenir. Bütün öğrenciler kağıtlarındaki mesleklerinin alanlarına geçtikten sonra öğrenciler grup oluşturularak sıralara oturur.
2. Öğrencilere geçen haftanın özeti yapmak isteyen olup olmadığı sorulur ve geçen hafta gerçekleştirilen oturum hakkında özet yapılır. Bu hafta gerçekleştirilecek olan oturumun amaçları hakkında bilgi verdikten sonra etkinliklere başlanır.
3. Öğrencilerin ellerine beyaz ve siyah renkli kartlar verilir. EK-1’de olan maddeler okunur ve 10 saniye içinde sorulara evet ise beyaz kart ya da hayır ise siyah kart ile cevapları vermeleri istenir.
4. Karar vermekte zorlanan ve kartları kaldırmakta geciken öğrencilere “*Hayatımızda en basit konularda bile karar vermek, seçim yapmak zorunda kalırız. Ne içeceğimize ne yiyeceğimize, kiminle konuşacağımıza... ve tabi ki bu kararlar bizim için bazen zor olabiliyor. Siz bu kararı verirken elinizde ne/hangi bilgiler olsaydı, verdiğiniz karardan daha memnun olurdunuz?*” diye sorularak grup içinde tartışma başlatılır? Alınan cevaplar tahtaya yazılır. Özellikle sessiz kalan grup üyeleri konuşmaya teşvik edilerek

her öğrencinin sürece katılımını sağlamalıdır.

5. Tartışma bittikten sonra sarı, kırmızı, mavi, yeşil renkte kartonlar EK-2 her duvara ayrı ayrı asılır. Öğrencilere “*Şimdi bir oyun oynayacağız. Sizden kesinlikle konuşmamanızı istiyorum. Verdiğim yönergeleri sessiz bir şekilde uygulayacaksınız. Duvarlarda farklı renkte kartonlar olduğunu görüyorsunuz. Bu kartonların arkasında o renge ait görevler yazılı. Ama siz o görevleri bilmiyorsunuz. Bu görevler seneye seçeceğiniz dersler ile ilgili. Hangi kartonu seçerseniz o kartonda yazılı olan görevleri yapmak zorundasınız. Görevlerin zorluk dereceleri var. Size bazıları kolay bazıları zor gelebilir. Şimdi dikkatlice kartonlara bakın. Bir karton seçin ve yanına gidin.*”
 - Karar verdin mi?
 - Karar veremeyenler neden karar veremedi?
 - Karar verebilmen için neye ihtiyaç duyuyorsun?
 - Karar verenler neden/ nasıl karar verdi?
 - Karar vermek için onay almak istedin mi? Neden?
 - Kimlerden onay almak isterdin?
 - Günlük hayatında buna benzer kararsızlık yaşıyor musun?
6. Karar verme işlemi bittikten sonra öğrenciler kağıtların arkasında yazan görevleri okurlar ve o görevleri uygulamaya çalışırlar.
7. Görevleri zorunlu olarak yapan öğrencilere nasıl hissettikleri ve verdikleri karardan memnun olup olmadıkları sorulur.
8. Öğrencilere en kolay karar verdikleri zaman ile en zor karar verdikleri zamanı düşünmeleri ve bunun hakkında bir yazı yazmaları istenir. İsteyen öğrenciler yazdıkları yazıyı gelecek haftanın başında grup ile paylaşabilecekleri söylenir.
9. Öğrencilere son olarak *yansıtma yazısı* yazdırılır ve kariyer dosyalarına bugünün çıktıları ile koymaları istenir.

OTURUM-3 EK1

1. En sevdiğim meyve elmadır.
2. En sevdiğim renk kırmızıdır.
3. Araba kullanmak istiyorum.
4. Ütü yapmayı sevmiyorum.
5. Kardeşime bakmak çok eğlenceli.
6. Evde istediğim kadar telefon kullanabilirim.
7. Öğretmenlerime soru sorabiliyorum.
8. İnsanlar ile iletişime kolay geçebilirim.
9. Sevdiğim meslekte istediğim işi yapmak istiyorum.
10. Bir başarı kazanmak için fedakârlık yapabilirim.

OTURUM-3 EK2

SARI

- **Türkçe- matematik bölüm.**
- Edebiyat sorusu (yazar eser eşleştirmesi)
- Matematik sorusu
- Tarihten bir devletin coğrafi bölgesini haritadan göstermek.

KIRMIZI

- **Sayısal bölüm.**
- Bir fizik deneyini açıklayarak sınıfa anlatılması.
- Biyolojiden işlenen bir konudan bir soru.
- Kimyadan işlenen bir konudan bir soru.

MAVİ

- **Sözel bölüm.**
- Şiir okumak.
- Felsefi insanları hakkında bir tartışma yapmak.
- Tarihten kendi istediği bir konuyu arkadaşlarına anlatmak.

YEŞİL

- **Dil bölümü.**
- İngilizce şarkı söylemek.
- İngilizce çeviri yapmak.
- Almanca kelime çevirmek.

4. OTURUM

AKILCI OLAN NE?

AMAÇ: Bireyin meslek seçimi konusunda akılcı olmayan inançlarını azaltmak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu oturum sonunda katılımcılar;

- Katılımcı, meslek seçimindeki kararlarında akılcı olmayan inançlarını fark eder.
- Katılımcı, meslek kararı konusundaki beklentileri ile kendi özelliklerinin uyumunu keşfeder.
- Katılımcı, kendine uygun meslekler olduğunu söyler/farkına varır.

MATERYAL: Öğrenci sayısı kadar EK-1 ve EK-2

SÜRE: 60 dakika.

SÜREÇ:

1. Öğrenciler ile geçen hafta yapılan etkinliğin sonucunda bir hafta boyunca karar verirken neler düşündükleri ve hissettikleri hakkında kısa bir tartışma başlatılır. Geçen haftanın kısa bir özetinin yapılmasından sonra bu hafta gerçekleştirilecek oturumun amaçları hakkında kısa bir bilgilendirme yapılır.
2. Öğrencilere EK-1 Öz Gelecek Yazma Formu dağıtılır. Öğrencilere bu formu doldurmaları için süre verilir.
3. Gönüllü olan bir öğrenciden öz gelecek formunu okuması istenir. “*Neden kendini 15 yıl sonra o meslekte veya o yaşamda görüyorsun?*” Gibi sorularla metinde doğrudan ifade edilmeyen inançlar belirlenmeye çalışılır.
“*Ailem beni okutmak istemez ki? Herkes benim öğretmen olmamı istiyor? Mesleği ailemizin en çok değer verdiği meslektir. Onu seçersem herkes beni sever.*” Gibi akılcı olmayan düşünce ve inançlar tespit edilmeye çalışılır.
4. Düşünce ve inançlar tespit edilmeye çalışırken öğrencilere akılcı olan ve akılcı olmayan inançların ne olduğu hakkında bilgilendirme yapılır. Tahtanın bir yarısına da EK-2 Akılcı Olmayan İnançlar Listesi asılır.
5. Her öğrencinin kendi öyküsüne odaklanarak öz gelecek yazma formunda yer alan veya örtük olarak bulunan kariyer geleceğini etkileyebilecek en az bir tane akılcı olmayan inancı keşfetmesi istenir. Öğrenciler buldukları akılcı olmayan inançları söylerler ve bunlar tahtaya yazılır.
6. Belirlenen akılcı olmayan inançlar ile akılcı olmayan inançlar listesi arasındaki

ilişkiyi kurmaları istenir. Birbirleri ile ilişkili olan akılcı olmayan inançların eşleştirilmesi istenir.

7. Tahtanın diğer yarısına da akılcı olmayan inançların hangileri ile değiştirilebileceği konusunda konuşulur ve bunlar not alınır.

- Peki bu inançları değiştirmek için ne yapmak gerekiyor?
- Bu akılcı olmayan inancını akılcı olan hangi inanç ile değiştirebilirsin?

8. Son olarak “*Bugünkü etkinlik ile kendinizde neleri keşfettiniz?*” sorusu sorularak bir yansıtıcı yazı yazmaları istenerek oturum sonlandırılır.

OTURUM-4 EK1

Öz Gelecek Yazma Formu

- 15 yıl sonra kendini nerede ve nasıl görüyorsun?
- Nasıl bir süreç sonunda meslek sahibi oluyorsun?
- Sahip olduğun meslek senin genel yaşamını nasıl etkiliyor?
- Kimlerle vakit geçiriyorsun? Birlikte neler yapıyorsunuz?

OTURUM-4 EK2

Akılcı Olmayan İnançlar Listesi.

1. Her zaman başarılı olmalıyım.
2. Çevremde değer verdiğim insanlar beni takdir etmeli.
3. Karşımdaki insanlar benimle ilgilenirken her zaman dürüst bir şekilde davranmalı.
Hareketlerine bu şekilde dikkat etmeyen insanlar kötü insanlardır.
4. İçinde bulunduğum durumlar bana her zaman avantaj getirmeli.
5. İstedğim her şey her zaman ve anında gerçekleşmeli.
6. Arkadaşlarım beni beğenmezlerse bu korkunç olur.
7. Arkadaşlarımın yanında asla hata yapmamalıyım.
8. Anne ve babam yüzünden hayatımın hiçbir evresinde mutlu değilim ve olamayacağım.
9. Herkes dürüst ve adaletli olmalı.
10. İşlerin benim istediğim yönde gitmemesi korkunç bir durumdur.
11. Arkadaşlarımın beni sevmesi için onlara uymalıyım.
12. Arkadaşlarımın benimle beraber olması için aynı bölümü seçmeliyim.
13. Yaptığım işleri erteleyebilirim çünkü başarısız olmak kötüdür.
14. Hiç kimsenin eleştirisini kabul edemem.
15. İnsanlar sorumluluk sahibi olmalıdır.
16. Yaşam benim için zor olamamalıdır.
17. Anne ve babam çok çalışıyorlar ve onlar ne isterse yapmalıyım.
18. İstedğim meslek bana para kazandırmayacaksa onu seçmemeliyim.
19. Çok para getiren işler yapmalıyım.
20. Zamanı gelince meslek kararı veririm.
21. Sadece erkeklerin yapabileceği meslekler vardır.
22. Sadece kadınların yapabileceği meslekler vardır.
23. Sözümün dinlenmesi için yüksek bir statüde meslek seçmeliyim.
24. Ailem benim istediğim mesleği seçememe izin vermeyecek.

5. OTURUM

KARAR VERMEMİZ İÇİN NE GEREKİYOR?

AMAÇ: Katılımcıların karar verme hakkındaki bilgi eksiklerini azaltmak.
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu oturum sonunda; - Katılımcı karar verme aşamalarını bilir. - Katılımcı karar verme aşamalarında kendiyile ilgili yönleri hesaba katarak kariyer seçenekleri hakkında fikir edinir.
MATERYAL: Karton, şişe, kutu vb. gibi atık malzemeler, EK-1, öğrenci sayısı kadar EK-2 ve EK-3.
SÜRE: 60 dakika.
İŞLENİŞ: - Öğrenciler beşerli gruplara ayrılır. - Gruplardan kendilerini temsil edecek 4 tekerli bir taşıt tasarımları istenir. - Tasarlanan taşıtta bir şoför koltuğu bulunmasını ve tekerleklerinin her birinin farklı olması istenir. - Taşıtlar bittikten sonra bütün gruplar taşıtlarını tanıtır ve taşıtlarının özelliklerini anlatmaları istenir. - Bu sırada “Bu taşıtın şoförü siz olsaydınız nasıl bir yolda gideceğinizi ve nereye gideceğinizin kararını nasıl verirdiniz? Peki bu kararı sonucunda kim/ne nasıl ve neden etkilenirdi?” soruları sorulur. - Alınan cevaplardan sonra Glasser’in taşıt metaforu EK-1 grupta görsel olarak paylaşılır ve anlatılır. <i>“Bu taşıtın şoförü sizsiniz ve ön tekerlekleriniz sizin seçimleriniz sonucunda yaptığınız davranışlar ve düşünceleriniz. Arka tekerleriniz ise ön tekerlerinize göre şekillenen duygu ve fizyolojiniz. Yani önden çekişli bir araba olduğunu düşünürsek şoför düşünceleri ve davranışları ile hangi kariyer seçeneğini seçmeye karar verirse duygularınız ve fizyolojiniz de bu yolda ilerleyecektir.”</i> - Gruplar içlerinde karar vermeleri gereken durum olan kâğıt EK-2 dağıtılır. Taşıtlarını bu durumlara göre oyun tahtası EK-3 Karar Verme Süreci Oyununda hareket ettirmeleri istenir. - Oyunun sonucunda taşıt nerede kaldı?

- Neden orada kaldı?
 - Tekerlekler nasıl tepki verdi? (Düşünce, Davranış, Duygu, Fizyoloji)
 - Karar vermek için nasıl bir yol izlendi?
 - Kariyer kararı vermek için bu şekilde ilerleyebilir miyiz?
8. Karar Verme Süreci Oyunu Bittikten sonra artık günlük hayatta karar verirken nelere dikkat edeceklerini sorarak kazanımlarını sözel olarak ifade etmeleri istenir.
9. Yansıtma yazısını doldurulduktan sonra öğrenciler ile veda edilir.

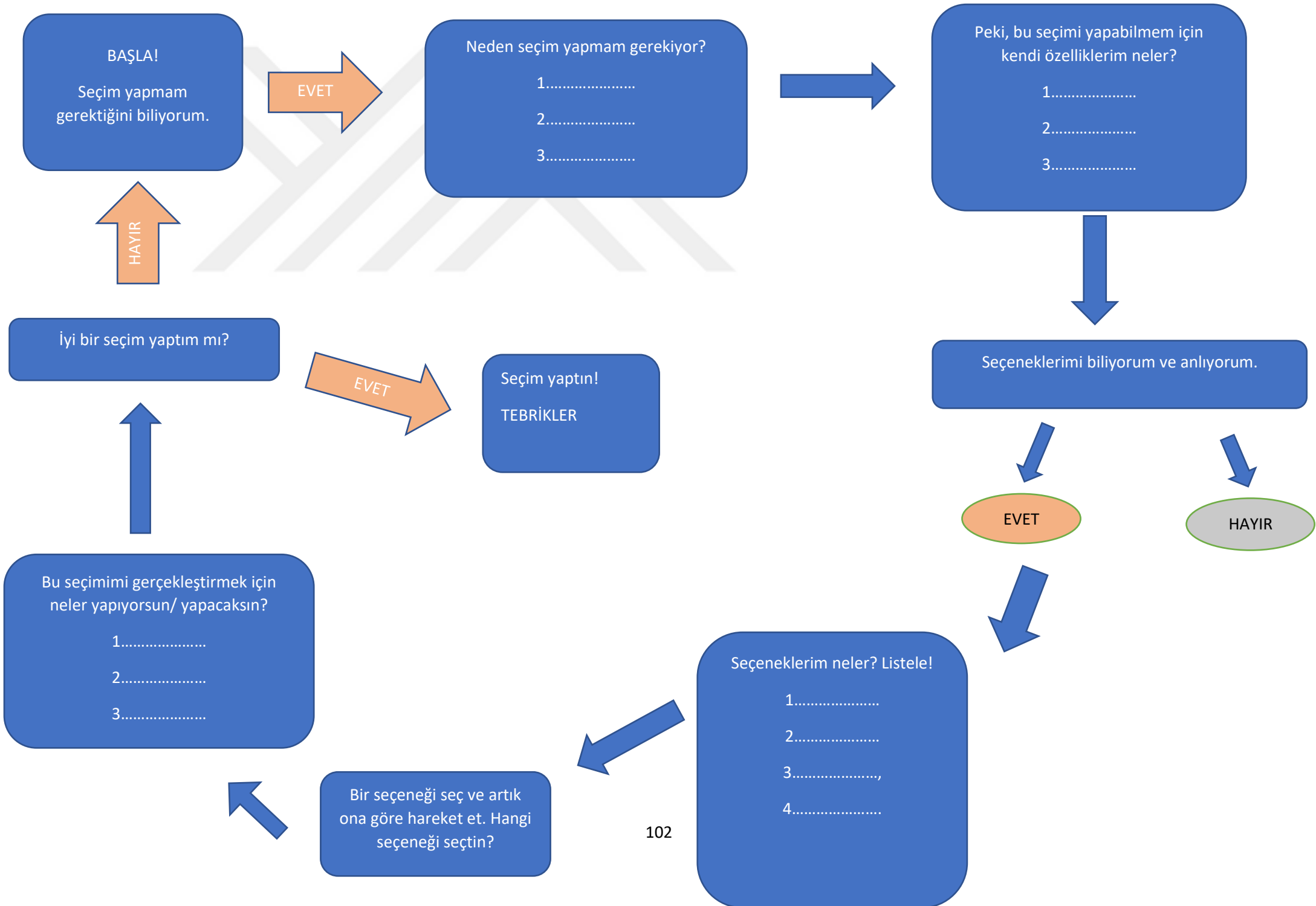
OTURUM-5 EK2

Beden Eğitimi Öğretmeni okulda bir broşür dağıtıyor. Broşür senin sırana da bırakılmış. Sen broşürü eline alıp okumaya başlıyorsun.

BROŞÜR

Sevgili Öğrencim senin bir spor dalına yeteneğin olabileceğini düşünüyorum. Ancak bunun keşfi için okul harici haftada 1 saat gönüllü olarak spor kulübü faaliyetlerine katılman gerekiyor. Kulüpteki çalışmalar ve yapacağım testler ile senin yeteneğini keşfetmene yardım edeceğim. Eğer arzu edersen hemen bu hafta pazartesi günü okul çıkışında spor kulübü çalışmalarına katılmalısın. Eğer bu hafta kulüp çalışmasına katılmazsan artık bu şansını kaybedeceksin. Karar senin.

Beden Eğitimi Öğretmeni

6.OTURUM

BİRBİRİMİZE NE KADAR UYGUNUZ?

AMAÇ: Bireyin kendi özellikleri ve meslek özellikleri hakkında farkındalık sağlaması.
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu oturum sonunda; - Katılımcı, yetenekleri, ilgileri ve değerlerini fark eder. - Katılımcı, mesleklerin özellikleri için önemli kişisel özelliklerinin kendisinde olup olmadığı konusunda farkındalık sağlar.
MATERYAL: Öğrenci sayısı kadar EK-1
SÜRE: 60 dakika
İŞLENİŞ: - Öğrencilere geçen hafta yaptıkları taşıt ile hafta boyunca başka kararlar verip vermedikleri hakkında konuşulur. Taşıtın hangi bölümde takıldığını ve bunu aşmak için hangi seçenekleri yarattıkları hakkında konuşur. Geçen haftanın bir özeti yapıldıktan sonra bu hafta gerçekleştirecekleri oturumun amaçları hakkında bilgi verilir. - Sınıfta yere sayı doğrusu çizilir. Sınıfın ön tarafında %100, arka tarafına %0, tam ortaya da %50 yazan kağıtlar yapıştırılır. İki duvar arası bir çizgi olduğunu düşünmeleri ve okunan maddeler için 0'dan 100'e kadar olan noktada kendilerini nerede hissediyorlarsa orada durmaları istenir. <i>“Arkadaşlar meslekle ilgili bir karar verirken meslekleri tanımak kadar kendimizi tanımak da önemlidir. Kendimizi tanıyarak karar vermek gelecekte, meslek hayatımızda mutlu ve başarılı olmamız konusunda bize yardımcı olabilecektir. İnsanın kendini tanımasının sınırı yoktur. Ancak bir meslek seçimi için en azından bireyin yeteneklerini, mesleki ilgilerini ve mesleki değerlerini bilmesi çok önemlidir. Bununla birlikte benliğimiz ve kişiliğimiz hakkında bilgi sahibi olmaya çalışarak mesleki kararlarımızı daha sağlıklı gerçekleştirebiliriz. Şimdi sizlere yetenekleriniz, mesleki ilgileriniz ve mesleki değerleriniz ile ilgili ifadeler okuyacağım. Kendinizi 0 ile 100 arasında bir</i>

yerde konumlandırarak orada durmaya çalışın. Bir örnek uygulama yapalım.

- *Mavi rengi severim.*

Buna göre bir yerde konumlanınız. Anlaşıldı mı? Grup hazır ise asıl uygulamaya geçebiliriz.” Şeklinde yönerge ile ifadeler okunmaya başlanır

- Pratik becerilere sahibim. İnsanlar yerine makinalar veya araçlar ile çalışmayı tercih ederim. (İ-Gerçekçi)
- Bilimsel konuları araştırmaktan ve problem çözmekten hoşlanırım. (İ-Araştırmacı)
- Sanatsal çalışmalarla veya müzik aletleriyle uğraşırken zamanın nasıl geçtiğini anlamam. (İ-Sanatçı)
- İnsanlarla iletişim halinde, takım çalışması içinde çalışmaktan keyif alırım. (İ-Sosyal)
- Liderlik, pazarlık etme ve konuşma becerilerime güvenirim. Birisini veya bir grubu kolayca ikna edebilirim. (İ-Girişimci)
- Bir masada saatlerce çalışabilir, evrakları düzenleyebilir, verilen görevleri eksiksiz yerine getirebilirim. (İ-Geleneksel)
- Sayılar ile ilgili hesaplamaları hızlı ve doğru yapabilirim. (Y- Sayısal)
- Öykü ve şiir yazmak konusunda iyiyimdir. (Y-Sözel)
- Çizim yaparak bir şeylerin planlarını hazırlayabilirim. (Y-Şekil Uzak)
- Yeteneklerimi kullanmak beni mutlu eder. (D-Yeteneği kullanmak)
- Yaratıcılığımı kullanarak yeni bir şeyler tasarlamaktan keyif alırım (D-Yaratıcılık)
- Bir konuda başkalarıyla rekabet etmeye bayılırım. (D-Rekabet)
- Başkaları ile işbirliği yapabileceğim bir mesleğim olsun isterim. (D İşbirliği)
- Devamlı seyahat etmekten son derece keyif alırım. (D-Değişiklik)
- Düzenli ve planlı çalışabileceğim işleri tercih ederim. (D-Düzenli Yaşam)
- Bir grubu ikna etmekten ve grubun doğru karar almasını sağlamaktan hoşlanırım (D-Liderlik)
- Çok para kazanmak benim için önemlidir. (D-Ekonomik Kazanç)

- Saygınlık elde etmek ve yaptığı iş ile tanınan birisi olmak isterim. (D-Ün Kazanma)
4. Öğrenciler okunan maddeler sonucunda iki duvar arasında yerleştikten sonra onlara su sorular sorulur.
 - Yüzde kaç seni ifade ediyor bu madde?
 - Neden?
 - Peki bu özelliğini sağlayacak bir meslek var mı? Neler olabilir?
 - Bu mesleğin başka özellikleri neler olabilir?
 - Bu özellikler seni ne kadar tanımlıyor?
 5. Bu etkinlik sonunda katılımcılar 5'er kişilik gruplara ayrılır. Yetenekler, Mesleki İlgiler ve Mesleki Değerler ile ilgili EK-1'de yer alan çalışma yaprakları sırasıyla verilerek (1-Yetenek, 2-Mesleki İlgi, 3-Mesleki Değerler) dağıtılarak her bir öğrencinin kendi özelliklerini düşünerek grup arkadaşları ile konuşması istenir.
 6. Her bir öğrenciye yaklaşık 1dakikada kendi özelliklerini ifade etme süresi verilir. Ayrıca her üç özellik konuşulduktan sonra gruplardan birer gönüllü seçilerek üç özelliği hakkında büyük grupla paylaşım yapması istenir.
 7. Öğrencilere bir sonraki hafta yapılacak etkinlik için ödev verilir. Akıllarında olan 3 mesleğin özelliklerini araştırmaları istenir. Bu mesleklerin üniversite alım süreçleri, üniversiteden sonraki iş imkanları ve kariyer olanakları hakkında bilgi toplamları istenir. Özellikle topladıkları bilgi kaynaklarını not etmelerini ve bunun üzerinden bir etkinlik gerçekleştirecekleri açıklanır.

OTURUM-6 EK1

YETENEK

Genel anlamda çeşitli alanlarda sergilenebilen performans kapasitesidir. Yetenek, genetik olarak sahip olunan gücün çevre ile etkileşimi sonucunda yeni öğrenmeler için hazır hale getirmiş kısımdır. Bireylerin birçok ve farklı yetenek alanları olabilir. Bunlar; Zeka, sözel yetenek, sayısal yetenek, uzay-mekan ilişkiler yeteneği, şekil algısı, büro işleri yeteneği, motor koordinasyon, parmak becerisi, el becerisi.

MESLEKİ DEĞER

Meslek değerleri bir mesleğe girme sonucunda o mesleğin getirilerinden elde edilen doyumdur. Mesleğin kazanç durumu, sosyal güvencesi, kazandırdığı sosyal saygınlık bu değerlere örnek olarak verilebilir. Meslek değerleri, bir mesleği, birey için değerli kılan özellikler anlamına gelir. Bu değerler; yeteneği kullanma, yaratıcılık, iş birliği, değişiklik, düzenli yaşam, liderlik, kazanç, ün sahibi olma.

MESLEKİ İLGI

İlgi, belli faaliyetlere isteyerek yönelme, bu faaliyetleri kısıtlayıcı koşullar altında bile başka faaliyetlere tercih etme ve bu faaliyetleri yaparken yorgunluk yerine dinlenmişlik, bıkkınlık yerine devam etme isteği duyma durumlarında varlığına hükmettiğimiz bir iç uyarıcıdır. Mesleki ilgiler; temel bilimler, sosyal bilimler, canlı varlık, mekanik, ikna, ticaret, iş ayrıntıları, müzik, güzel sanatlar, edebiyat, sosyal yardım.

7.OTURUM

BU BİLGİYİ NEREDEN ÖĞRENDİM?

AMAÇ: Birey karar vermeyi hızlandırabilecek ek bilgi edinme yolları hakkında bilgi eksikliğini azaltır.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu oturum sonunda;

- Katılımcı, mesleklerle ilgili bilgileri nereden edinebileceğini bilir ve söyler.
- Katılımcı, mesleklerle ilgili edindiği bilgileri nasıl kullanılacağını bilir.

MATERYAL: Renkli karton ve kalemler.

SÜRE: 60 dakika

İŞLENİŞ:

1. Öğrencilerden geçen hafta verilen ödevleri için kısa bir sunum yapması istenir. Bütün öğrenciler araştırdıkları mesleklerin özelliklerini ve kariyer seçenekleri hakkında bilgilendirme yapar. Yapılan sunumdan sonra öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur. Verilen yanıtlar örnek tablodaki gibi tahtaya yazılır.

- Araştırma yaparken hangi kaynaklardan yararlandın?
- Bu bilgilerin elde edildiği kaynaklara ne kadar güvenirsiniz?
- Yararlandığın kaynaklarda aradığın bilgilere yeterli düzeyde ulaşabildin mi?

(Seçilme sayısı kaç kişinin bu kaynağı seçtiğinin belirlenmesi içindir.)

Örnek Tablo

<i>Kaynak</i>	<i>Seçilme Sayısı</i>	<i>Günevilir olma %</i>	<i>Yeterli Olma %</i>
<i>Kitap</i>	<i>XXX</i>		
<i>İnternet</i>	<i>XX</i>		
<i>Kaynak Kişi</i>	<i>XXXX</i>		

2. Ortak çıkan kaynaklar ile gruplandırma yapılır. Aile, uzman kişi, okul, internet vb. İnternette edinilen kaynaklar akıllı tahtadan açılarak bilmeyen öğrenciler için bir bilgilendirme yapılır. MBS, yökatlas, işkur vb.
3. Öğrenciler beş kişilik gruplara ayrılır. Okul panolarında asılmak için mesleki

bilgilenme için kullandıkları kaynakların tanıtımı için birer afiş yapmaları istenir.
Yapılan afişler daha sonra okul panosuna asılır.

8.OTURUM

KİME GÖRE?

AMAÇ: Bireyin kendisi ve meslekler hakkında sahip olduğu tutarsız bilgilerin azaltılması.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu oturumun sonunda katılımcılar;

- Katılımcı, başkalarının kendisini nasıl ifade ettiğini fark eder.
- Katılımcı, istediği meslek ile mesleğin gerektirdiği özellikler arasındaki farkı bilir.
- Katılımcı, nesnel ve öznel bilgiler arasındaki çelişkiyi fark eder.

MATERYAL: Öğrenci sayısı kadar EK-1

SÜRE:60 dakika.

İŞLENİŞ:

1. Öğrenciler ikiye bölünür.
2. Yüzleri birbirlerine bakacak şekilde ayakta duran öğrencilerden birisinin ayna olması ve karşıdaki kişinin yaptığı hareketlerin aynısını bir ayna gibi yapmaları istenir.
3. Aynanın karşısında olan öğrenci sağ elini kaldırır, sol elini kaldırır, sağ ayağını kaldırır, el sallar vb. gibi birçok hareketi yapar ve karşısında ayna olan öğrenciden onu takip etmesi istenir.
4. Daha sonra ayna olan kişi ile diğer öğrenci yer değiştirir ve diğer taraftan ayna olarak aynı hareketleri tekrarlaması istenir.
 - Ayna olunca nasıl hissettin?
 - Hareketleri özgürce yaparken ne hissettin?
 - Bir şeyi bire bir takip ederken nasıl hissettin?
 - Kendin özgürce hareket etmek istesen o hareketleri yapar mıydın? soruları sorulur.
5. Öğrencilere EK-1 dağıtılır. Seçmek istedikleri bir mesleği belirlemeleri ve bu mesleğin özelliklerini dağıtılan ek'te gerekli sütuna yazmaları istenir. Seçilen mesleğin özelliklerini birinci sütuna yazmaları istenir.
6. Öğrenciler daha sonra kendi özelliklerini de mesleğin gerektirdiği özellikler dahilinde düşünmeleri ve Bana Göre Kişilik Özelliklerim kısmına doldurmaları

istenir. Bu iki sütun içinde ne kadar tutarlılık olduğu hakkında konuşulur.

7. Öğrencilerle istedikleri mesleklerin özellikleri ile kendi özelliklerinin uyumunun nasıl olması gerektiği üzerine konuşulur. Aynı özellikler ile farklı olan özelliklerin onların mesleklerini icra ederken nasıl etkileyeceği hakkında tartışılır.
8. Öğrencilere dağıtılmış olan EK-1 de boş kalan sütunların haftaya kadar doldurulması için gerekli kişilerle konuşma ödevi verilir. Haftaya bu ek üzerinden etkinlik gerçekleştirileceği söylenir.

OTURUM-8 EK1 (A3 Boyutunda çıktı alınacak)

Seçtiğim Meslek:

Seçtiğim Mesleğin Özellikleri	Bana Göre Kişilik Özelliklerim	Aileme Göre Kişilik Özelliklerim	Arkadaşılarıma Göre Kişilik özelliklerim	Öğretmenlerime Göre Kişilik Özelliklerim	Mesleği Yapan Kişiyeye Göre Mesleğin Özellikleri
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					

9.OTURUM

ÇATIŞMALARIMIZ

AMAÇ: Bireyin meslek seçimi konusunda yaşadığı iç çatışmaları azaltmak. Bireyin meslek kararı alırken yaşadığı dış çatışmaları azaltmak.
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu oturum sonunda katılımcılar; • Katılımcı, seçtiği mesleğin kendisi için istenilir olmayan özelliklerini fark eder. • Katılımcı, meslek kararı verirken onun için önemli olan kişilerin tercihleriyle kendi tercihleri arasındaki uyumsuzluğu fark eder.
MATERYAL: Renkli yapışkanlı kağıt
SÜRE: 60 dakika
İŞLENİŞ: 1. Öğrencilere geçen hafta verilen ödevler üzerinden kendi kişilik özellikleri ve ailesinin, arkadaşlarının, öğretmenlerinin söylediği kişilik özelliklerinin ne kadar tutarlı olduğu hakkında konuşulur. Dışarıdan gelen bu bilgiler ile kişilik özellikleri hakkında nasıl bir farkındalık sağladığını belirlemek için aşağıdaki sorulur. • Seçtiğin meslek ile kendi özelliklerin hakkındaki uyumlu- uyumsuz yönlerin neler olduğunu düşünüyorsun? • Sence seçtiğin mesleğin sana en uygun ve uygun olmayan özellikleri nelerdir? • Aile, akran ve öğretmenlerinizin sizin hakkınızdaki görüşleri ile sizin kendinize yönelik değerlendirmenizde nasıl değişimler gerçekleşti? 2. Öğrenciler beşer kişilik gruplara ayrılır. Öğrencilerin geçen haftadan doldurmuş oldukları ödevlerden yola çıkarak kahramanı kendilerinin olduğu bir hikaye yazmaları istenir. Bu hikaye kahramanın yaşadığı içsel ve dışsal çatışmalardan yola çıkarak oluşturulur. Grup öğrencilerinden bu hikayeyi diğer gruplara göstermek amacıyla bir drama planlanır. 3. Diğer grup öğrencileri oluşturulan ve gösterilen hikayelerde yaşanan çatışmalara çözüm yolları bulurken daha çok kimlerle çatışma yaşadıkları ve bu tür çatışmalar ile nasıl başa çıktıklarını yapışkanlı kağıtlara yazmaları istenir. 4. Öğrencilerden yapışkanlı kağıtlara yazdıkları ifadeler ile oluşturulan panoya

yapıştırılmaları istenir. Yaşadıkları içsel ve dışsal çatışmaları benzerliklerine göre sınıflandırmaları istenir. Her grup bir çatışma alanını seçerek, bu dışsal çatışmalar ile başa çıkmada alternatif yaklaşımlar geliştirir. Geliştirilen yaklaşımlar büyük grupla paylaşılır.

5. Yapılan etkinliğin çıktılarını kariyer dosyalarına koymaları istenir. Yansıtma yazılarını doldurduktan sonra etkinlik sonlandırılır.

10.OTURUM

NE YAPTIK?

AMAÇ: Oturumların sonlandırılması.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu oturum sonunda;

- Katılımcı, kariyer kararı verir.
- Katılımcı, psikolojik ihtiyaçlarını fark eder.

MATERYAL:

SÜRE: 60 dakika.

SÜREÇ:

1. Öğrencilerin kariyer dosyaları dağıtılır. Kariyer dosyalarında olan ekler hakkında konuşulur. Bütün oturumların bir özeti yapılır ve en çok hangi etkinliğin kendileri için faydalı olduğu sorulur.
2. Son test dağıtılır ve öğrenciler son testi doldurur.
3. İyi dilekler ile öğrencilere veda edilir.